

אי ביטחון תזונתי

יוקר המחיה

תעסוקה

חינוך והשכלה

דיוור

בריאות

קשישים

האחריות
לטיפול בעוני

מדד העוני
הרב-ממדי

2,306,000

נפשות חיות בעוני בישראל (25.6%)

מתוכן 1,007,000 ילדים (33.5%)

תוכן עניינים

12

4%
זייל דרמון

8

מתודולוגיה

7

מהות
ומטרות הדו"ח

6

ארגון לתת

41

יוקר המחיה

21

אי ביטחון תזונתי

16

עיקרי הנתונים

14

המובן מאליו
ערן וינטרוב

101

בריאות

87

דיור

77

חינוך והשכלה

61

תעסוקה

152

עמותות שותפות

143

מדד העוני
הרב-ממדי

121

האחריות
לטיפול בעוני

109

קשישים

156

תודות

ארגון לתת

ייעוד

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, נוסד במטרה לפעול לצמצום העוני למען יצירת חברה צודקת וטובה יותר, על ידי: סיוע לאוכלוסיות במצוקה על

תחומי פעילות

ארגון לתת יוזם ומפעיל תכניות בתחומים שונים:

'לתת ביטחון תזונתי' - לתת פועל מזה 23 שנים כארגון גג מוביל, משפיע ומרכזי, נהנה מתמיכה רחבה של החברה האזרחית בישראל, משתף פעולה עם רשת של 180 עמותות סיוע הפועלות ב-105 יישובים בכל הארץ ובכל המגזרים, ויחד תומך ומעניק סיוע שוטף וקבוע ל-60,000 משפחות באי ביטחון תזונתי חמור.

'נוער לתת' - ארגון הנוער של לתת, שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית.

בסיס אוניברסלי, הנעת החברה האזרחית לערבות הרדית ונתינה והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי.

'לתת סיוע לחיים' - תכנית הוליסטית להענקת סיוע פיזי וחברתי לניצולי שואה נזקקים.

'לתת בעיר' - המעבדה החברתית של לתת אשר בוחנת את מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר לצמצום אי ביטחון תזונתי ועוני ומפתחת פתרון חדשני ופורץ דרך לפתרון הבעיה.

בנוסף, יוזם לתת פעולות שמטרתן העלאת המודעות החברתית והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, וביניהן פרסום **"דו"ח העוני האלטרנטיבי"**.

מהות ומטרות הדו"ח

זוהי המהדורה ה-17 במספר של דו"ח העוני האלטרנטיבי, המשקפת את המגמות העדכניות ביותר בנושא עוני ואי ביטחון תזונתי בישראל 2019, כפי שמכירים אותן בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף פעולה עם 180 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

הדו"ח מהווה כלי אלטרנטיבי להיכרות והבנה של תופעת העוני. בשונה מדו"חות סטטיסטיים רשמיים, הוא משקף את הפן האנושי של העוני, באמצעות ראייה רחבה וניתוח מעמיק של מגמות מחד ומתן ביטוי לקולם של האנשים נתמכי הסיוע והעמותות התומכות בהם, מאידך.

הדו"ח כולל, זו השנה השישית ברציפות, את מדר העוני הרב-ממדי שמציג את עומק העוני ומאפייניו, באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים הבסיסיים ביותר הדרושים לקיום.

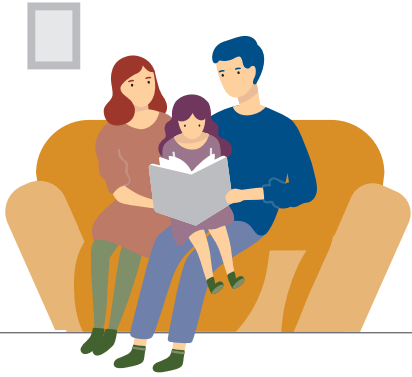
השנה בדו"ח גם פרק מיוחד השם זרקור על אוכלוסיית הקשישים העניים בישראל, בכדי להעמיק את ההבנה ביחס לצרכיהם ואתגריהם הייחודיים, כאוכלוסייה מוחלשת שאינה נמצאת בגיל העבודה, סובלת מבדידות, ובשעה שתוחלת החיים שלה עולה, אין בידיה את המשאבים הדרושים לקיום בסיסי בכבוד. לצד זה, בפרק התעסוקה, ניתן דגש מיוחד על אוכלוסיית העניים העובדים ועל החסמים שמקשים עליהם להיחלץ מעוני למרות העבודה שהם מועסקים. זאת, על מנת להדגיש שעל אף שבידי אוכלוסייה זו המנוף המרכזי ליציאה מעוני - עבודה - בשל מדיניות ממשלתית לא אפקטיבית, הם נותרים עניים.

דו"ח העוני האלטרנטיבי מפורסם על ידי ארגון לתת, על מנת לחשוף את החברה הישראלית באופן

ישר ואותנטי למשמעות האנושית של החיים בעוני. החברה מכירה בדרך כלל את העוני מרחוק, בעיקר דרך התקשורת, תפיסות רווחות או דעות קדומות. הדו"ח נועד לשתף את הציבור בגורמים לעוני, במאפייניו ובחסמים המקשים להיחלץ ממנו, הנובעים בעיקר ממדיניות המנטרלת את היכולת של האנשים החיים בעוני לעשות כן. כמו כן, מבקש הדו"ח לשמש אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בממשלה ובכנסת לממש את תפקידם ואחריותם לרווחת אזרחי המדינה ולפעול באופן יסודי ועקבי לפתרון בעיית העוני והפערים החברתיים.

אנו בארגון לתת סבורים, כי חובתה של ממשלת ישראל להציב את הטיפול בבעיית העוני והפערים החברתיים בראש סדר העדיפויות הלאומי, לרבות תקצוב המשאבים הנדרשים ויישום תכנית ממשלתית חוצה משרדי ממשלה, במטרה להגיע למחוצע שיעורי העוני במדינות המפותחות בתוך עשור.

מין	גבר	39.1%
	אישה	60.9%
גיל	18-24	4%
	25-34	15.6%
	35-44	28.5%
	45-54	23.4%
	55-64	13%
	65+	15.5%
דת	יהודי	79.7%
	מוסלמי	13.4%
	נוצרי	3.9%
	דרוזי	1.8%
	אחר	1.2%
הגדרה דתית	חילוני	30.1%
	מסורתי	31.7%
	דתי	27.3%
	מאוד דתי	10.9%

rotem ar.
advanced marketing research

ERI
RESEARCH FOR SOCIAL IMPACT

מתודולוגיה

כל המחקרים נערכו במהלך החודשים יולי-אוגוסט 2019. הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו על ידי מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים, מהמובילים בישראל.

מכון rotem ar. הינו חברת מחקר ואנליזה בבעלותו וניהולו של ד"ר אריה רותם. את המחקר עבור הדו"ח הובילו ד"ר אריה רותם ומרים חונן.

מכון ERI הוא מיזם עסקי-חברתי המספק שירותי מחקר וייעוץ המשלב מומחיות מהאקדמיה ומהמגזר השלישי, ועד מייעוץ של מומחים בכירים ומאגר חוקרים עשיר ממגוון תחומים ודיסציפלינות. בראש המכון עומד גלעד פנאי, מומחה לחקר עוני וצדק חברתי, לשעבר דירקטור וחבר הצוות המייסד של עמותת Academics Stand Against Poverty ומרצה בתכנית לצדק בינלאומי באוניברסיטת ייל.

טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 3.2\%$ - בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

המידע שנאסף היווה בסיס למחקר שמטרתו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב או למקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית.

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המשרטט תמונת מצב של העוני והפערים החברתיים בישראל של שנת 2019.

הדו"ח מבוסס על אינטגרציה בין ממצאים שנאספו באמצעות ארבעה מחקרים ושאלונים:

- 1. מחקר נתמכי הסיוע** - ניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות בחייהם של אנשים החיים בעוני.
- 2. מגמות הסיוע בעמותות המזון** - מחקר הנעשה בקרב עמותות הסיוע הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, אשר נועד לבחון את מגמות העוני, הצרכים והתהליכים בשטח.
- 3. סקר תפיסות הציבור** - מחקר המבוצע בקרב הציבור הרחב ומטרתו לבחון את תפיסות הציבור בנושאי העוני והפערים החברתיים בישראל.
- 4. מדד העוני הרב ממדי** - כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

מחקר נתמכי הסיוע נערך באמצעות סקר, בקרב מדגם של 957 נזקקים המקבלים סיוע מעמותות המזון השותפות של ארגון לתת. הראיון נעשה במילוי עצמי על ידי המרואיינים ובמקרה הצורך באמצעות עזרה של נציג ארגון לתת. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד אוגוסט 2019.

מחקר נתמכי הסיוע

מגמות הסיוע בעמותות המזון

מחקר מגמות הסיוע בעמותות המזון נערך באמצעות סקר בקרב 98 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגזרים ברחבי הארץ. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד אוגוסט 2019. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 4.6\%$, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

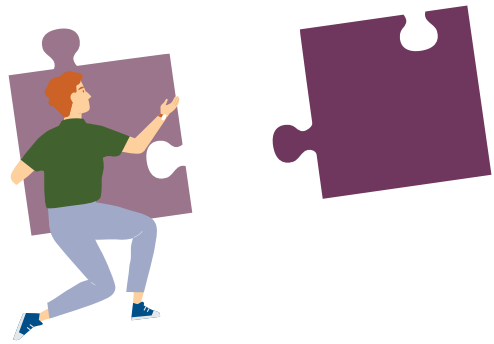
מדד העוני הרב-ממדי

מחקר טלפוני ואינטרנטי בקרב מדגם מייצג של 696 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 4.5\%$, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות. הנתונים נאספו במהלך חודש אוגוסט 2019.

ארגונים העוסקים בסיוע לאוכלוסיות החיות בעוני בכלל ובאי ביטחון תזונתי בפרט, מהווים מקור ייחודי לעדות עדכנית ואותנטית המשקפת את המציאות המורכבת עמה מתמודדים האנשים החיים בעוני וכן מנהלי עמותות המזון וארגוני הסיוע.

המחקר מהווה כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים הבסיסיים ביותר הדרושים לקיום.

מין	גבר	אישה
מין	48.9%	51.1%
דת	יהודי	80%
	מוסלמי	15.2%
	נוצרי	2.8%
	דרוזי	2%
אזור מגורים	ירושלים והסביבה	11.2%
	תל אביב והמרכז	28.3%
	חיפה והצפון	17.5%
	הדרום והשפלה	38.3%
	השרון	4.7%

תפיסות הציבור הרחב בנוגע לעוני

מחקר טלפוני ואינטרנטי בקרב מדגם מייצג של 502 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית, לרבות הלא יהודי. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא $\pm 4.5\%$, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות. הנתונים נאספו במהלך חודש אוגוסט 2019.

ממצאי הסקר מתארים את הרעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני.

מין	גבר	אישה
מין	50.8%	49.2%
דת	יהודי	79.9%
	מוסלמי	16.1%
	נוצרי	3%
	דרוזי	1%
הגדרה דתית	חילוני	47.9%
	מסורתי	30.4%
	דתי	13%
אזור מגורים	מאוד דתי	8.7%
	ירושלים והסביבה	10.4%
	תל אביב והמרכז	30.1%
	חיפה והצפון	35.3%
	הדרום והשפלה	15.3%
השרון	8.9%	

4%

דייל דרמון, יו"ר ומייסד ארגון לתת

קשה לאופטימיסטים למצוא סיבות לשמוח מהמהדורה החדשה של דו"ח העוני האלטרנטיבי, עקב רוחב היריעה של תופעת העוני המדיאגיה בחברה הישראלית. במשך שנים, אנו עדים להיקף המרגדיה הזו ולנזק שהיא מסבה, ובכך מסייעים, מבלי משים, להדרה החברתית של יותר משני מיליון מאזרחינו.

החלק הגרוע ביותר של הקיפאון במצבם של העניים בישראל, הוא בראש ובראשונה, הייאוש אותו חוות משפחות אלו, שכמו כלואות בכלא, מפנימות שדבר אינו צפוי להשתנות היום או מחר. הידיעה של משפחות אלו, שנמשו על ידי המדינה, מוסדות השלטון וההנהגה הפוליטית, והן אבודות בחצר האחורית של אומת הסטרט-אפ. ייאוש זה, זורע הרס ומכרסם ביסודות החברה שלנו, ומהווה סכנה קיומית גדולה יותר מכל איום אסטרטגי או ביטחוני אחר.

אה כן, שכחתי, אנחנו חיים במדינה שנחשבת להצלחה כלכלית יוצאת דופן, עם צמיחה בלתי נתפסת במשך כמעט עשרים שנה, משק שנהנה מתעסוקה מלאה, אינפלציה נמוכה וגירעון בתקציב ש-90% ממדינות ה-OECD מקנאות בו. בקיצור, גן עדן עלי אדמות.

דווקא בצ"ילה, שהיא בעלת מאפיינים כלכליים דומים ואפילו טובים יותר מישראל, התפרצה המחאה החברתית העוצמתית ביותר שהתרחשה מזה זמן רב במדינות מפותחות. האם יש מישהו שעדיין מאמין שתרחיש כזה אינו אפשרי גם כאן בישראל?

תוך פחות משלושה ימים, התפשטו המהומות ומקרי

הביזה כמו אש בשדה קוצים. כתוצאה מכך, המדינה הפילה עוצר ומשטר צבאי ברחובות וחמישה עשר אנשים נרצחו. כל זאת, מכיוון שפקיד זוטר במשרד התחבורה, העלה את מחירי המטרו ב-4%. ההערכה היא שיותר מ-140 תחנות כמעט נהרסו כליל ועשוי לקחת זמן רב עד שהרכבת התחתית הגדולה והמודרנית בדרום אמריקה תחזור לפעול. מאז ההשתלטות של הגנרל פינשה, לא התרחשה מהפכה כזו בצ"ילה.

יומיים לפני המהומות, ראש הממשלה הצ'יליאני עוד הציג ל-"Financial Times" את מדינתו כנווה מדבר כלכלי וכדוגמא לדמוקרטיה נאורה למופת. איש לא חזה מהפכה עוצמתית כזו שתגיע מהחברה האזרחית ולא מהמפלגות הפוליטיות.

רק לפני מספר חודשים הוצגה צ"ילה בכל הפקולטות לכלכלה בעולם כדוגמא לכלכלה מצליחה של המודל האולטרה-ליברלי שנקרא "Chicago boys". תנועה זו, כוללת כלכלנים שהוכשרו בתיאוריות הכלכליות של מילטון פרידמן, פרופסור מאוניברסיטת שיקגו, שהינו מקדש לכלכלה ליברלית. ה-"Chicago boys" הללו, מזכירים לי באופן מוזר כמה "נערי אוצר" שאנחנו פוגשים במסדרונות אגף התקציבים בירושלים.

במאמר מרתק שפורסם לאחרונה ב-"New York Times"¹, שני עיתונאים מנסים לנתח את המהפכות החברתיות השונות שהתרחשו בעולם בשנת 2019. הם תיארו מהפכות כמו האפודים הצהובים בצרפת, ההפגנות בלבנון, מהומות בצ"ילה, הודו, עירק,

תקופת השגשוג החריגה שאנו עדים לה בישראל לא תימשך לנצח. עכשיו זה הזמן, בדחיפות, כל עוד המצב הכלכלי מאפשר זאת, להשקיע כדי להוריד את שיעורי העוני בישראל למוצע מדינות ה-OECD. זה יעלה הרבה יותר לקופת המדינה, אם נחכה לפיצוץ החברתי ונאלץ לעצור את הצונאמי החברתי שהיא אוש יוצר.

בפעם הבא שפקיד זוטר בממשלה יניח שלמעשיו והחלטותיו אין השלכות מרחיקות לכת, שיחשוב היטב על מה שקרה בצ"ילה. 4% אולי נשמעים מעט, אבל יכולים לעשות שינוי גדול.

אקוודור ואפילו הונג קונג והסתמכו בעיקר על מחקר מאוניברסיטת דנבר².

במאמר, הם מראים שמספר המחאות החברתיות עלה מאוד בשנים האחרונות וכי הן הופכות לדבר שבשגרה במדינות המפותחות. לדבריהם, ישנן מספר סיבות לכך: ראשית, הגידול העצום בפערים החברתיים ובאי השוויון בין עשירים לעניים, והתסכול שפער זה יכול לעורר (בישראל, מצד אחד ישנם 123,000 מיליונרים רשמיים ומצד שני מעל שני מיליון אנשים החיים בעוני). שנית, כישלונה של המערכת הפוליטית, שכבר אינה מאפשרת לאוכלוסיות מוחלשות אלו להשמיע את קולן ולייצר כוח פוליטי על מנת לתבוע את דרישותיהן (סדרת מערכות הבחירות העקרות שעברנו בשנה החולפת, לא כללו כמעט בכלל נושאים חברתיים או התייחסות לאוכלוסייה החיה בעוני). תוסופו לזה את האטת הצמיחה העולמית, ויש לנו את כל המרכיבים של חומר הנפץ שבסופו של דבר הופך את הרחוב לאופציה היחידה, שיכולה לעשות את ההבדל ולהשמיע את קולן של האוכלוסיות המוחלשות.

גידול של 4% במחיר כרטיס מטרו לא משפיע באופן דרסטי על תקציב המשפחות בצ"ילה, אלא מעביר מסר, שניתן להנציח רמה כזו של אי שוויון חברתי מכיוון שדבר לא ישנה את חוסר האונים והפסיביות של מיליוני עניים המודרים מהחברה בעקבות המודל הכלכלי. המסר הזה היה למעשה הקטליזטור של הפיצוץ החברתי.

² "Trends in Nonviolent Resistance and State Response: Is Violence Towards Civilian-based Movements on the Rise?", Chenoweth E., Global responsibility to protect 9(1): 86-100, Jan. 2017.

¹ "From Chile to Lebanon, Protests Flare Over Wallet Issues - Pocketbook items have become the catalysts for popular fury across the globe in recent weeks", Declan Walsh and Max Fisher, New York Times, October 2019.

המובן מאליו

ערן וינטרוב, מנכ"ל ארגון לתת

זכייה בפרס נובל סביב העוני היא לא דבר מובן מאליו, וצריכה להיות קריאת השכמה לממשלה שברך, להעניק את החשיבות והדחיפות הראויים לטיפול בנושא, שמעסיק רבע מהישראלים וכשליש מאוכלוסיית העולם. אבל נדמה שהזוכים בפרס נובל לכלכלה לשנת 2019 על תרומתם למלחמה בעוני - מייקל קורמר, אבג'ייט בנאג'י ואסתר דופלו - קיבלו את ההכרה העולמית היוקרתית כמעט עבור המובן מאליו. אמנם האקדמיה השבדית המלכותית למדעים מסרה, כי השלושה הציגו גישה ניסיונית חדשה להשגת תשובות מהימנות בנוגע לדרכים הטובות ביותר להילחם בעוני העולמי ואכן ניסויי השטח שחתני הפרס עורכים בשני העשורים האחרונים כבר משפיעים על מיליוני עניים במדינות מתפתחות - אבל האם באמת היינו צריכים את ההבירה הזו כדי לדעת איך להילחם בעוני?

דופלו, האישה השנייה שמקבלת את הפרס מאז החל להינתן, ציינה בעבר ש"המטרה שלנו היא להיות בטוחים שהמלחמה בעוני מבוססת על ראיות מדעיות" והוסיפה כי "לעיתים קרובות מדי מתייחסים מקבלי ההחלטות לעניים בהכללה ומייחסים לכולם אותן תכונות - מיואשים ועצלנים - מבלי להבין את מקור הבעיה. הגישה שלנו היא לפרק את הבעיות אחת אחת ולברוק אותן בצורה מדעית עד כמה שאפשר".

עבור ארגוני החברה האזרחית העוסקים בצמצום עוני, פירוק ה-בעיה לבעיות קטנות יותר שניתן להתמודד איתן ועריכת ניסויים בתחומים כמו השכלה, בריאות או ביטחון תזונתי, הם תכנית עבודה. זו הסיבה שאנחנו מפרסמים

כבר 17 שנים ברציפות את דו"ח העוני האלטרנטיבי, שמבקש לפשט ולהנגיש את המשמעות של החיים בעוני. התובנה שהתמודדות עם העוני דורשת מענה עבור צרכים חיוניים בכל תחומי החיים עמדה בבסיס המוטיבציה שלנו ליצור מדד עוני רב-ממדי, שבודק את מידת המחסור בתחומי הדיור, הבריאות, ההשכלה, אי הביטחון התזונתי וההתמודדות עם יוקר המחיה. וזה גם היה הטריגר המרכזי שהוביל אותנו לפתח את המעבדה החברתית של לתת, שמטרתה לבחון מהן דרכי ההתערבות האפקטיביות ביותר לצמצום אי ביטחון תזונתי ועוני. המחקרים שנערכים במעבדה, ולא באופן מקרי, מבוססים על מתודולוגיה דומה בה משתמשים בניסויים שעורכים זוכי פרס נובל - השמה מקרית - Randomized Controlled Trial.

"הבעיה של העוני כל כך גדולה", טוענת דופלו, זוכת פרס נובל הצעירה בהיסטוריה, "שלאנשים נהיה מאוד לא נוח ברגע שהם מתחילים לחשוב עליה. לכן הם מתמקדים בשאלות כמו 'איך אנחנו יכולים לגרום לבעיה להיעלם?'. צורת חשיבה זו מסיטה את תשומת הלב מהשאלות האמיתיות, כמו 'מה אנחנו יכולים לעשות כדי לשפר את תנאי החיים של אנשים עניים?'. ברגע שמכירים בעובדה שאין תשובה אחת לשאלות כאלה, אפשר להתחיל להתמקד בדברים קונקרטיים שיכולים להביא לשינוי גדול".

העניין הוא, שקובעי המדיניות בישראל מתקשים להציב יעד או לגבש תכנית ממשלתית רב שנתית מפורטת לטיפול בעוני, מכיוון שמדובר בנושא מורכב, שדורש

אבל בניגוד לפוליטיקה, החיים שלנו ושל העניים החיים בינינו, אינם עוצרים. המצוקות לא מוקפאות (חשבון החשמל או החשבון בבנק כן) והיכולת להיחלץ מעוני נחלשת עוד, באין כלים מערכתיים, תכנית ממשלתית, תקציב רב שנתי ותהליכים עקביים ומתמשכים שעשויים להביא לשינוי חברתי מהותי. לממשלה הבאה שתקום, תהיה הזדמנות כבר בתקציב 2020, ליישם סדר עדיפויות לאומי - חברתי שוויוני וצודק, שלא יפקיר את הזקנים וניצולי השואה בשנותיהם האחרונות ושייתן תקווה ואופק לעתיד טוב יותר, למיליון ילדים החיים בעוני.

ראיית מאקרו, סינרגיה בין משרדי ממשלה רבים, ותהליכים ארוכי טווח, שאינם מעניקים תמריצים לצרכים פוליטיים עכשוויים. הוועדה למלחמה בעוני (2014) פרסמה סדרה של המלצות בתחומים המרכזיים שמשפיעים על מניעה, צמצום והיחלצות מעוני, וכן תחזית - שאילו ייושמו מסקנותיה במסגרת תכנית עבודה ממשלתית בין משרדית - ניתן יהיה להגיע לממוצע שיעורי העוני ב-OECD תוך עשור. הפתרונות קיימים. חלפו חמש שנים, המלצות הוועדה יושמו באופן חלקי בלבד, וגם אם חלו תמורות בכיוון הנכון, הרי שמדובר בשינוי נקודתי ומינורי מאוד, שכן כשמודדים עוני לפי הכנסה פנויה, ישראל עדיין ניצבת במקום האחרון בשיעורי עוני במערב. ביטוי מובהק לכך שהתערבות הממשלתית בישראל קטנה מדי, לא נותנת מענה להיקף הבעיה ואינה אפקטיבית, ניתן לקבל ממדידת עוני לפי ההכנסה הכלכלית (לפני ההתערבות הממשלתית), המצביעה דווקא כי שיעורי העוני בישראל נמוכים מהממוצע במדינות המפותחות.

מערכות בחירות רצופות, כנסת משותקת, ממשלת מעבר ועוד אחת, יוצרים קיפאון ממשלתי של יותר משנה. תעיד על כך גם הסטגנציה בשיעורי העוני בהתאם למדד העוני הרב ממדי לשנת 2019, שבוחן את מידת המחסור ביחס לצרכים החיוניים הדרושים לקיום בכבוד. לא רק שאין תכנית אופרטיבית רב שנתית ומדיניות סדורה, אלא שהכול תקוע, לרבות תקציבים ממשלתיים ושירותים חיוניים שאמורים היו להקל ולו במעט את מצוקתן של השכבות המוחלשות.

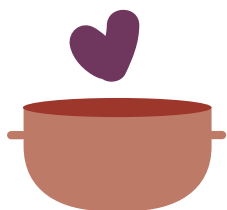
עיקרי הנתונים

מדד העוני הרב-חמדי לשנת 2019, חשקף חציאות עגומה:

- 530,000 משקי בית בישראל חיים בעוני (20.9%)
- 2,306,000 נפשות חיות בעוני (25.6%)
- מתוכן 1,007,000 ילדים (33.5%)

1,007,000 ילדים (33.5%) + 1,299,000 בגירים (21.2%)

2,306,000 נפשות חיות בעוני בישראל (25.6%)

אי ביטחון תזונתי

74.8% מנתמכי הסיוע העידו כי האוכל שקנו לא הספיק ולא היה להם די כסף כדי לקנות עוד, בהשוואה ל-16.3% מהאוכלוסייה הכללית.

56% מנתמכי הסיוע אכלו פחות ממה שרצו בעקבות מצוקתם הכלכלית, 34.9% הגיעו אף למצב שהיו רעבים ולא אכלו.

29.4% מהנתמכים ירדו במשקל עקב מצוקתם הכלכלית וחוסר היכולת לרכוש את המזון לו זקוקים.

48.5% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת (למהול במים או לדלג על ארוחות).

73.8% מהמשפחות נתמכות הסיוע מעריכות כי נדרשים להם מעל 1,000 ש"ח נוספים עבור רכישת מזון לשם קיום בסיסי.

54% מהנתמכים דיווחו כי עד לפני חמש שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון בעקבות מצוקתם הכלכלית, כלומר הידרדרו למצוקה הכלכלית הקשה רק בחמש השנים האחרונות.

49.1% מנתמכי הסיוע אינם יכולים לחמם את ביתם בחורף בשל מצוקתם הכלכלית.

42.4% מנתמכי הסיוע מתארים את היחס שמקבלים ממוסדות ממשלתיים שתפקידם הענקת סיוע למשפחות במצוקה, כקר ואדיש. 19% נוספים מתארים את היחס שמקבלים כחס מזלזל ומשפיל.

61.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, 75% יותר מהאוכלוסייה הכללית (35.3%).

64.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי לאחד או יותר מבני משק הבית שלהם חסרים בגדים ונעליים במידה המתאימה ובמצב טוב, מפני שאין להם יכולת להשיגם או לשלם על קנייתם. מציאות זו מתרחשת בקרב נתמכי הסיוע פי 5.5 מביאוכלוסייה הכללית (11.8%).

יוקר המחיה

תעסוקה

בקרב **79.8%** מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.8%) ישנם שני מפרנסים או יותר.

63.8% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, נמצאים במצב זה בעקבות מגבלות בריאותיות, עלייה בשיעור של **16.2%** בהשוואה לשנה שעברה (**54.9%**).

60.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי מחסור בהכשרה תעסוקתית מונע מהם לשפר את המצב התעסוקתי שלהם במידה רבה או במידה רבה מאוד. **58%** מנתמכי הסיוע מעידים כי הסיבה לכך היא אי יכולתם לממן מסגרות לילדיהם.

חינוך

69.1% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות המצוקה הכלכלית נאלצו לוותר על רכישת ציוד לימודי בסיסי וספרי לימוד עבור ילדם לבית הספר.

81.7% מנתמכי הסיוע העידו כי נאלצו לוותר על שיעורים פרטיים לילדיהם שנוקדו לכך, עקב מצוקתם הכלכלית, בהשוואה ל-**30.6%** מהאוכלוסייה הכללית.

64.3% מנתמכי הסיוע העידו כי אינם יכולים לעמוד בתשלומים הנלווים לבית הספר.

87.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על חוגים, פעילויות העשרה בבית הספר, טיולים והשתתפות בתנועות/ ארגוני נוער, מפני שלא יכלו לשלם עבורם, בהשוואה ל-**29.5%** מהאוכלוסייה הכללית.

57.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם, בהשוואה ל-**34.4%** מהאוכלוסייה הכללית.

55.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי למיטב ידיעתם אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי. **60.5%** מנתמכי הסיוע מעידים כי מצב זה קורה בגלל בירוקרטיה קשה ומסובכת.

58.5% מנתמכי הסיוע העידו כי נמנעו מלהכניס ילד אחד או יותר בגילאי 0-3 (לפני גן עירייה) למסגרת חינוכית (גן, משפחתון וכדומה) כי לא יכלו לעמוד בתשלומים עבורה.

77.6% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, כמעט מחצית (**47.9%**) מנתמכי הסיוע לא סיימו 12 שנות לימוד, ורק **4.8%** בעלי השכלה אקדמאית.

דיור

74.5% מנתמכי הסיוע נאלצו בשנה האחרונה לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, בהשוואה ל-**26.9%** מהאוכלוסייה הכללית.

46.7% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים כי לא הצליחו לשלם את החשבונות, **36.1%** מנתמכי הסיוע נאלצו לקנות חשמל באמצעות מונה חשמל לתשלום מראש.

21% מנתמכי הסיוע מעידים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר הדירה או המשכנתא, עלייה בשיעור של **12%** בהשוואה לשנה שעברה (**18.6%**).

בריאות

66.8% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ לעיתים או באופן קבוע כי לא יכלו לשלם עבורם, בהשוואה לפחות מרבע (**23.3%**) מהאוכלוסייה הכללית.

58.2% מהנתמכים ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם באופן קבוע או לעיתים, בעקבות מצבם הכלכלי.

78.8% מנתמכי הסיוע מתמודדים עם מחלה כרונית.

57.1% מנתמכי הסיוע מעידים כי ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית.

21.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי סביבת המגורים שלהם מאופיינת באלימות במידה רבה או במידה רבה מאוד.

22.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי ישנם אנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי בסביבת המגורים שלהם.

23.1% מנתמכי הסיוע סובלים מסוכרת ומעל רבע (**26.8%**) מהנתמכים סובלים מיתר לחץ דם.

13.2% מנתמכי הסיוע סובלים ממוגבלות נפשית, כמעט פי שבעה מהאוכלוסייה הכללית (**2%**).

ל-**20.9%** מנתמכי הסיוע יש ביטוח משלים של קופת החולים, בהשוואה ל-**77%** מהאוכלוסייה הכללית.

קשישים

97% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד.

78.2% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה, מעל מחצית (55.5%) חוו בדידות לעיתים קרובות.

72.4% מהקשישים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים מכיוון שלא יכלו לשלם עבורם.

האחריות לטיפול בעוני

57.5% מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון או השני).

82.5% מהציבור סבור כי הממשלה היא הגורם האחראי לצמצום העוני, יותר מכל גורם אחר, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (75.6%). עם זאת, רק כרבע (25.9%) מהציבור סבור שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני.

66.5% מהציבור סבור כי הטיפול בבעיית העוני נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

74.5% מהעמותות השותפות של ארגון לתח מעידות כי במהלך שנת 2019 חל גידול של 19.4% בממוצע בדרישות נזקקים למזון בהשוואה לשנת 2018.

9% בלבד מהתקציב של העמותות השותפות של ארגון לתח מגיע מתמיכות ממשלתיות, ירידה משמעותית בכמעט מחצית בהשוואה לשנתיים האחרונות (17.9%-17.8%).

“ התחושה הזאת לא דמתה כלל למה שדמיינתי לי כרעב עז. שיערתי שרעב הוא תחושה של חיסרון. אולם, התחושה דמתה יותר לכאב גופני ”
 הרוקי מורקמי

בהתאם למדד הרב-ממדי לשנת 2019, נראה כי שיעורי אי הביטחון התזונתי נותרו דומים, והם מצויים בקרב 18.4% ממשקי הבית ו-18.5% מהנפשות.

בעיית אי הביטחון התזונתי נוצרת פעמים רבות מפני שההוצאה על מזון נתפסת כגמישה, בניגוד להוצאות קשיחות אחרות כגון שכר דירה או מיסים. לכן, פעמים רבות משפחות החיות בעוני נאלצות לוותר על צריכת מזון בסיסי על מנת לממן הוצאות חיוניות אחרות.

קיימת קורלציה מאוד חזקה בין עוני לבין אי ביטחון תזונתי וישנה הלימה בין קבוצות האוכלוסייה המאופיינות בשיעורי עוני גבוהים, לבין אלה החיים באי ביטחון תזונתי, כגון: ערבים, בעלי השכלה נמוכה ומשפחות ללא מפרנסים. בקרב משפחות חד הוריות ומשפחות המקבלות קצבת נכות, שיעורי אי הביטחון התזונתי גבוהים בהרבה מאשר שיעורי העוני. לעומת זאת, בקרב החברה החרדית שיעורי העוני גבוהים יותר מאשר שיעורי אי הביטחון התזונתי. זאת ניתן להסביר על-ידי ערבות הדדית בקהילה זו, ופעילות גמי'חים המחלקים מזון באופן קבוע ודואגים לביטחון התזונתי של הקהילה (המוסד לביטוח לאומי, 2018).

נתמכי הסיוע מוציאים בממוצע 1,816 ש' בחודש על מזון. כמעט שלושה רבעים (73.8%) מהמשפחות נתמכות הסיוע מעריכות כי נדרשים להם מעל 1,000 ש' נוספים עבור רכיבת מזון לשם קיום בסיסי, כמעט מחצית (45.3%) מעריכות כי הסכום הנדרש הוא מעל 1,500 ש'.

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. ביטחון תזונתי מוגדר כמצב בו לכל בני האדם, יש כל העת, נגישות סדירה, פיזית וכלכלית, לכמות מספקת של מזון בריא ומזין, המתאים להעדפותיהם וצרכיהם התזונתיים, ומאפשר להם קיום חיים פעילים ובריאים (ארגון המזון והחקלאות של האו"ם).

פגיעה בביטחון התזונתי, משמעה פגיעה בשאר תחומי החיים - ללא תזונה מספקת, אדם לא יוכל לתפקד כהלכה; ילד לא יוכל ללמוד כראוי בבית הספר ללא כריך או ארוחת בוקר מזינה ומספקת, ותינוק לא יוכל לגדול ולהתפתח ללא מזון ראוי ומותאם. ישנם מחקרים רבים המצביעים על הקורלציה בין אי ביטחון תזונתי לבין שורה של מחלות שונות כגון: סכרת, מחלות לב, שבץ, השמנת יתר, דיכאון, מחלות חניכיים ופה, לחץ דם גבוה, מחלות כליות, אסתמה, דלקות פרקים, מחלות ריאות ועוד.

בעיית אי הביטחון התזונתי נותרת במשך שנים רחבה וחמורה ומבטאת את המצוקה הקשה של משפחות החיות בעומק העוני. משפחות אלה, מתמודדות עם מחסור מתמיד במזון שמהווה צורך קיומי בסיסי וזכות יסוד. בישראל חיות 513,000 משפחות (17.8%), 1,593,000 נפשות (18.2%) ו-638,000 ילדים (25.5%) באי ביטחון תזונתי. מתוכם 252,000 משפחות (8.8%), 638,000 נפשות (9.1%) ו-352,000 ילדים (14.1%) באי ביטחון תזונתי חמור (המוסד לביטוח לאומי 2018, בהתייחס לשנת 2016).

אי ביטחון תזונתי

בישראל חיות 513,000 משפחות (17.8%), 1,593,000 נפשות (18.2%) ו-638,000 ילדים (25.5%) באי ביטחון תזונתי (המוסד לביטוח לאומי 2018, בהתייחס לשנת 2016).

73.8% מהמשפחות נתמכות הסיוע מעריכות כי הן זקוקות ליותר מ-1,000 ש' נוספים בחודש כדי לרכוש מזון שיאפשר להן קיום בסיסי.

29.4% מהנתמכים ירדו במשקל בשל המצוקה הכלכלית וחוסר היכולת לרכוש את המזון לו הם זקוקים.

מחצית (48.5%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיהם או לספק להם פחות מהכמות המומלצת (למהול במים או לדלג על ארוחות).

מעל למחצית (54%) מהנתמכים דיווחו כי עד לפני חמש שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון בעקבות מצוקתם הכלכלית, כלומר הידרדרו למצוקה הכלכלית הקשה רק בחמש השנים האחרונות.

29.4% מהנתמכים ירדו במשקל בשל חוסר היכולת לרכוש את המזון לו זקוקים, עלייה בשיעור של 28.3% בהשוואה לשנה שעברה

איזה משפט מהמשפטים הבאים מתאר באופן הטוב ביותר את האוכל שנצרך בביתך בשנה האחרונה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019

יש לנו מספיק מזון מהסוגים שאנחנו רוצים לאכול	8.8%
יש לנו מספיק, אבל לא תמיד מהסוג שאנחנו רוצים	31.8%
לפעמים לא מספיק	33.8%
לעיתים קרובות לא מספיק	20%
מסרב לענות	5.6%

האם בשנה האחרונה נאלצת לחפש מזון בפחים ו/או קיבצת נדבות לקניית אוכל ו/או אכלת שאריות מזון שנזרקו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019
כן	9.3%	12%
לא	90.7%	88%

74.8% מהנתמכים העידו כי האוכל שקנו לא הספיק, ולא היה להם די כסף כדי לקנות יותר לרוב או לפעמים, בהשוואה ל-16.3% מהאוכלוסייה הכללית שדיווחו על כך

אי ביטחון תזונתי בקרב נתמכי הסיוע

מעל מחצית (56%) מנתמכי הסיוע אכלו פחות ממה שרצו בעקבות מצבם הכלכלי, 34.9% הגיעו למצב שבו היו רעבים ולא אכלו, ו-29.4% מהנתמכים ירדו במשקל בשל חוסר היכולת לרכוש את המזון לו זקוקים, עלייה בשיעור של 28.3% בהשוואה לשנה שעברה (22.9%).

12% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות המצוקה הכלכלית והמחסור במזון בבית, נקלעו לסיטואציות משפילות, כגון: חיפוש מזון בפחים, קיבוץ נדבות לקניית אוכל ו/או אכילת שאריות מזון שנזרקו, מה שמעיד על מגמת עלייה - 9.3% מהנתמכים העידו כך אשתקד, ו-9.2% בשנת 2017.

נתמכי הסיוע מעידים על מציאות יומיומית של מצוקה ומחסור קבוע במזון החיוני למחיה מינימלית בכבוד. המשפחות הנתמכות חיות בחשש מתמיד שהמזון יגמר, שלא יוכלו לקנות מזון נוסף ושלא תהיה בידם האפשרות לספק למשפחתם ארוחות מאוזנות וקבועות.

מעל למחצית (53.8%) מהנתמכים מעידים כי לא היה להם מספיק מזון לפעמים או לעיתים קרובות, ועוד כשליש (31.8%) מדווחים כי יש להם מספיק מזון אך לא תמיד מהסוגים שהם רוצים לאכול.

75.5% מכלל הנתמכים מעידים כי חששו, לרוב או לפעמים, שהאוכל יגמר לפני שיהיה להם די כסף לקנות עוד מזון.

כשלושה רבעים (74.8%) מהנתמכים העידו כי האוכל שקנו לא הספיק, ולא היה להם די כסף כדי לקנות יותר, לרוב או לפעמים, בהשוואה ל-16.3% מהאוכלוסייה הכללית שדיווחו על כך. לצד זה, 80.7% מהנתמכים העידו כי לא היה להם מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות לרוב או לפעמים, בהשוואה ל-21% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. כמו כן, כמחצית (51%) מנתמכי הסיוע העידו על צמצום בגודל הארוחות ודילוג על ארוחות, בהשוואה ל-37.3% מהאוכלוסייה הכללית.

בשנה האחרונה, האם את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית שלך צמצמתם בגודל הארוחות או דילגתם על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

"חששנו (חששתי) שנגמור את האוכל לפני שיהיה לנו כסף לקנות עוד"

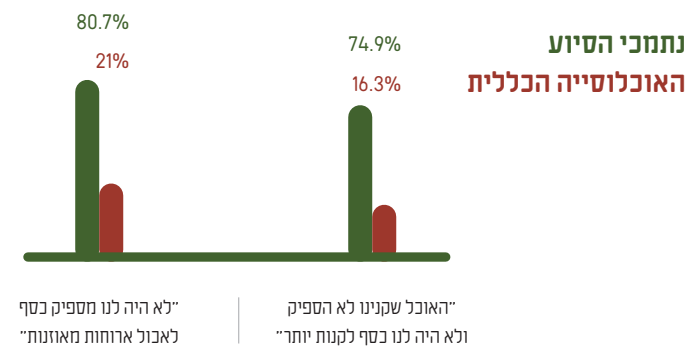
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019

18.9%	לרוב נכון
56.5%	לפעמים נכון
16.4%	לא נכון בכלל
8.2%	מסרב לענות

יכולת לרכוש מזון

מוצג אחוז העונים לרוב נכון או לפעמים נכון בכל אחת מהשאלות מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

חלק מהמשפחות נמצאות במצב חמור אף יותר - 10.4% מהמשפחות מדווחות כי הילדים בביתם לא אכלו יום שלם עקב המצוקה הכלכלית. בנוסף, 77.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לצרוך מספר מזונות זולים כדי להאכיל את ילדיהם, מפני שהכסף שהיה ברשותם הלך ונגמר.

27.9% מנתמכי הסיוע דיווחו כי ילדיהם הלכו לבית הספר ללא כריך באופן קבוע או לעיתים קרובות, עלייה בשיעור של 16.2% בהשוואה לשנה שעברה, אז העידו על כך 24% מנתמכי הסיוע. מצב זה פוגע ביכולת של הילדים להתרכז, להיות פנויים ללמידה ואף פוגע ביכולת שלהם ליצור קשרים חברתיים בבית הספר.

ילדים הם הקבוצה שנפגעת בצורה הקשה ביותר מהמחסור במזון, לאור ההשלכות החמורות של אי הביטחון התזונתי על התפתחותם ומצבם הנפשי והפיזי. כל ילד רביעי בישראל (25.5%) סובל מאי ביטחון תזונתי (המוסד לביטוח לאומי 2018, בהתייחס ל-2016). אי ביטחון תזונתי חמור בקרב ילדים מתבטא בכך שאינם צורכים את אבות המזון החיוניים להתפתחותם התקינה, מלווה בתחושת רעב, דילוג על ארוחות ותזונה בלתי מאוזנת. לאלה השלכות חמורות לא רק על מצבם הפיזי של הילדים הנתמכים, אלא גם על מצבם הנפשי והחברתי.

30.4% מנתמכי הסיוע העידו כי בשנה האחרונה הילדים בביתם צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בעקבות המצוקה הכלכלית. לצד זה, כרבע (23.5%) העידו כי בשנה האחרונה הילדים בביתם היו רעבים ולא אכלו כי לא היה מספיק כסף לקנות מזון.

ילדים באי ביטחון תזונתי

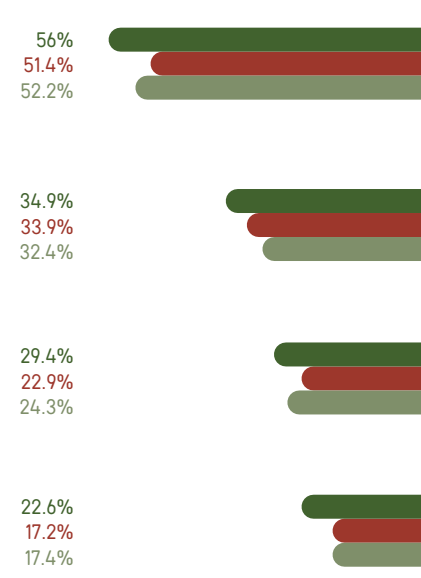

77.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לצרוך מספר מזונות זולים כדי להאכיל את ילדיהם, מפני שהכסף שהיה ברשותם הלך ונגמר

פגיעה בתזונת המבוגרים בבית בעקבות המצוקה הכלכלית

מוצג אחוז העונים "כן" בכל אחת מהשאלות מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019
נתמכי הסיוע 2018
נתמכי הסיוע 2017

האם בשנה האחרונה **אכלת פחות ממה שרצית** כי לא היה מספיק כסף כדי לקנות אוכל?

האם בשנה האחרונה, את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית **הייתם רעבים ולא אכלתם**, כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

האם בשנה האחרונה את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית **ירדתם במשקל** כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

במהלך השנה האחרונה, האם את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית **לא אכלתם יום שלם** כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

”סמכנו על מספר מזונות זולים כדי להאכיל את הילדים, כי הכסף שעמד לרשותנו הלך ונגמר”

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019

30.3%	לרוב נכון
46.8%	לפעמים נכון
12.6%	לא נכון בכלל
10.3%	מסרב לענות

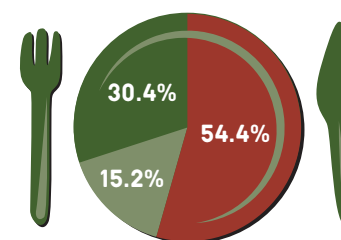
27.9% מנתמכי הסיוע דיווחו כי ילדיהם הלכו לבית הספר ללא כריך באופן קבוע או לעיתים קרובות, עלייה בשיעור של 16.2% בהשוואה לשנה שעברה (24%)

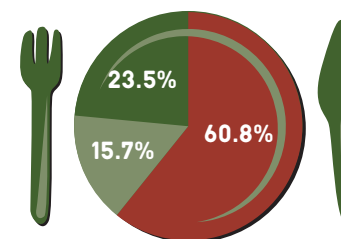
פגיעה בתזונת הילדים בבית עקב המצוקה הכלכלית

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

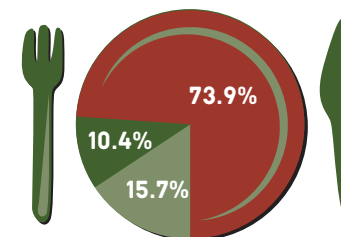
- כן ●
- לא ●
- מסרב לענות ●

בשנה האחרונה, האם הילדים בביתך **צמצמו בגודל הארוחות** או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

האם בשנה האחרונה, הילדים בביתך **היו רעבים ולא אכלו**, כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

במהלך השנה האחרונה, האם הילדים בביתך **לא אכלו יום שלם** כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

4.6% קיבצו נדבות, 3.6% אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה, ו-4.3% נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון.

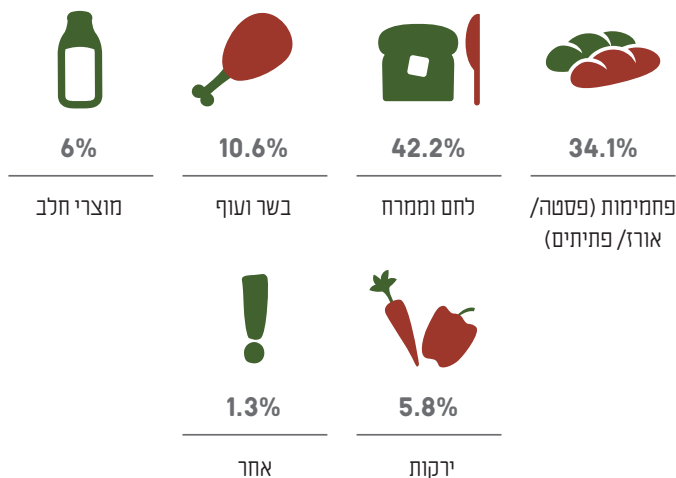
ויותר חמור נוסף של המשפחות הוא על קניית תחליפי חלב אם (תמ"ל) בשל המחירים הגבוהים מאוד, על אף שאלה חיוניים להתפתחותם התקינה של תינוקות. כמחצית (48.5%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת (למהול במים או לדלג על ארוחות).

עבור 76.3% מנתמכי הסיוע, המרכיב העיקרי בתזונת ילדיהם הוא לחם וממרח (42.2%) ופחמימות (34.1%). הילדים נתמכי הסיוע נאלצים לוותר על מוצרי מזון בסיסיים באופן קבוע. רק 21.5% מהם זוכים לקבל מנה בשרית בתדירות גבוהה מאחת לשבוע. זאת בהשוואה ל-74.1% מהאוכלוסייה הכללית. 16.6% בלבד מהנתמכים ומשפחתם אוכלים בשר/עוף/דגים כל יומיים-שלושה, בהשוואה ל-45.8% מהאוכלוסייה הכללית.

בשנה האחרונה הילדים הנתמכים נאלצו להתמודד עם חוויות קיצוניות ומשפילות על מנת להשיג מזון.

סמך/מוצר אחד שהוא העיקרי בתזונת ילדיך

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

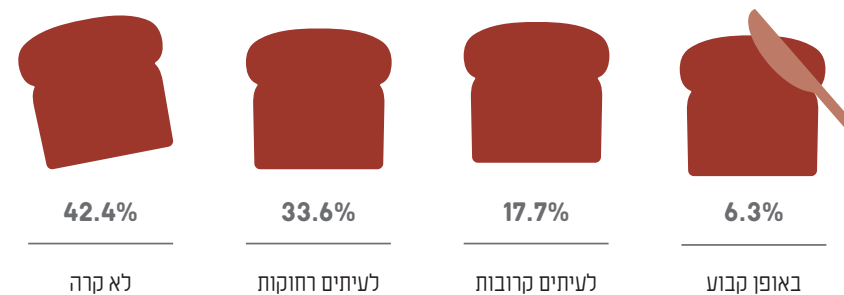
במידה וילדיך אינם מקבלים ארוחה במסגרת בית הספר, האם קרה בשנה האחרונה שהם הלכו לביה"ס ללא כריך או מזון אחר למהלך היום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019

נתמכי הסיוע 2018

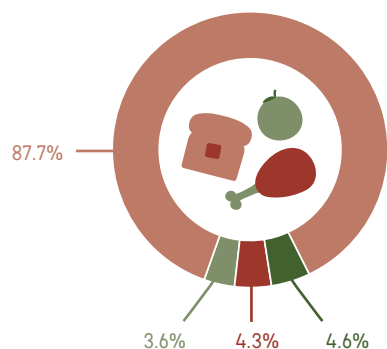

כמחצית מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת

באילו מהמצבים הבאים התנסו ילדיך בשנה האחרונה?

הסכום גבוה מ- 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשבה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע

- ילדיי קיבצו נדבות
- ילדיי אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה
- ילדיי נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון
- אף אחד מהמצבים האלו

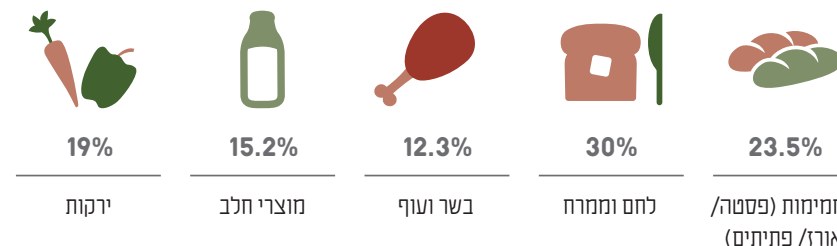
האם בעקבות מצבך הכלכלי נאלצת לוותר על תחליפי חלב עבור ילדיך או לתת פחות מהכמות המומלצת (למהול במים/ לדלג על ארוחות)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כמה אחוזים מהוויס המוצרים הבאים בתזונת ילדיך?

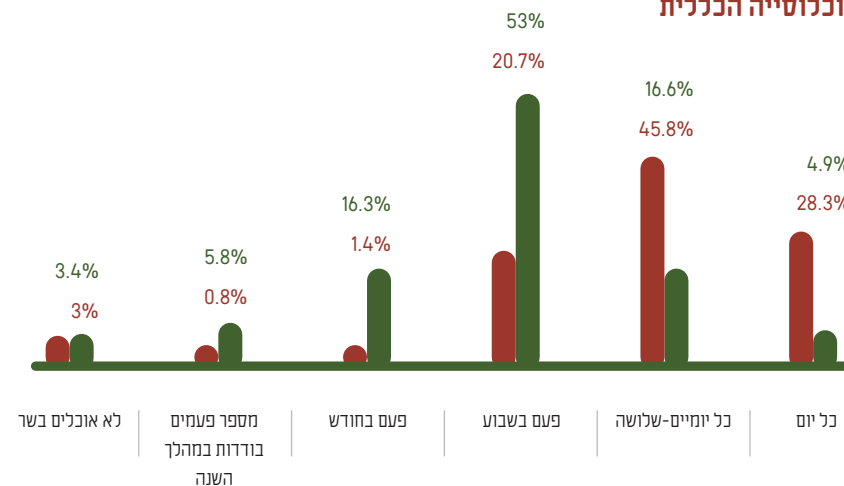
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזו תדירות את/ה ומשפחתך אוכלים בשר/ עוף/ דגים?

נתמכי הסיוע

האוכלוסייה הכללית

הסתייעות בארגוני סיוע

בארבע השנים האחרונות ניכרת מגמת עלייה מתמשכת בתחושת ההערכה של נתמכי הסיוע להשפעה שיש לסיוע אותו הם מקבלים מהעמותות על השיפור במצב הביטחון התזונתי שלהם. בשנת 2016 44.1% העריכו כי הסיוע מהעמותה תורם לשיפור מצבם התזונתי במידה רבה או במידה רבה מאוד, בהשוואה ל-60.6% השנה. סל המזון שנתמכי הסיוע מקבלים מעמותות המזון מסייע להם בדרכים נוספות, מעבר לסיוע בתחום הביטחון התזונתי, על ידי כך שהוא מאפשר למשפחות להפנות משאבים לתחומים אחרים בהם מתקשים לתת מענה לצרכים בסיסיים, ובכך יכול לסייע לצמצום עומק העוני של המשפחות.

מעל מחצית מהמשפחות (54.9%) העידו כי הוא מאפשר להם לרכוש מזון נוסף הדרוש להם ולמשפחתם, שליש (33.7%) דיווחו כי סל המזון מפנה להם תקציב לתשלום עבור תרופות וטיפולים רפואיים, 31.5% העידו כי סל המזון מפנה להם תקציב לתשלום שכר דירה ו/או חשבונות, ו-12.6% דיווחו כי סל המזון מפנה להם תקציב להחזר חובות.

54% מהנתמכים דיווחו כי עד לפני חמש שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון וכי הידרדרו למצוקה הכלכלית הקשה רק בחמש השנים האחרונות, עלייה בשיעור של 13.4% בהשוואה לשנה שעברה (47.6%).

בשנת 2016 44.1% העריכו כי הסיוע מהעמותה תורם לשיפור מצבם התזונתי במידה רבה או במידה רבה מאוד, בהשוואה ל-60.6% השנה

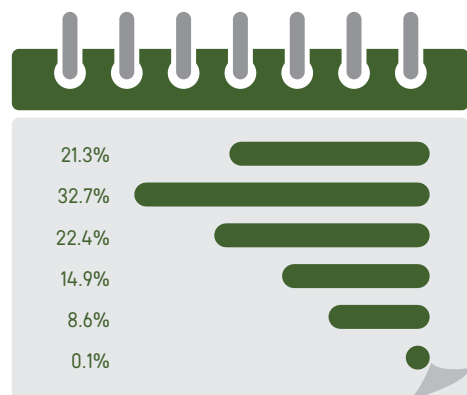
באיזו מידה להערכתך הסיוע שאת/ה מקבל/ת מהעמותה תורם לשיפור מצב הביטחון התזונתי שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע	נתמכי הסיוע	נתמכי הסיוע	נתמכי הסיוע	
2016	2017	2018	2019	
3.2%	4.5%	3.4%	4.5%	כלל לא
15.7%	16%	11.6%	10.7%	במידה מועטה
37%	32.9%	29%	24.2%	במידה בינונית
29.8%	28.2%	31.6%	33.6%	במידה רבה
14.3%	18.4%	24.4%	27%	במידה רבה מאוד

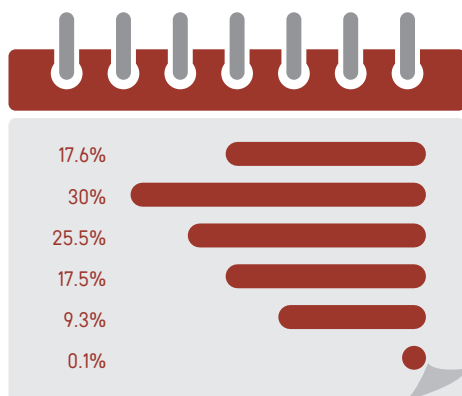
כמה שנים את/ה זקוק/ה לסיוע במזון בעקבות מצוקתך הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019

1. הידרדרתי למצב זה בשנה - שנתיים האחרונות
2. הידרדרתי למצב זה לפני 2-5 שנים
3. הידרדרתי למצב זה לפני 5-10 שנים
4. אני נמצא/ת במצב זה מעל 10 שנים
5. תמיד משפחתי הייתה צריכה סיוע במזון
6. אחר

נתמכי הסיוע 2018

האם סל המזון שאת/ה מקבל/ת מהעמותה מסייע לך בדרכים נוספות?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מעל למחצית (54%) מהנתמכים דיווחו כי עד לפני חמש שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון וכי הידרדרו למצוקה הכלכלית הקשה רק בחמש השנים האחרונות, עלייה בשיעור של 13.4% בהשוואה לשנה שעברה

יוקר המחיה

ארגון לתת משמש בנק מזון ארצי ומהווה ארגון גג ל-180 עמותות מזון מקומיות הפועלות ב-105 יישובים בכלל המגורים בחברה הישראלית. כחלק מהפעילות, מחולק מזון לכ-60,000 משפחות באמצעות רשת העמותות השותפות, וזאת משלושה מקורות שונים: הצלת מזון מתעשיית המזון (חברות יצרניות ורשתות קמעונאיות), רכש מזון סיטונאי ואיסוף מזון מהציבור הרחב.

חלוקת המזון נעשית תוך שמירה על כבוד נתמכי הסיוע ודאגה לביטחונם התזונתי בהיבטים של תדירות ואופן חלוקת המזון, ובהיבטים של תזונה מאוזנת, איכותית ומגוונת, הכוללת בין היתר, חלבון טרי (עופות ומוצרי חלב), מוצרי בסיס יבשים ועוד.

תפיסת ההפעלה של ארגון לתת מבוססת על מודל כלכלי יעיל, אשר מונף באופן מקסימלי את ההשקעה: על כל שקל שמושקע בתשתיות, בתפעול ולוגיסטיקה, מחולק מזון בשווי 9 שקלים. מזון שמקורו בהצלת מזון, מהווה גם הזדמנות מצוינת לשימוש במשאבים קיימים (והגנה על הסביבה עקב הפחתה של הטמנת והשמדת מזון) ומאפשר לסייע ליותר משפחות.

אנו מאמינים כי מיזם לאומי המבוסס על הצלת מזון בשילוב רכש מזון הוא הערוץ היעיל ביותר באמצעותו ניתן לסייע למקסימום משפחות. מיזם מסוג זה משלב בתוכו יתרונות רבים הן בצד הביטחון התזונתי והיעילות הכלכלית והן ביתרונות חברתיים והסביבתיים.

בהתאם לנתוני המוסד לביטוח לאומי, 252,000 משפחות בישראל חיות באי ביטחון תזונתי חמור והיקף התקציב הדרוש לפתרון הבעיה עומד על כ-1.5 מיליארד שקלים בשנה לפחות. זאת, בשעה שבבסיס תקציב המדינה אין ולו שקל אחד לטיפול בנושא, על אף התחייבויות שלטוניות רבות שניתנו בעבר. לאור היקף הבעיה וחומרתה, על המדינה להקים מיזם לאומי לביטחון תזונתי המבוסס על הצלת מזון ורכש מזון, לתת תמריצים למגזר העסקי ולעשייה להציל יותר מזון ולקחת אחריות מלאה על הבטחת מזון בסיסי לאזרחי ישראל הנזקקים ביותר.

ארגון לתת ימשיך לפעול ולהיאבק, במטרה ליישם פתרון יעיל ואפקטיבי לבעיה - וקורא לשר הרווחה ולממשלה שתקום, להקצות 100 מיליון ש"ח בבסיס תקציב המדינה להקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי ובכך לצמצם את היקף התופעה ולסייע במאבק ההישרדות של האוכלוסיות העניות ביותר.

.....

יוקר המחיה

רמת המחירים בישראל גבוהה ב- 20% מרמת המחירים בממוצע של מדינות ה-OECD (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 2018).

בשנים האחרונות נעשו מספר ניסיונות מצד הממשלה להתמודד עם יוקר המחיה, המובילות שבהן: "נטו משפחה" ו-"חסכון לכל ילד". "נטו משפחה" מגדילה את מספר נקודות הזיכוי במס להורים עובדים, משפיעה בעיקר על משפחות ממעמד הביניים ולמרבית הצעיר אינה משפרת את מצבן של משפחות החיות בעוני. על מנת לזכות בנקודות הזיכוי במס, על אדם להשתכר מעל לשכר המינימום, אולם מרבית נתמכי הסיוע אינם עומדים בדרישה זו.

במסגרת "חסכון לכל ילד", הממשלה מעבירה 50 שקלים מתוך קצבת הילדים לחניית חסכון עבור כל ילד עד גיל 18, ולכל הורה יש אפשרות להכפיל את הסכום. בפועל, 10% בלבד מנתמכי הסיוע מצליחים להכפיל את סכום החיסכון, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (14%). לעומת זאת, 64.6% מההורים באוכלוסייה הכללית מכפילים את סכום החיסכון, עלייה בשיעור של 12.1% בהשוואה לשנה שעברה (57.6%) וכמעט פי 6 מנתמכי הסיוע. על אף שהתכנית מבורכת ונועדה לשפר את עתידם של הילדים, בפועל היא אינה מאפשרת הזדמנות שווה לילדים במשפחות החיות בעוני, אשר נמצאות במלחמת הישרדות בהווה וכמעט שאינן עוסקות בדאגה לעתיד.

יוקר המחיה בישראל הוא מהגבוהים במערב ומוביל לפערים חברתיים נרחבים. בשנים האחרונות, תופס הנושא מקום מרכזי בשיח הציבורי והתקשורתי בעיקר סביב השפעתו על מעמד הביניים. אולם, ליוקר המחיה השפעה מכרעת על משפחות החיות בעוני. הפערים הגבוהים בין הכנסה נמוכה ליוקר המחיה, גורמים לאוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית לוותר באופן קבוע על הוצאות חיוניות ועל הזכות הבסיסית למחיה בכבוד. יוקר המחיה, בצירוף שחיקת השכר והיעדר מדיניות של צדק חלוקתי, מחרטמים במעמד הביניים, פוגעים בשכבות המוחלשות, מגדילים את הפערים ומגבילים את הסיכוי למוביליות חברתית. רמת המחירים בישראל גבוהה ב- 20% מרמת המחירים הממוצעת במדינות ה-OECD. בעשור האחרון, השינוי המצטבר ברמת המחירים בישראל עלה ב-36.4% בעוד רמת השכר הריאלי הממוצע עלתה בתקופה זו בשיעור של 8.9% בלבד (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 2018).

למרות הירידה של מדד גייני בשנים האחרונות (המחשב את אי השוויון של ההכנסות במדינה), רמת אי השוויון בישראל עדיין גבוהה בהרבה מהממוצע במדינות ה-OECD. היעדר מדיניות ממשלתית לצמצום הפערים, מובילה לכך שפירות הצמיחה הכלכלית, אינם מחלחלים לשכבות האוכלוסייה המוחלשות שבהן העוני מונצח ומשועתק.

ההכנסה הממוצעת של משפחה נתמכת סיוע, הכוללת 4.4 נפשות בממוצע, הינה 5,237 ₪ לחודש בלבד

כתוצאה מיוקר המחיה, נתמכי הסיוע אינם מצליחים לרכוש את כל השירותים והמוצרים הבסיסיים הדרושים לקיום בכבוד, נאלצים לקחת הלוואות, שקועים בחובות, חווים ניתוקים משירותים חיוניים כגון חשמל ומים, אינם מסוגלים להרשות לעצמם להפעיל אמצעי חימום ורמת החיים שלהם בלתי נסבלת.

המוסד לביטוח לאומי הגיע השנה למסקנה דומה וציין כי התכנית, במתכונתה הנוכחית, תורמת בעיקר לילדים ממשפחות אמידות ולמעשה מגדילה את אי השוויון. לאור זאת, הוצעו מספר חלופות בהן הממשלה מעבירה סכומים גבוהים יותר עבור ילדים ממשפחות מוחלשות בעלות של 7-20 מיליון ₪ בשנה, אולם בשל חוסר היציבות הפוליטית, גם נושא זה לא נבחן לעומק על ידי המדינה ולא קודם.

ישראל נמצאת במקום השישי מהסוף מבין מדינות ה-OECD בהוצאה על רווחה, מתוך התוצר הלאומי הגולמי. הוצאה זו, עומדת אצלנו על 16% מהתמ"ג בהשוואה לממוצע של 21.6% בקרב מדינות ה-OECD (המוסד לביטוח לאומי, 2017).

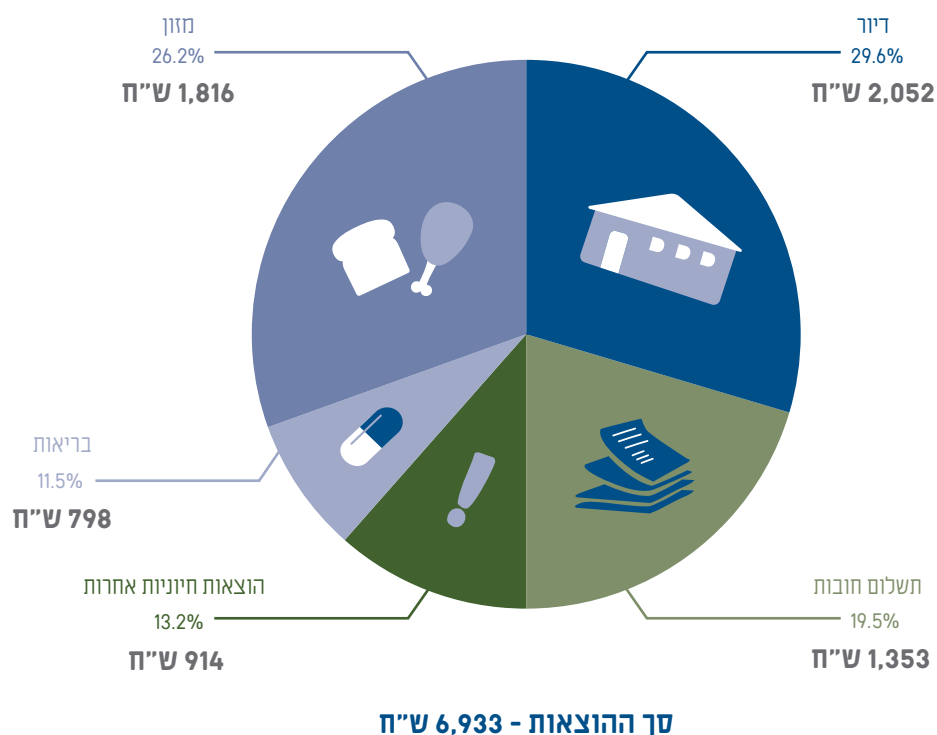
הוצאות גבוהות מהכנסות

ההכנסה הממוצעת של משפחה נתמכת סיוע, הכוללת 4.4 נפשות בממוצע, הינה 5,237 ₪ לחודש בלבד. ההוצאה החודשית הממוצעת של משפחות אלה עומדת על 6,933 ₪ וגבוהה ב-32.4% מההכנסה הממוצעת. המשמעות בפועל של הפער הגבוה בין ההוצאות להכנסות הוא כניסה לחובות והעמקת חובות קיימים. ההכנסה בפועל מהווה 54.5% בלבד מהסכום שהמשפחות נתמכות הסיוע מעידות שנדרש להן על מנת לחיות בכבוד - 9,608 ₪.

ההוצאה הגבוהה ביותר של המשפחות הנתמכות הינה על דיור, המהווה 29.6% מההוצאה החודשית הממוצעת ועומדת על 2,052 ₪ בחודש. ההוצאה השנייה בגובהה הינה על מזון, המהווה 26.2% מההוצאה החודשית הממוצעת ועומדת על 1,816 ₪.

מתוך הסכום שאת/ה ומשפחתך מוציאים בפועל בממוצע בחודש, כיצד מתחלקת ההוצאה החודשית בתחומים הבאים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

45.4% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה חסימה או עיקול של חשבון הבנק שלהם

המשפחות הנתמכות מתקשות גם לעמוד בתשלומי החשבונות. 36.9% מנתמכי הסיוע לא עמדו בתשלומים של חלק או רוב החשבונות שלהם בשנה האחרונה. בעקבות המצוקה הכלכלית, המשפחות נתמכות הסיוע אינן מצליחות לתת מענה להוצאות שאינן מתוכננות, כגון: תיקונים בבית או טיפולים רפואיים. 80.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי הם יכולים להוציא עשרות עד מאות שקלים בלבד עבור הוצאה לא מתוכננת, בדומה לשנה שעברה (82%).

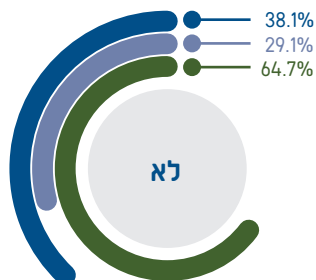
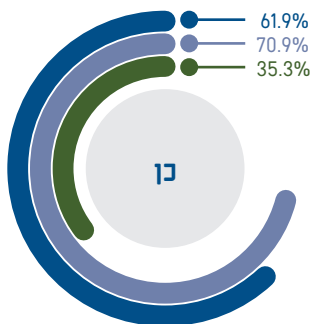
כחמישית (19.5%) מכלל ההוצאות של נתמכי הסיוע, משולמות להחזר חובות (1,353 ש"ח בחודש). עם זאת, מעל מחצית (52%) ממשקי בית אלה מעידים כי הם נמצאים בפיגור בתשלומי החובות.

המצוקה הכלכלית הקשה של משפחות נתמכות הסיוע מתבטאת גם בכך שכמעט מחציתן (45.4%) חוו בשנה האחרונה חסימה או עיקול של חשבון הבנק שלהם עקב חובות, תהליך הוצאה לפועל, תביעות משפטיות וכדומה, בהשוואה ל-10.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

האם יש לך חוב כלפי גורם כלשהו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

- נתמכי הסיוע 2019
- נתמכי הסיוע 2018
- האוכלוסייה הכללית 2019

61.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות

פער בין הכנסות להוצאות

(ממוצע של 4.4 נפשות במשפחה נתמכת סיוע)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

₪ 9,608

ממוצע הכנסה נדרשת למחיה בכבוד

₪ 5,237

ממוצע הכנסות למשק בית

₪ 6,933

ממוצע הוצאות למשק בית

העולם מנסים להילחם בתופעה, כיוון שנראה כי היא משפיעה באופן נרחב על חייהם של אנשים החיים בעוני ומקשה עליהם להיחלץ ממנו. בין היתר, הפתרונות שניתן לראות בעולם כוללים קידום אשראי נגיש, מתן הלוואות עם ריביות נמוכות או כלל ללא ריבית, קרנות הלוואות ממשלתיות, הנגשת ידע וייעוץ אישי על מנת לתמוך בהחלטות מושכלות בנושא. למרות הירידה היחסית בתופעה זו בקרב נתמכי הסיוע, היקפה משמעותי ועל מדינת ישראל להשקיע בקידום ובהטמעת פתרונות אלה.

הפער המשמעותי בין ההכנסות להוצאות הנדרשות מוביל את המשפחות נתמכות הסיוע לצבור חובות כבדים ולהתמודד עם ויתורים כואבים בחיי היומיום, ביניהם התמודדות עם חובות, עיקולים, אי יכולת לשלם את החשבונות השוטפים וחוסר אפשרות להתמודד עם הוצאות דחופות בלתי צפויות.

61.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, זוהי ירידה בשיעור של 12.7% בהשוואה לשנה שעברה (70.9%) ו-75% יותר מהאוכלוסייה הכללית (35.3%). חובות מובילים פעמים רבות להדרה חברתית, כאשר נמנעת גישה לשירותים פיננסיים שונים (פתיחת חשבון בנק, כרטיס אשראי וכו'), ועקב כך לא ניתן לנהל חיים נורמטיביים. מדינות וארגונים רבים ברחבי

קורעים תחת הנטל

כיצד התמודדת בשנה האחרונה עם תשלומי חשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

7.6%	עמדתי בתשלומים ללא קשיים
25.1%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים מידי פעם
30.4%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים רוב הזמן
23.1%	לא עמדתי בתשלומים - חלק מהחשבונות לא שולמו
13.8%	לא עמדתי בתשלומים - רוב החשבונות לא שולמו

כיצד התמודדת בשנה האחרונה עם החזרי חובות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

1.7%	עמדתי בהחזרים ללא קשיים
18.5%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים מדי פעם
27.8%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים רוב הזמן
28%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור מסויים מול בעלי החוב
24%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור כבד מול בעלי החוב

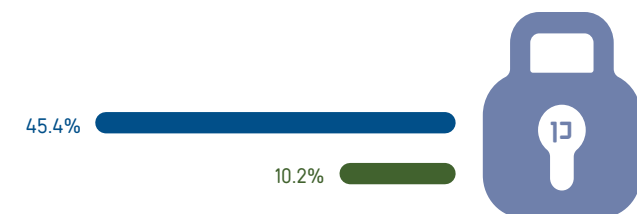
האם חווית בשנה האחרונה חסימה או עיקול של חשבון הבנק (עקב חובות/ תהליך הוצאה לפועל/ תביעות משפטיות)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

36.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי לא עמדו בתשלומים של חלק או רוב החשבונות שלהם בשנה האחרונה

נתמכי הסיוע האוכלוסייה הכללית

ויתורים נוספים שנתמכי הסיוע נאלצים להתמודד איתם, הינם בחימום הבית, בביגוד עבור בני המשפחה וכן בהוצאות על הפנאי של המשפחה. למחצית (49.1%) מהנתמכים אין חימום בביתם מפני שלא יכולים להרשות לעצמם, או שאינם יכולים להפעילו כמעט בכלל.

64.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי לאחד או יותר מבני משק הבית שלהם חסרים בגדים ונעליים. מציאות זו מתרחשת בקרב נתמכי הסיוע פי 5.5 מהאוכלוסייה הכללית (11.8%). בנוסף, מרבית (84.6%) מנתמכי הסיוע אינם יכולים לצאת לביילוי בתשלום מחוץ לבית כלל או פעם בשנה בלבד, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (77.4%).

בעקבות המצוקה הכלכלית הקשה, נאלצים נתמכי הסיוע לבצע ויתורים קבועים וכואבים בחיי היומיום שלהם, הפוגעים אנושות בתנאי המחיה שלהם. כמחצית מהם (48.7%) מעידים כי הוויתור הכואב ביותר שנאלצו לעשות בשנה האחרונה היה בתחום המזון, עלייה בשיעור של 24.2% בהשוואה לשנה שעברה (39.2%). כפי שניתן לראות בפרק אי ביטחון תזונתי, ניכרת עלייה בשיעור המשפחות הנתמכות השנה שירדו במשקל כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל (29.4% בהשוואה ל-22.9% אשתקד); עלייה בשיעור המשפחות שלא אכלו יום שלם כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל (22.6% בהשוואה ל-17.2% אשתקד) ועלייה בשיעור המשפחות שאכלו פחות ממה שרצו (56% בהשוואה ל-51.4% אשתקד). כרבע (23.7%) מעידים כי הוויתור הכואב ביותר היה בתחום הרפואי.

למחצית (49.1%) מהנתמכים אין חימום בביתם מפני שלא יכולים להרשות לעצמם, או שאינם יכולים להפעילו כמעט בכלל

במידת הצורך, כמה יכול משק הבית שלך להוציא תוך שבוע עבור הוצאה לא מתוכננת (למשל: תיקון שאינו מכוסה בביטוח, טיפול רפואי לא מכוסה)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019	
48.6%	49.7%	עשרות שקלים
33.4%	30.9%	מאות שקלים
9%	12.4%	1,000 עד 5,000 ש"ח
3.5%	2.8%	5,000 עד 10,000 ש"ח
2.8%	1.5%	10,000 עד 15,000 ש"ח
1.5%	0.5%	15,000 עד 25,000 ש"ח
1.2%	2.2%	מעל 25,000 ש"ח

48.7% מעידים כי הוויתור הכואב ביותר שנאלצו לעשות בשנה האחרונה היה בתחום המזון, עלייה בשיעור של 24.2% בהשוואה לשנה שעברה (39.2%)

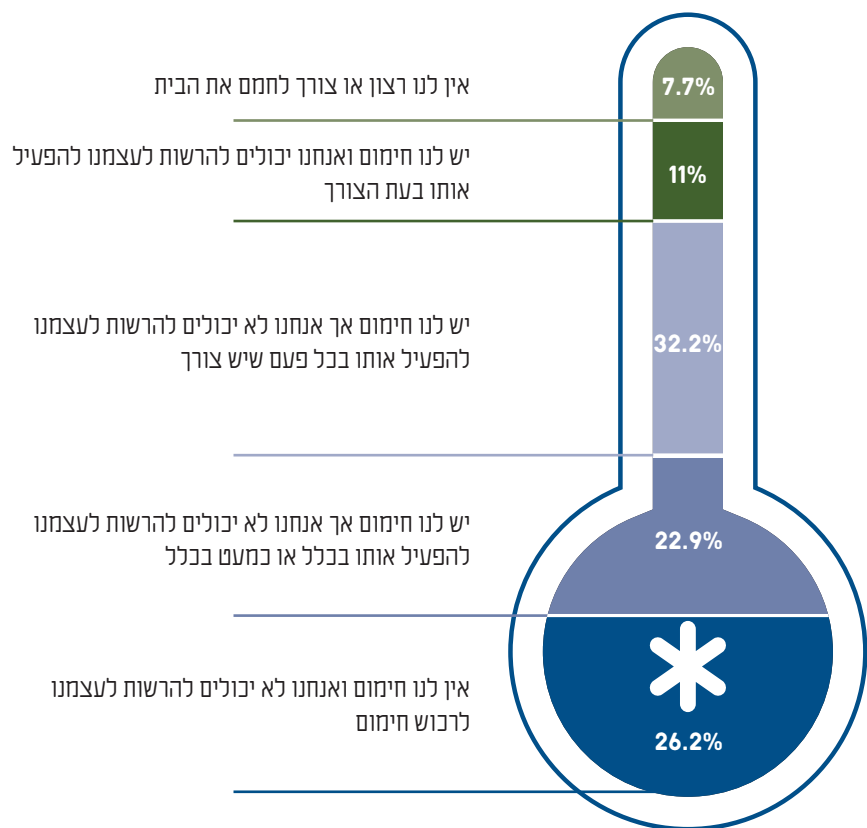

64.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי לאחד או יותר מבני משק הבית שלהם חסרים בגדים ונעליים

האם את/ה ובני משק הבית שלך נאלצים לוותר באופן קבוע על חימום הבית כי אין לכם יכולת לשלם עבור חימום?

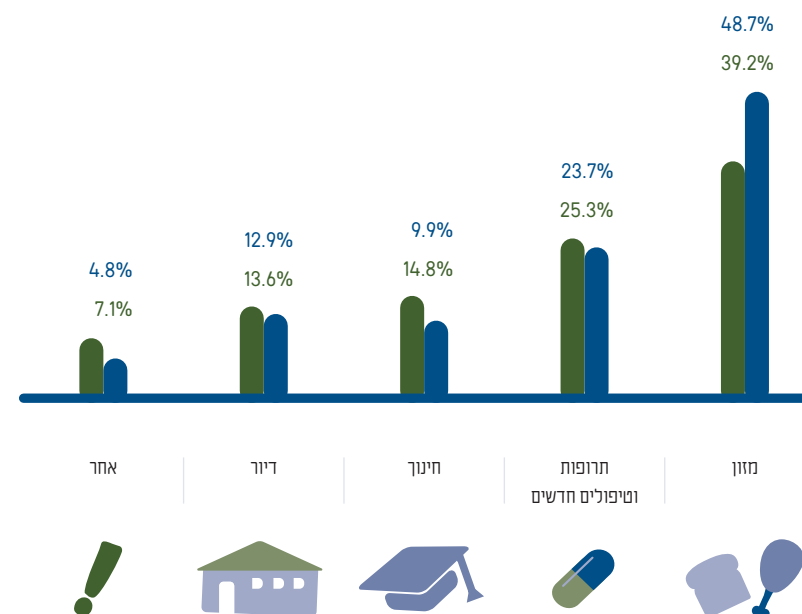
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזה היבט בחייך ביצעת את הוויתורים החמורים ביותר בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019
נתמכי הסיוע 2018

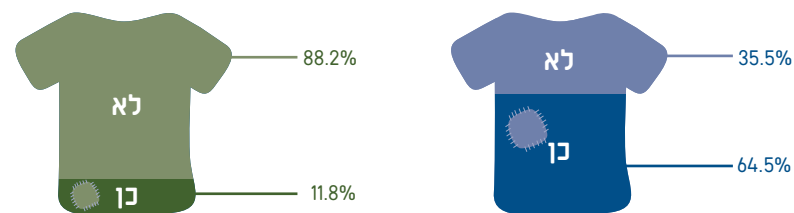

42.4% מנתמכי הסיוע מתארים את היחס שמקבלים ממוסדות ממשלתיים שתפקידם הענקת סיוע למשפחות במצוקה, כקר ואדיש

האם לאחד או יותר מבני משק הבית שלך חסרים בגדים ונעליים במידה מתאימה ובמצב טוב, כי אין לכם יכולת להשיגם או לשלם על קנייתם?

מחנן מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית

נתמכי הסיוע 2019

באיזו תדירות את/ו/או משפחתך נוהגים לצאת לביילוי בתשלום מחוץ לבית?

מחנן מחקר נתמכי הסיוע

תדירות	נתמכי הסיוע 2019	נתמכי הסיוע 2018
אנחנו לא מבילים מחוץ לבית	64.6%	58.6%
בערך פעם בשנה	20%	18.8%
בערך פעם בארבעה-שישה חודשים	9%	13.2%
בערך פעם בחודשיים-שלושה	3.9%	7.7%
בערך פעם בשבועיים-חודש	1.7%	1.3%
פעם בשבוע או יותר	0.8%	0.4%

תלות ויאוש

מעבר למחסור הפיזי בצרכים בסיסיים, מלווים החיים בעוני ברגשות קשים, בתחושת חוסר שליטה והשפלה, בתלות מתמשכת בגורמים חיצוניים ובויתורים יומיומיים.

54.6% בלבד מנתמכי הסיוע מקבלים שירותי רווחה ממחלקת הרווחה בעיר מגוריהם. כרבע (24.9%) מעידים כי מוכרים למחלקת הרווחה אך אינם מקבלים שירותים מטעמם. כחמישית מנתמכי הסיוע (20.5%) מעידים כי כלל אינם מוכרים לשירותי הרווחה. פעמים רבות, הפנייה לשירותי הרווחה מלווה בבושה ובחששות רבים. בעקבות סטיגמות ודיווחים מגמתיים, משפחות רבות חוששות שהפנייה לשירותי הרווחה תלווה בהתערבות יתר אגרסיבית מצד שירותי הרווחה, בשיפוטיות רבה לאופן שבו חיים ואף בפגיעה ממשית באותן המשפחות. כמו כן, בעקבות שינויים שהתחוללו בשירותי הרווחה בעשור האחרון, אלה כבר אינם ממקדים את שירותיהם במתן סיוע חומרי, אלא בהתערבויות הוליסטיות, חברתיות, העצמה, תעסוקה וכיוצא בזה. בשל כך, משפחות עניות רבות שנוקקות באופן אקוטי לסיוע חומרי, נרתעים לעיתים מאוד מהפניה לשירותי הרווחה במקום מגוריהם.

67.5% מנתמכי הסיוע מרגישים תלות במידה רבה או רבה מאוד בסיוע של גופים כמו המוסד לביטוח לאומי, עמותות סיוע, רווחה, משפחה וחברים. 42.4% מנתמכי הסיוע מתארים את היחס שמקבלים ממוסדות ממשלתיים שתפקידם הענקת סיוע למשפחות במצוקה, כקר ואדיש. 19% נוספים מתארים את היחס שמקבלים כמזלזל ומשפיל. רק 38.6% מתארים את היחס שמקבלים כמכבד ומקצועי, בדומה לשנה שעברה (47.3%, 13.6%-1-39.1% בהתאמה).

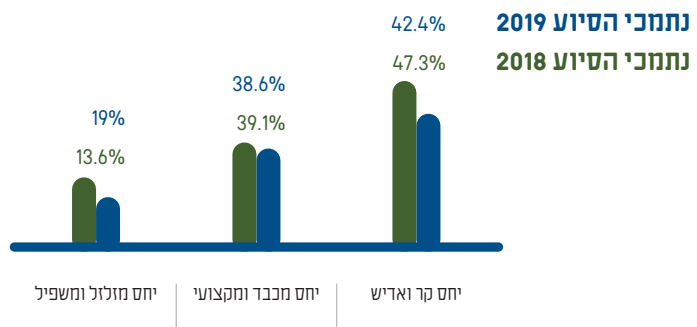
15.4% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (11.5%).

15.4% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית

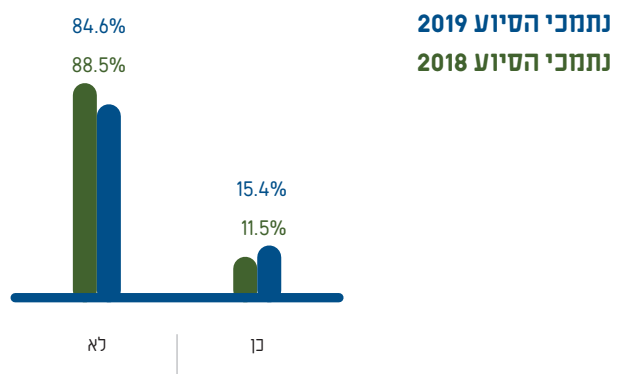
כיצד את/ה מתאר/ת את היחס שאת/ה מקבל/ת ממוסדות ממשלתיים ומחלקת הרווחה העירונית, שתפקידם הענקת סיוע למשפחות במצוקה כלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

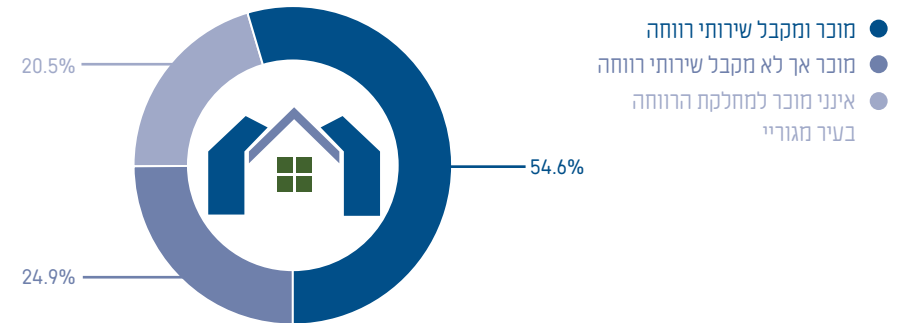
האם ניסית או תכננת לשים קץ לחייך או לפגוע בעצמך עקב המצב הכלכלי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

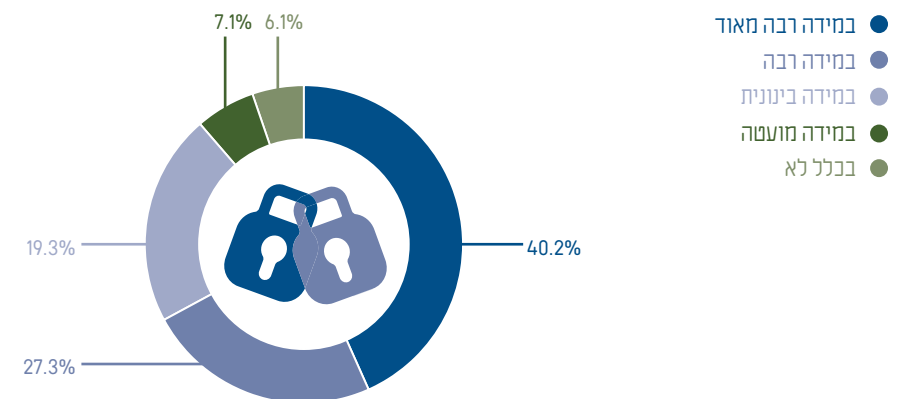
האם את/ה מוכר/ת למחלקת הרווחה בעיר מגוריך ונעזר בשירותים מטעמם?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזו מידה את/ה מרגיש/ה תלות בסיוע של גופים או אנשים אחרים (לדוגמא ביטוח לאומי, עמותות סיוע, רווחה, משפחה וחברים)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

איך את/ה מעריך/ה את מצבך הכלכלי השנה, לעומת מצבך הכלכלי בשנה שעברה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019	
59.4%	57.5%	מצבי הכלכלי נשאר אותו הדבר כמו בשנה שעברה
10.2%	10.6%	מצבי הכלכלי השתפר לעומת השנה שעברה
30.4%	31.9%	מצבי הכלכלי נהיה יותר גרוע מאשר בשנה שעברה

כמחצית (47%) מנתמכי הסיוע גדלו במשפחות שלא התמודדו עם מצוקה כלכלית והידרדרו לעוני בהמשך חייהם

מצוקה מתמשכת

כמחצית (47%) מנתמכי הסיוע גדלו במשפחות שלא התמודדו עם מצוקה כלכלית והידרדרו לעוני בהמשך חייהם, ואילו עבור כמחצית (53%) מהמשפחות הנתמכות זוהי תופעה בין דורית מתמשכת. 31.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי מצבם הכלכלי החמיר בהשוואה לשנה שעברה, 57.5% מעידים כי מצבם נשאר דומה.

האם כילד/ה גדלת במשפחה שחיה במחסור ומצוקה כלכלית?

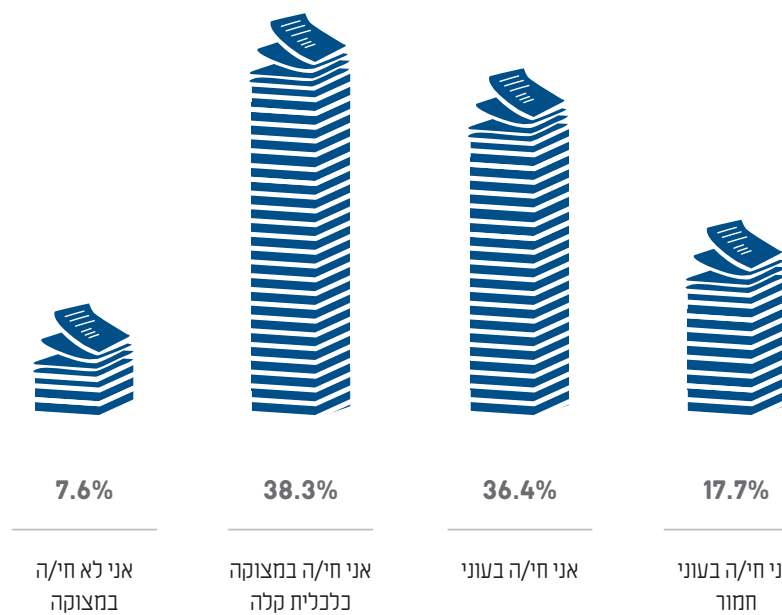
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כיצד את/ה מגדיר/ה את מצבך הכלכלי?

מחנך מחקר נתמכי הסיוע

" כל אדם זכאי לעבודה, לבחירה חופשית של עבודתו, לתנאי עבודה צודקים והוגנים ולהגנה מפני אבטלה "

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם

תעסוקה

של משפחות בעשירונים התחתונים, וירידה בשיעור ההכנסה מקצבאות בקרב משפחות אלה. בעשירון התחתון, ההכנסה מקצבאות ירדה מ-66% מכלל ההכנסה של משקי בית אלה ל-48.5%, ובעשירון השני ירדה מ-50.4% ל-33.7% (מרכז אדוה, 2018).

אחוז המשתכרים שכר נמוך (עד שני שלישים מהשכר החציוני) בישראל עומד על 26.4%, בהשוואה ל-15.7% בלבד בממוצע במדינות ה-OECD (OECD, 2018). על אף העלאת שכר המינימום בשנים האחרונות ל-5,300 ש"ח בחודש, ההוצאה הממוצעת הכוללת לתצרוכת למשק בית הסתכמה בשנת 2017 ב-16,267 ש"ח (לחודש (הלמ"ס, 2018)).

שינויים מבניים בשוק התעסוקה הישראלי ובהם שיפורים טכנולוגיים לצד תהליכי גלובליזציה, מגדילים את אי השיוויון במשק. גורמים אלו, מביאים לירידה יחסית ולעיתים אף מוחלפת בשכר ובתעסוקה של העשירונים הנמוכים, התורמת להגדלת העוני ואי השיוויון בישראל. שיפורים טכנולוגיים בשוק התעסוקה מביאים לכך שביקוש לעובדים משכילים ומיומנים גדל, ולצד זה קטן הביקוש לעובדים חסרי השכלה ומיומנויות. גלובליזציה, המתאפיינת בפתיחת שווקים מקומיים לשווקים בין לאומיים, מביאה להקטנת פעילות ענפי תעשייה מסורתיים, לצד הרחבת ענפים דוגמת ההיי-טק. בשוק המסורתי פועלים עובדים זרים זמניים בעלי מיומנות נמוכה, עובדה המשפיעה על ירידת שכר בכל הענפים שאינם דורשים מיומנות, ובמיוחד בענפי הבניין, החקלאות והשירותים הבייתיים¹.

תעסוקה היא אחד ממנועי הצמיחה החשובים ביותר במשק ומהווה גורם מפתח לחילוף מעוני.

אולם, נראה כי בפועל, פירות הצמיחה הכלכלית בישראל אינם מצליחים לחלחל לשכבות המוחלשות ומזה זמן רב אנו עדים לניחוק בין עלייה במדדים כלכליים כגון תמ"ג לנפש ושיעורי אבטלה נמוכים במשק, לבין ההכנסה הנמוכה בפועל של העשירונים התחתונים.

שוק העבודה בישראל מאופיין בקיטוב. בקצהו האחד, עובדים משכילים בשכר גבוה, הזוכים לתנאים סוציאליים טובים ויציבות תעסוקתית, ובקצהו השני עובדים בעלי השכלה ומיומנויות נמוכות, המשתכרים שכר נמוך, שאינם זוכים לתנאים סוציאליים נאותים וסובלים מחוסר יציבות תעסוקתית.

תעסוקה הינה אחד מהמנועים החשובים ביותר לחילוף מעוני, כאשר שיעורי העוני בקרב משפחות שאינן עובדות עומדים על כ-76%, בהשוואה לשיעורי העוני בקרב משפחות עם מפרנס אחד העומדים על 24.9%, ושיעורי העוני של משפחות עם שני מפרנסים שעומדים על 5.4% (המוסד לביטוח לאומי, 2018).

אולם, שוק התעסוקה אינו מהווה פתרון מספק לבעיית העוני בישראל, שכן משפחות רבות החיות בעוני הן משפחות עובדות. בקרב מעל ל-50% מהמשפחות העניות בישראל, ישנו מפרנס אחד לפחות במשק הבית (המוסד לביטוח לאומי, 2018). בקרב 79.8% מהמשפחות נתמכות הסיוע ישנו לפחות מפרנס אחד והן עדיין זקוקות לסיוע במזון. ב-20 השנים האחרונות, חלה עלייה בשיעור ההכנסה מעבודה

שיעור העניים העובדים בישראל נמצאת במגמת עלייה וישראל דורגה במקום הרביעי מבין מדינות ה-OECD בשיעור העובדים החיים בעוני (OECD, 2018).

אחוז המשתכרים שכר נמוך (עד שני שלישים מהשכר החציוני) בישראל עומד על 26.4%, בהשוואה ל-15.7% בממוצע במדינות ה-OECD.

0.63% בלבד מהתמ"ג בישראל מושקע בתכניות לעידוד תעסוקה, שזה כחציית מהשיעור הממוצע במדינות ה-OECD (OECD, 2018).

בקרוב 79.8% מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.8%) ישנם שני מפרנסים או יותר.

63.8% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, נמצאים במצב זה בעקבות מגבלות בריאותיות.

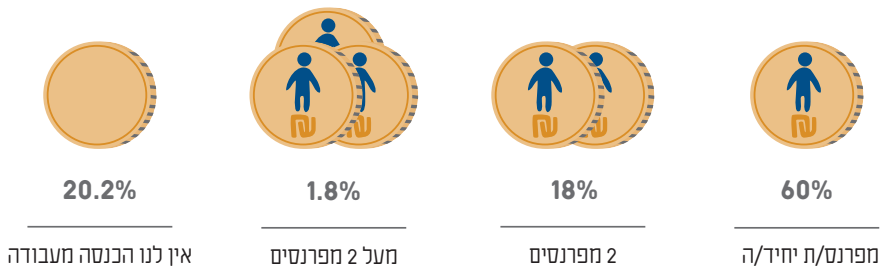
¹ "העוני בישראל, סיבות ומדיניות בשוק התעסוקה", אקשפיון ולרום, 2016

שליש מנתמכי הסיוע העובדים, מועסקים בהעסקה לא ישירה דרך חברות קבלן

כמה מפרנסים יש במשק הבית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם את/ה מועסק/ת בהעסקה לא ישירה/ דרך חברת קבלן?

(מתוך אלו שעובדים)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומרד העוני הרב ממדי

	האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע
כן	20%	33.3%
לא	80%	66.7%

79.8% - בממשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.8%) ישנם 2 מפרנסים או יותר

עובדים עניים רבים מקבלים שכר שעתי ועובדים במשרות חלקיות בלבד, זאת במקרים רבים, בניגוד לרצונם. העסקה זו כוללת גם הפרה נרחבת של זכויות עובדים, עבודה בשכר נמוך ואי אכיפת חוקי עבודה (מכון ברוקדייל, 2019). לצד זה, העסקה שעתי שאינה כוללת חוזים קבועים או הבטחה למספר שעות מינימלי, התרחבה לתחומים רבים בשנים האחרונות, ומערימה קשיים על עובדים לתכנן כלכלית את חייהם. בחודשים קצרים, במהלך הקיץ או בתקופות החגים שבהן חופשות מרובות, עובדים אלה משתכרים משמעותית פחות, על אף שבזמנים אלה ההוצאות המשפחתיות עולות באופן משמעותי.

שליש (33.3%) מנתמכי הסיוע העובדים, מועסקים בהעסקה לא ישירה דרך חברות קבלן. תופעה זו נפוצה גם בקרב האוכלוסייה הכללית, כאשר 20% מהעובדים מועסקים בהעסקה לא ישירה. 79.3% מנתמכי הסיוע מקבלים משכורת לפי שעה. תופעות אלו עשויות להנציח את התופעה של עניים עובדים.

בישראל, רווחת תופעת ה"עניים העובדים" - משפחות שבהן לפחות מפרנס אחד אך עדיין חיות בעוני. שיעור העניים העובדים נמצא במגמת עלייה, מ-56% מכלל העניים ב-2015 ל-59% בשנת 2016. ישראל נמצאת במקום הרביעי מבין מדינות ה-OECD, בשיעור העובדים החיים בעוני (הג'וינט, 2018).

מחקר איכותני הראה שגם בקרב עניים עובדים, תעסוקה מהווה עוגן לקיום הכלכלי וכן מרכיב חיוני במעמד החברתי. אולם, פוטנציאל זה איננו ממומש במידה מספקת במדינת ישראל. מרבית המשתתפים מתארים את שוק התעסוקה ככזה שאינו מקנה ביטחון תעסוקתי, תמורה הולמת ותנאי עבודה הוגנים (המוסד לביטוח לאומי, 2011).

ב-79.8% מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.8%) ישנם 2 מפרנסים או יותר. למרות שיעור המועסקים הגדול, משפחות אלו עדיין אינן מצליחות להתקיים בכבוד וזקוקות באופן קבוע לסיוע במזון.

תופעת העניים העובדים מעצימה את כישלון שוק התעסוקה במילוי תפקידו כמנוע מרכזי לחילוץ מעוני. שוק התעסוקה של נתמכי הסיוע מאופיין בעבודה בשכר נמוך, שכר שעתי, העסקה דרך חברות קבלן, חוסר ביטחון תעסוקתי, פגיעה בתנאים הסוציאליים, משרות חלקיות וזמניות, מחסור בהכשרות תעסוקתיות ועוד. ההכנסה החודשית של נתמכי הסיוע מעבודה עומדת על 4,130 ש"ח בלבד בחודש.

עניים עובדים

26.9% מנתמכי הסיוע המועסקים, מעידים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שהם יאבדו את מקום העבודה הנוכחי שלהם

מה הסיכוי שתאבד/י את מקום העבודה הנוכחי שלך?

(מתוך אלו שעובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

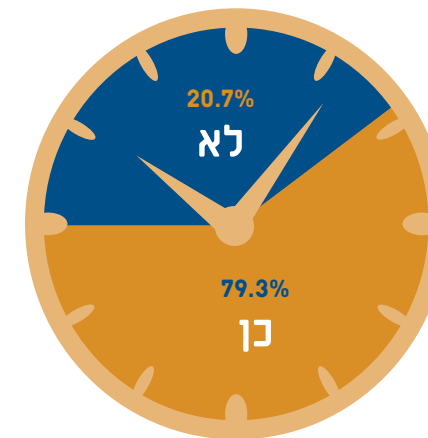
נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019	
7.7%	9.2%	סיכוי גבוה מאוד
12.2%	17.7%	סיכוי גבוה
44%	39.1%	סיכוי בינוני
25.1%	23.5%	סיכוי נמוך
11%	10.5%	סיכוי נמוך מאוד

57.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם

האם את/ה מקבל/ת משכורת לפי שעה?

(מתוך אלו שעובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

תנאים סוציאליים חסרים ואי אכיפת חוקי העבודה מהווים תופעה נרחבת בקרב משפחות החיות בעוני. 57.4% מנתמכי הסיוע העובדים, אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם. תופעה זו מצויה גם בקרב האוכלוסייה הכללית: כשליש (34.4%) מדווחים כי אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות הבסיסיות המגיעות להם במקום עבודתם, מציאות המצביעה על היעדר אכיפה מתאימה של חוקי תעסוקה. ניתן לראות כי התופעה באוכלוסייה הכללית מתרחבת ככל שרמת ההשכלה יורדת.

שוק התעסוקה של נתמכי הסיוע מאופיין גם בחוסר ביטחון תעסוקתי משמעותי. 26.9% מנתמכי הסיוע המועסקים, מעידים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שהם יאבדו את מקום העבודה הנוכחי שלהם, עלייה בשיעור של 35.2% בהשוואה לשנה שעברה (19.9%). 60.5% מהם מאמינים כי במידה ויאבדו את מקום עבודתם, לא יצליחו למצוא עבודה והם עלולים להגיע תוך זמן קצר לקריסה כלכלית, עלייה בשיעור של 10.6% בהשוואה לשנה שעברה (54.7%).

58% מנתמכי הסיוע מעידים כי אי יכולתם לממן מסגרות לילדיהם מונעת מהם לשפר את המצב התעסוקתי במידה רבה או במידה רבה מאוד

נכון לשנה האחרונה, האם את/ה מקבל/ת זכויות סוציאליות והטבות במקום עבודתך העיקרי?

(מתוך אלו ששובדים)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע וסקר תפיסות הציבור

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע	
17.1%	22.6%	לא מקבל/ת זכויות בסיסיות
17.3%	34.8%	מקבל/ת חלק מהזכויות הבסיסיות
48.6%	37.7%	מקבל/ת זכויות בסיסיות בלבד
17%	4.9%	מקבל/ת זכויות בסיסיות, פנסיה והטבות נוספות

בעקבות מחסור במסגרות חינוך חיים לגילאי 0-3 ועלויות גבוהות של צהרונים, במקרים רבים לא משתלם להורים לצאת לעבוד, במיוחד לנשים, שמשתכרות בממוצע כשני שלישי מגברים (הלמ"ס, 2019). 58% מנתמכי הסיוע מעידים כי אי יכולתם לממן מסגרות לילדיהם מונעת מהם לשפר את המצב התעסוקתי במידה רבה או במידה רבה מאוד.

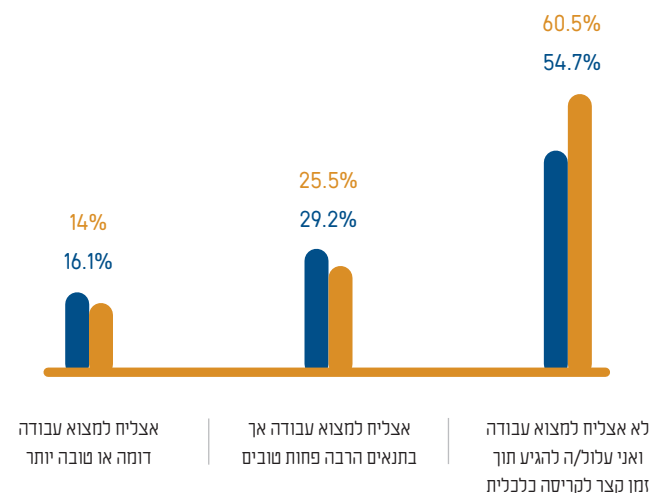
סיבה נוספת לכישלון שוק התעסוקה בחילוף מעוני, קשורה בהיעדר הכשרות תעסוקתיות מספקות בישראל. 0.63% בלבד מהתמ"ג בישראל מושקע בתכניות לעידוד תעסוקה, כמחצית מהשיעור הממוצע במדינות ה-OECD (OECD, 2018). עובדים רבים, ובמיוחד ערבים וחרדים, מועסקים בעבודות עם הכנסה נמוכה עקב מיומנויות נמוכות, וכלואים בתעסוקה באיכות נמוכה. 60.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי מחסור בהכשרה תעסוקתית מונע מהם לשפר את המצב התעסוקתי שלהם במידה רבה או במידה רבה מאוד.

מה לדעתך עלול לקרות במידה ותאבד/י את מקום העבודה שלך?

(מתוך אלה שהעידו כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

**נתמכי הסיוע 2019
נתמכי הסיוע 2018**

63.8% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, נמצאים במצב זה בעקבות מגבלות בריאותיות

63.8% מנתמכי הסיוע שאינם עובדים, נמצאים במצב זה בעקבות מגבלות בריאותיות, עלייה בשיעור של 16.2% בהשוואה לשנה שעברה (54.9%). כחמישית (19.7%) מעידים כי גורמים משפחתיים, למשל צורך לטפל בילדים, מהווה את הסיבה המרכזית שבגללה אינם עובדים, ירידה בשיעור של 21.2% בהשוואה לשנה שעברה (25%).

מעל מחצית (56.4%) מנתמכי הסיוע הלא מועסקים לא עובדים מעל שלוש שנים, כלומר נמצאים במצב של אבטלה כרונית. נתון זה ירד בשנה האחרונה בשיעור של 15.7% בהשוואה לשנה שעברה (66.9%). חוסר תעסוקה מתמשך מוביל פעמים רבות למצוקה חברתית ואישית, ולחוסר ביטחון עצמי אשר עלולים לפגוע באפשרויות לחזור לשוק העבודה בהמשך.

אחוז המובטלים בישראל עומד על 3.7%, מצב שכלכלנים מכנים "תעסוקה מלאה", והוא בין הנמוכים במדינות ה-OECD. אך מה שכלכלנים רבים אינם מתייחסים אליו, הוא שיעור התעסוקה בקרב בני 25-64 בישראל שעומד על 77.3% בלבד. כלומר, 22.7% מהישראלים בגיל העבודה אינם עובדים (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2019).

הפער בין אחוז התעסוקה לאחוז האבטלה, נובע מהגדרת המונח אבטלה. מובטל הינו מי שהצהיר כי לא עבד כלל בשבוע שלפני המדידה, מי שמחפש באופן פעיל עבודה בלשכת התעסוקה או בכל דרך אחרת ברציפות בחודש האחרון ומי שהיה יכול להתחיל לעבוד מיד אילו הוצעה לו עבודה. כלומר, על פי הגדרה זו, כל מי שאינו יכול לעבוד עקב מחלה או נכות, אנשים המתפלים בבן משפחה חולה, אנשים שצריכים להישאר בבית על מנת לטפל בילדים, אנשים שאינם מעוניינים לעבוד וכיוצא בזה אינם נחשבים מובטלים. גם מי שעבד רק שעה אחת בשבוע שלפני המדידה, אפילו אם לא עבד לפני כן חודשים רבים, לא יחשב מובטל.

חוסר תעסוקה

יכול להשתכר מבלי שקצבתו תפגע. כאשר נקבע סכום נמוך לדיסריגורד, לחלק מהאנשים משתלם יותר לא להשתלב בשוק התעסוקה על מנת שהקצבה וההטבות הנלוות אליה לא יפגעו. מציאות זו ניתנת לשינוי באמצעות חקיקה, אך נושא מהותי זה כמעט ואינו זוכה להתייחסות על ידי נבחרי הציבור ואינו נמצא בסדר העדיפויות הפרלמנטרי.

קיימים חסמים נוספים המקשים על שיפור המצב התעסוקתי של משפחות נתמכות הסיוע: כמחצית (48.8%) מנתמכי הסיוע מעידים כי יש להם חובות וחוששים מעיקולים; 64% מעידים כי אין מקום עבודה טוב קרוב לבתיים.

גורם נוסף שמונע מנתמכי הסיוע לשפר את מצבם התעסוקתי, הינו החשש מפגיעה בזכאותם לקצבאות (34.2%). "דיסריגורד" הינו הסכום שנקבע שאדם

באיזו מידה הגורמים הבאים מונעים ממך לשפר את מצב התעסוקה הנוכחי שלך?

מוצג אחוז העונים במידה רבה או במידה רבה מאוד (מתוך אלו שעובדים) הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לענות יותר מחשובה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע

48.8%

יש לי חובות - אני חושש/ת לחשבון יעוקל שהכסף הנוסף שיכנס

58%

אין לי יכולת לממן מסגרות לילדים

60.9%

אין לי הכשרה מספקת

64%

אין מקום עבודה קרוב לביתי

12%

יש לי תיק פלילי

34.2%

אני חושש/ת מפגיעה בקצבאות

כמה זמן אינך עובד/ת?

(מתוך אלה שאינם עובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019	
9.7%	7.9%	עד חצי שנה
10.3%	10.8%	בין חצי שנה לשנה אחת
13.1%	24.9%	מעל שנה ועד שלוש שנים
66.9%	56.4%	יותר משלוש שנים

מיצוי זכויות חלקי ובירוקרטיה רבה, מקשים על נתמכי הסיוע בהתנהלותם מול מוסדות המדינה השונים. 55.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי, למיטב ידיעתם, אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי. 60.5% מהנתמכים מעידים כי הסיבה לכך היא בירוקרטיה קשה ומסובכת, עלייה בשיעור של 16.6% בהשוואה לשנה שעברה (51.9%). 32.6% מעידים כי חוסר ידע לגבי הזכויות המגיעות להם גורם לחוסר מיצוי הזכויות, ירידה בשיעור של 25.1% בהשוואה לשנה שעברה (43.5%).

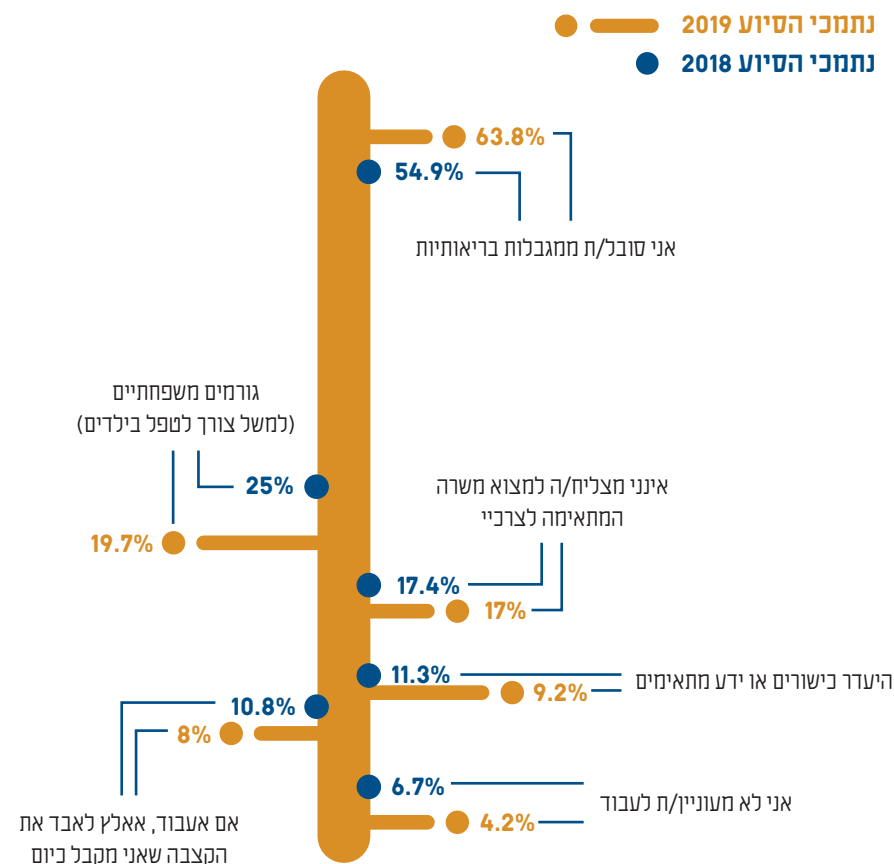
ישראל ממוקמת במקום השישי מהסוף מבין המדינות המפותחות, בהוצאה הסוציאלית של הממשלה, העומדת על 16% מהתמ"ג, בהשוואה לממוצע מדינות ה-OECD העומד על 20.1%.

כמחצית (51.2%) מנתמכי הסיוע מקבלים מהמוסד לביטוח לאומי קצבאות הנובעות ממצבם הכלכלי. מתוכם, 31.5% מקבלים הבטחת/ השלמת הכנסה ו-37.5% מקבלים קצבת נכות, אשר גם לאחר העלייה בשנה שעברה, עדיין אינה מספיקה למחיה בכבוד.

המוסד לביטוח לאומי

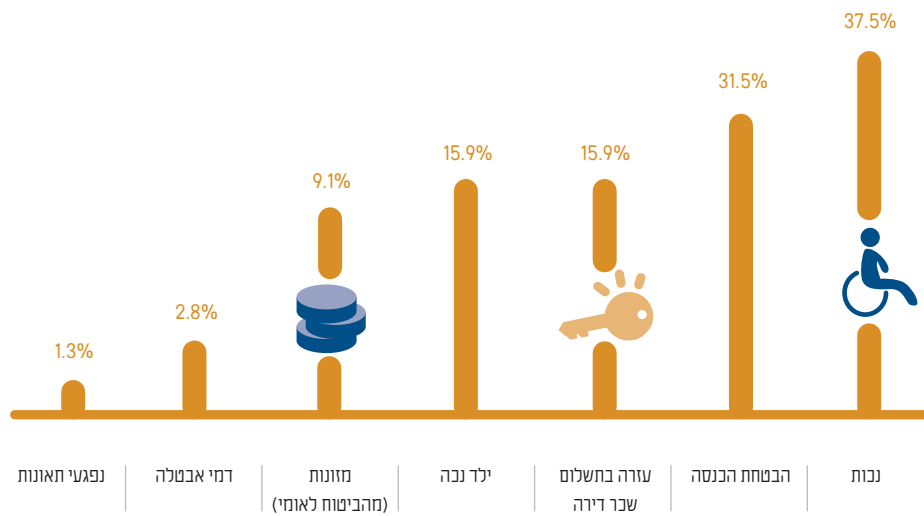
מהי הסיבה המרכזית שבגללה אינך עובד/ת?

(מתוך אלה שאינם עובדים)
הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לענות יותר מתשובה אחת
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

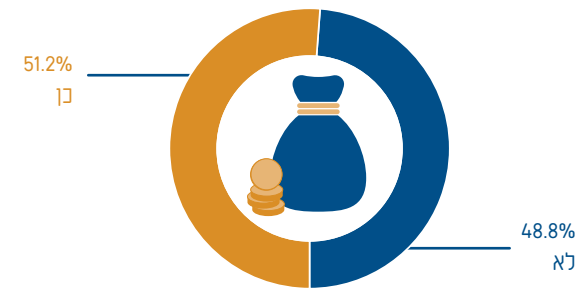
אילו מהקצבאות הבאות את/ה מקבל/ת?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת (מתוך מי שמקבל קצבאות)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם את/ה מקבל/ת קצבה (מלבד קצבת ילדים/ זקנה)?

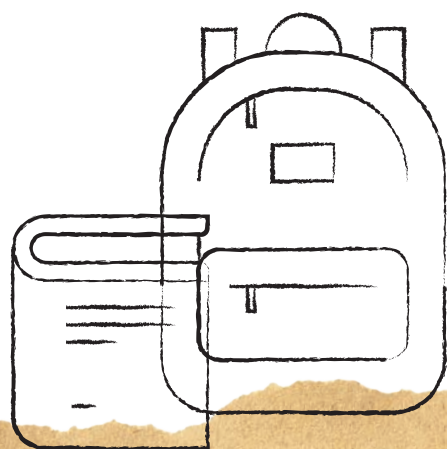
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם למיטב ידיעתך, את/ה מקבל/ת את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

חינוך והשכלה

מהו הגורם העיקרי המונע ממך לקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2019	
51.9%	60.5%	בירוקרטיה קשה ומסובכת
43.5%	32.6%	חוסר ידע לגבי הזכויות המגיעות לי
40.1%	25.6%	קריטריונים נוקשים
9.7%	9.3%	חשש או בושה לפנות למוסד לביטוח לאומי

חינוך והשכלה

אי השיוויון בחינוך בישראל הוא מהחמורים מבין מדינות ה-OECD וממוקם במקום השלישי מהסוף (Unicef, 2018).

1 התקציב לתלמיד שמעביר משרד החינוך בישוב באשכול החברתי-כלכלי הגבוה ביותר גדול בכ-50% מהתקציב לתלמיד באשכול הנמוך ביותר (דו"ח מבקר המדינה, 2017).

2 69.1% מנתמכי הסיוע העידו כי נאלצו לוותר על רכישת ציוד לימודי בסיסי וספרי לימוד עבור ילדם לבית הספר בעקבות מצוקתם הכלכלית.

3 58.5% מנתמכי הסיוע העידו כי נמנעו מהכנסת ילד אחד או יותר בגילאי 0-3 (לפני גן ערייה) למסגרת חינוכית (גן, משפחתון וכדומה) כי לא יכלו לעמוד בתשלומים עבורה.

4 5 77.6% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, 47.9% מנתמכי הסיוע לא סיימו 12 שנות לימוד.

המוח. מעמד חברתי-כלכלי נמוך עלול במקרים רבים לגרום לחסך זה (מרכז מאוב, 2018). זאת ועוד, תינוקות וילדים משכבות חזקות לא רק מציגים הישגים גבוהים יותר כבר מגילאי 22 חודשים, הם גם משרפים הישגים אלו לאורך החיים, לעומת הילדים משכבות מוחלשות שהישיגיהם רק הולכים ויורדים עם הגיל (מרכז מאוב, 2018). קרן רש"י יזמה קמפיין הדורש חינוך ציבורי מגיל לידה ועד 3, הכולל מסגרת חינוכית מפוקחת לכל הילדים מגיל 3 חודשים, עמידה בסטנדרט בינלאומי של יחס מטפל/ת ילד/ה, הכשרה מקצועית, וסבסוד על פי מצב חברתי-כלכלי של המשפחה. לדבריהם, בגיל זה מתחילים להיווצר הפערים החברתיים, ועל כן על המדינה לקחת אחריות על ילדים מגיל לידה עד 3 (קרן רש"י, 2019).

בבית הספר, קיים מתאם גבוה בין המצב החברתי-כלכלי לבין נתוני הזכאים לבגרות העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות (מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2019). כמו כן, בגילאי התיכון ניתן לראות הבדלים בציוני מבחני פיז"ה בין קבוצות אוכלוסייה שונות, לדוגמה בקרב תלמידים ערבים להם ציונים נמוכים יותר מאשר הממוצע (OECD, 2018).

נושא נוסף המבטא את אי השיוויון בחינוך בישראל הוא ההשקעה הכספית בחינוך. ישנם שלושה גורמים המשפיעים על כך: פערים בהשקעת כספי מדינה, פערים בהשקעת הרשויות המקומיות ופערים בהשקעת המשפחות עצמן בחינוך.

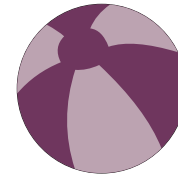
מבחינת כספי המדינה, התקציב לתלמיד בישראל נמוך ביחס למדינות ה-OECD. בשנת 2015 עמדה ההוצאה לתלמיד בחינוך היסודי על 7,971\$ לעומת ממוצע של 8,631\$ במדינות ה-OECD (OECD, 2018).

לחינוך פוטנציאל רב לשמש כמנוף לצמיחה חברתית וכלכלית וככלי מרכזי לשינוי מצבם של ילדים ומבוגרים מרקעים חברתיים-כלכליים שונים. שיוויון הזדמנויות בחינוך עשוי להוביל למוביליות חברתית, שתבטא ביציאה ממעגל העוני, הרחבת האפשרויות החברתיות והתעסוקתיות, לצד שיפור וחיזוק הביטחון העצמי ותחושת המסוגלות. כך, ניתן לראות כי הכנסה מעבודה של בעלי תואר ראשון, גבוהה ב-56.5% מזו של בעלי 12 שנות לימוד ואחוז זה עולה ל-126% כאשר מדובר בבעלי תואר שני (הלמ"ס, 2017).

אולם, נראה שבישראל הפוטנציאל שטמון בחינוך אינו בא לידי מימוש וכי מערכת החינוך משמרת ומשתקת את המבנה החברתי הקיים, כך שמי שנוכח עני, נותר עני גם בחייו הבוגרים. לדוגמה, אפשר להצביע על קשר הדוק בין השכלת הורים להשכלת ילדיהם. ילדים להורים בעלי השכלה נמוכה מגיעים להישגים פחות טובים, והם גם בעלי סיכוי גבוה יותר לנשירה וסיכוי נמוך יותר ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה (הלמ"ס, 2015). בנוסף, בשנת 2017 19.6% מראשי משקי הבית של האוכלוסייה הענייה היו בעלי עד 8 שנות לימוד, לעומת 7.3% בלבד באוכלוסייה הכללית (המוסד לביטוח לאומי, 2017). לאור זאת, אי השיוויון בחינוך בישראל הוא מהחמורים מבין מדינות ה-OECD ואנו ממוקמים בתחום זה במקום השלישי מהסוף (Unicef, 2018).

ניתן למצוא דפוסי אי שיוויון בחינוך, החל מהגיל הרך והגן ועד להשכלה גבוהה.

כבר בגיל הרך נמצא, כי היעדר חשיפה לחוויות ולהתנסויות סביבתיות, לצד מצבי לחץ, ובמיוחד כרוניים, נמצאו כמעכבים את ההתפתחות התקינה של

78.7% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות מצוקתם הכלכלית נאלצו למנוע מילדיהם להשתתף בקייטנות

כשבוחנים את התקציב השנתי הממוצע שמעביר משרד החינוך עבור תלמיד בחטיבה העליונה, לפי האשכול החברתי-כלכלי של הישוב, נמצא כי התקציב לתלמיד שמעביר משרד החינוך באשכול הגבוה ביותר גדול בכ-50% מהתקציב לתלמיד באשכול הנמוך ביותר (דו"ח מבקר המדינה, 2017).

משפחות עניות חיות בדרך כלל ברשויות מקומיות מאשכולות חברתיים-כלכליים נמוכים. רשויות אלו מאופיינות בתשתיות פיזיות לא מספקות לצד סבסוד מוגבל של חינוך. בנוסף, במסגרת התקצוב הדיפרנציאלי, רשויות מאשכולות חברתיים-כלכליים נמוכים אמורות לקבל תקצוב גבוה יותר על מנת לאפשר שיוויון הזדמנויות. אולם, תקצוב זה אינו מתקיים בחטיבה העליונה (דו"ח מבקר המדינה, 2016). מעבר לכך, לפי שיטת ה"מאציינג", המדינה מממנת רכיבים שונים בחינוך כאשר הרשות המקומית יכולה להוכיח שיש לה את הכסף להשלים מימון זה, אך רשויות מוחלשות אינן יכולות לספק מאציינג זה ויוצאות נפסדות בשנית.

כשבוחנים את ההוצאה על חינוך של המשפחה עצמה, נמצא כי העשירון הראשון והשני מוציאים 576.5 ש"ל לחודש על שירותי חינוך, לעומת העשירון ה-9 וה-10 שמוציאים בממוצע 988 ש"ל לחודש על שירותי חינוך, כמעט פי שניים (הלמ"ס, 2016). גם בהוצאות החינוך הבלתי פורמלי, ההוצאה החודשית הממוצעת לילד במשקי בית יהודיים במעמד חברתי כלכלי גבוה הוא 375 ש"ל, לעומת 28 ש"ל בקרב משפחות החיות מתחת לקו העוני (מרכז אדוה, 2019), הבדל של יותר מפי 13.

לסיכום, היעדר נגישות של אוכלוסיות מוחלשות לחינוך איכותי פורמלי ובלתי פורמלי, עקב דפוסי אי שיוויון מבניים, לצד השקעה כספית נמוכה לילד, משמרים ומשעתקים את אי השיוויון בחינוך במדינת ישראל.

השכלה בקרב הורים במשפחות נתמכות הסיוע

קיים קשר הדוק בין השכלה והכנסה. במשפחות שבהן ראשי משק הבית הם בעלי השכלה נמוכה עשויים להתקשות למצוא עבודה עם שכר ותנאים סוציאליים הולמים. בנוסף, השכלת הילדים מושפעת מהשכלת הוריהם ויש מתאם גבוה בין השניים. 77.6% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, בהשוואה ל-30.1% מהאוכלוסייה הכללית. כמחצית (47.9%) מנתמכי הסיוע לא סיימו 12 שנות לימוד, ורק 4.8% מנתמכי הסיוע בעלי השכלה אקדמאית.

כשבוחנים את הגורמים שמנעו בעבר או מונעים בהווה השגת השכלה גבוהה יותר בקרב נתמכי הסיוע, נמצא כי כמעט שליש (31.7%) מהנתמכים ציינו את הצורך לטפל בילדים או במטלות הבית, 28.5% העידו כי הסיבה היא גובה שכר הלימוד וכרבע (23.2%) העידו כי חוסר יכולת לקצץ בשעות העבודה מונע מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר. לצד זה, רק 3.8% מנתמכי הסיוע מעידים כי אין דבר המונע מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר.

31.7% מהנתמכים ציינו כי הצורך לטפל בילדים או במטלות הבית מנעו השגת השכלה גבוהה יותר, 28.5% העידו כי הסיבה לכך היא גובה שכר הלימוד ו-23.2% העידו כי הסיבה היא אי יכולת לקצץ בשעות העבודה

"חינוך הוא הנשק החדק ביותר באמצעותו תוכל לשנות את העולם"

נלסון מנדלה

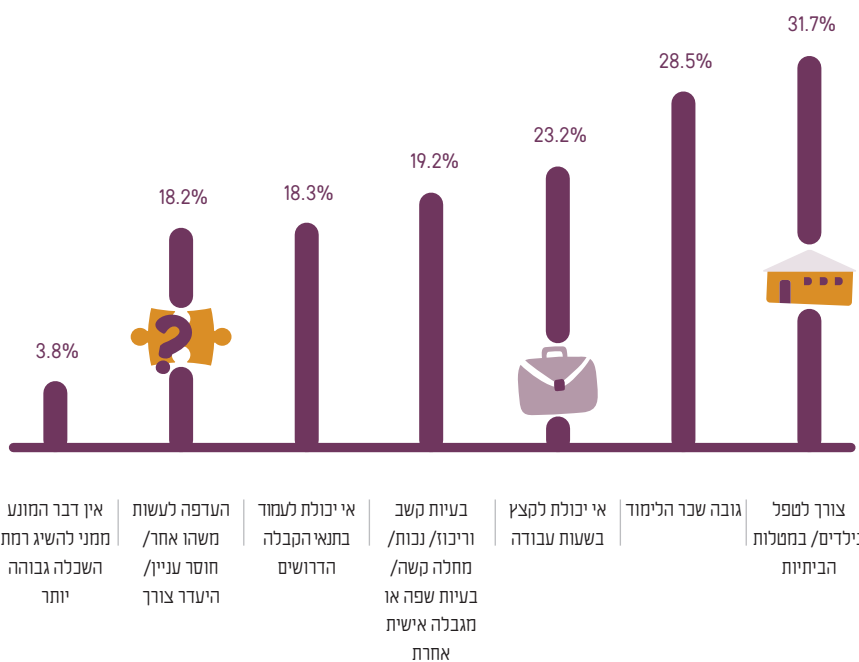

69.1% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות המצוקה הכלכלית נאלצו לוותר על רכישת ציוד לימודי בסיסי וספרי לימוד לבית הספר עבור ילדיהם

מהם הגורמים העיקריים שמנעו בעבר או שמונעים ממך היום להשיג רמת השכלה גבוהה יותר?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

77.6% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות בהשוואה ל-30.1% מהאוכלוסייה הכללית

מהי רמת ההשכלה הרשמית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019	
27.8%	יסודית (עד 8 שנות לימוד)
20.1%	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)
25.5%	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות
4.2%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות
13.4%	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות
4.2%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות
4%	תואר ראשון
0.8%	תואר שני

87.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על חוגים, פעילויות העשרה בבית הספר, טיולים ותנועות/ ארגוני נוער עבור ילדיהם, מפני שלא יכלו לשלם עבורם, בהשוואה ל-29.5% מהאוכלוסייה הכללית

חינוך בקרב ילדים במשפחות הסיוע: אי שיויון בהזדמנויות

ההוצאה על חינוך גמישה, וכאשר משפחה נמצאת במחסור, היא עשויה לצמצם הוצאות נדרשות בתחום החינוך, על מנת להשתמש במשאבים המצומצמים שעומדים לרשותה למימון הוצאות חינוכיות אחרות. ואכן, ניתן לראות שנתמכי הסיוע נאלצים לבצע ויתורים רבים בתחום החינוך, אשר באים לידי ביטוי הן בבית הספר והן מחוצה לו.

69.1% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות המצוקה הכלכלית נאלצו לוותר על רכישת ציוד לימודי בסיסי וספרי לימוד עבור ילדם לבית הספר. 64.3% מנתמכי הסיוע העידו כי אינם יכולים לעמוד בתשלומים הנלווים לבית הספר.

הוויתורים באים לידי ביטוי גם בחינוך שלאחר שעות הלימודים: 81.7% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות

המצוקה הכלכלית ויתרו על שיעורים פרטיים לילדיהם שנזקקו לכך, בהשוואה ל-30.6% מהאוכלוסייה הכללית. 87.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על חוגים, פעילויות העשרה בבית הספר, טיולים ותנועות/ ארגוני נוער עבור ילדיהם, מפני שלא יכלו לשלם עבורם, בהשוואה ל-29.5% מהאוכלוסייה הכללית. בנוסף, 78.7% מנתמכי הסיוע מוותרים על קייטנות עבור ילדיהם מפני שלא יכולים לממן אותן.

ויתורים בתחום החינוך מתחילים כבר בגיל הרך, כאשר מעל מחצית (58.5%) מנתמכי הסיוע העידו כי נמנעו מלהכניס ילד אחד או יותר בגילאי 0-3 (לפני גן עירייה) למסגרת חינוכית (גן, משפחתון וכדומה) כי לא יכלו לעמוד בתשלומים עבורה, לעומת 22.8% מהאוכלוסייה הכללית שמעידים על ויתור מסוג זה.

ויתורים בתחום חינוך הילדים עקב המצב הכלכלי

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע

69.1%

אי יכולת לרכוש ציוד לימודי בסיסי וספרי לימוד לביה"ס

78.7%

הימנעות מקייטנות לכל או לחלק מהילדים

81.7%

הימנעות משיעורים פרטיים

87.1%

ויתור על חוגים, פעילויות העשרה בביה"ס, טיולים ותנועות/ ארגוני נוער

58.5%

אי יכולת להכניס ילד בגילאי 0-3 למסגרת חינוכית

64.3%

אי יכולת לעמוד בתשלומים הנלווים לבית הספר

כשליש מנתמכי הסיוע העידו שאחד או יותר מילדיהם החסירו ימי לימוד בבית הספר על רקע המצב הכלכלי

באופן קבוע או יותר מפעם או פעמיים, כמעט פי שמונה מהאוכלוסייה הכללית, שרק 4.1% ממנה העידו על כך. 27.8% מהילדים נתמכי הסיוע שמתחת לגיל 18 עבדו בשנה האחרונה בשל המצב הכלכלי של המשפחה. 40.8% מהילדים נתמכי הסיוע שמעל גיל 18 לא סיימו 12 שנות לימוד, ורק כחמישית (22.7%) מהם למדו או לומדים באוניברסיטה או מכללה, לעומת כמעט מחצית (48%) מהאוכלוסייה הכללית.

חינוך רציף ורב שנים מעניק לאדם מגוון יכולות מקצועיות וחברתיות, ולצד אלה תחושת ביטחון, מסוגלות ואמונה ביכולות האישיות. לעומת זאת, מחסור בהשכלה וחינוך מועט שנים, עלולים למנוע התפתחות אישית ומקצועית, לגרום לאובדן הזדמנויות אישיות ותעסוקתיות, תחושת היעדר מסוגלת עצמית, ביטחון עצמי נמוך, קשיים חברתיים ועוד. כשליש (32.1%) מנתמכי הסיוע העידו שאחד או יותר מילדיהם החסירו ימי לימוד בבית הספר על רקע המצב הכלכלי,

חינוך חסר ונגישות נמוכה להשכלה גבוהה

סה"כ גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע

22.7%

למדו/ לומדים באוניברסיטה או מכללה

27.8%

ילדיהם עבדו

32.1%

החסירו ימי לימוד בבית הספר

40.8%

לא סיימו 12 שנות לימוד

דיוור

2% בלבד ממשקי הבית בישראל מתגוררים בדיוור ציבורי, בהשוואה ל-32%-17% באירופה (מרכז אדווה, 2017).

אחוז הדירות הציבוריות מתוך מלאי הדירות בישראל בשנת 1970 היה 23% ובשנת 2018 היה 2.5% בלבד (משרד הבינוי והשיכון, 2018).

46.7% מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים.

22.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי ישנם אנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי בסביבת המגורים שלהם.

74.5% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות.

הקשיים ששוק השכירות הפרטית מערים על משפחות בכלל ועל משפחות עניות בפרט, מקבלים מענה ברוב המדינות המפותחות על-ידי אפשרות לקבלת דיוור ציבורי או סיוע בשכר דירה מטעם המדינה.

כשבוחנים את המצב בישראל, מוצאים כי מלאי הדיוור הציבורי הצטמצם באופן דרסטי במהלך העשורים האחרונים. בשנת 2000 היו בישראל כ-107,000 יחידות של דיוור ציבורי, ובשנת 2016 היו פחות מ-60,000. אחוז הדירות הציבוריות מתוך מלאי הדירות בישראל ירד מ-23% בשנת 1970 ל-2.5% בלבד בשנת 2018 (משרד הבינוי והשיכון, 2018).

בעוד שבאירופה שיעור משקי הבית שהתגוררו בדיוור ציבורי נע בין 17%-32%, בישראל עמד שיעור זה ב-2015 על 2% בלבד. לצד זה, הקריטריונים לקבלת דיוור ציבורי הולכים ומקשיחים ותנאי התחזוקה של הדירות ירודים (מרכז אדווה, 2017). בשנת 2017 המתונו לדיוור ציבורי כ-3,200 משפחות, וב-2018 עמד מספר המשפחות המתונו על כ-3,700 משפחות (משרד הבינוי והשיכון בדיווח של עמותת ידיד, 2018).

סיוע נוסף שהמדינה מעניקה לאוכלוסיות מוחלשות הינו בשכר דירה. גובה הסיוע הממוצע הוא 860 ש"ח בלבד לחודש, בהשוואה לממוצע שכר הדירה שעמד בשנת 2017 על 3,183 ש"ח בחודש (הלמ"ס, 2019). למרות שבאפריל 2019 עודכנו סכומי הסיוע למשפחות זכאיות בשנת הסיוע הראשונה, אין זה מספיק. סכום הסיוע אינו מתעדכן בהתאם לעליית מחירי הדיוור, וכך הופך לפחות משמעותי בחייהן של המשפחות הזקוקות לכך (האגודה לזכויות האזרח בישראל, 2019).

דיוור הולם ומוחאם לצרכים של משק הבית מהווה תנאי בסיסי לחיים בכבוד. הבית הוא מקום מבטחו של האדם, ומהווה בסיס לסיפוק צרכיו ולמימוש יכולותיו ושאיופתיו. אולם, נראה כי המדינה אינה ממלאת בצורה מספקת את חובתה להבטחת דיוור נאות בסביבה ראויה עבור כל אזרחיה ותושביה.

ההוצאה על דיוור בישראל היא מהגבוהות בעולם המערבי, וכיום נדרשות יותר מ-13 שנות עבודה בממוצע על מנת לרכוש דירה, כאשר מספר המשכורות הממוצע הנדרש לקניית דירה עלה תוך עשור ב-60%. ההוצאה על דיוור הינה הוצאה קשיחה (משכנתא, שכ"ד), ולכן עלולה לגרום משפחות הנמצאות בקשיים כלכליים לויתורים בתחומים אחרים, כגון: בריאות, חינוך ומזון.

בשנים האחרונות ניכרת עלייה בשיעור המשפחות בישראל הפונות לשוק השכירות. בשני העשורים האחרונים, אחוז הזוגות הנשואים בגילאי ה-30 שמתגוררים בשכירות עלה מ-20% ל-32%. כמחצית מנתמכי הסיוע בכלל הגילאים, גרים בשכירות מאחר ואינם יכולים לאפשר לעצמם לרכוש דירה.

שוק השכירות בישראל פרוץ וחסר רגולציה ופיקוח. עובדה זו מקשה במיוחד על משפחות במצוקה כלכלית, אשר נאלצות לעבור מקום מגורים לעיתים קרובות, מצב המוביל לחוסר יציבות ומקשה גם על היכולת לשמור על מקום העבודה. חוק שכירות הוגנת, שנחקק ביולי 2017, אמנם שיפר במעט את המעמד של שוכרי הדירות, אך לבעלי הדירות ישנה הזכות לסיים חוזה בכל רגע תוך התראה קצרה (מרכז אדווה, 2017). עובדה זו מוסיפה לחוסר היציבות בחיי השוכרים, ובעיקר העניים שבהם.

רק כרבע מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה בבעלותם, בהשוואה ל-63.3% מהאוכלוסייה הכללית

תנאי המגורים של נתמכי הסיוע מאופיינים בדירות קטנות ובצפיפות גבוהה. 22.8% מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה שבה חדר שינה אחד בלבד, כפול מהשיעור באוכלוסייה הכללית (10.9%). בבית של משפחה נתמכת סיוע, בת 4.4 נפשות בממוצע, 2.2 חדרים בממוצע. באוכלוסייה הכללית לעומת זאת, למשפחה בת 3.3 נפשות בממוצע, בית ובו 3.8 חדרים בממוצע. כך, ממוצע יחס נפשות לחדר בקרב נתמכי הסיוע הוא 2, לעומת 0.86 בלבד באוכלוסייה הכללית.

ההוצאה על דיוור מהווה נטל כבד על נתמכי הסיוע ועומדת על 2,052 ש"ח בממוצע בחודש, המהווה 29.6% מההוצאה החודשית ו-39.2% מההכנסה החודשית של משפחות אלו. רק כרבע (24%) מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה בבעלותם, בהשוואה ל-63.3% מהאוכלוסייה הכללית. כמחצית (45.9%) מהם מתגוררים בשכירות, זאת בהשוואה לרבע מהאוכלוסייה הכללית.

ל-11.8% מהנתמכים אין מקום מגורים קבוע והם נאלצים להתגורר ללא קורת גג, אצל משפחה או חברים. 8.1% מנתמכי הסיוע נאלצו בשנה האחרונה לישון ברחוב, מבנה נטוש או בית מחסה המופעל על ידי עמותת סיוע או שירותי הרווחה, בהשוואה ל-1.2% מהאוכלוסייה הכללית.

כחמישית (21%) מנתמכי הסיוע מעידים על תחושה של אי ודאות וחוסר ביטחון לגבי מקום מגוריהם ומעידים כי קיים סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות אותו בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר הדירה או המשכנתא, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (18.6%).

נטל הדיוור של נתמכי הסיוע

גם לסביבת המגורים השפעה רבה על חיי האדם והמשפחה. סביבת מגורים שבה שטחים ירוקים, תשתיות תחבורה טובות, גני שעשועים לילדים, שירותים ציבוריים שונים ועוד, מאפשרת חיים נוחים ובריאים. אולם, ישובים מאשכול חברתי-כלכלי נמוך מאופיינים לרוב בסביבת מגורים דלה המאופיינת בתשתיות חלשות וחסרות, נגישות נמוכה לשירותים ציבוריים שונים, רמת צפיפות גבוהה והזנחה. סביבת המגורים משפיעה גם על רשת הקשרים החברתיים, הזדמנויות התעסוקה, איכות שירותי החינוך, הבריאות והרווחה.

עם זאת, על פי נתוני משרד הבינוי והשיכון, במסגרת הסכמי התקציב לשנת 2019, הושג בפעם הראשונה הסכם רחב שיאפשר לאכלס את כל הממתנים לדיוור ציבורי בדירות שכורות, עד שיקבלו דיוור ציבורי קבוע. בנוסף, תוקדש תוספת כספית לשיקום שכונות ולתחזוקת הדיוור הציבורי, לצד תקציב שיאפשר סל שירותים חברתיים לדיירי הדיוור הציבורי. אולם, עקב אי היציבות הפוליטית שאפיינה את השנה האחרונה, קשה לנבא האם שינויים אלו יבוצעו בפועל.

לצד זאת, אחת מתכניות הדגל של ממשלת ישראל על מנת להתמודד עם משבר הדיוור, היא "מחיר למשתכן", אך תכנית זו נותנת מענה בעיקר לאוכלוסיות ממעמד הביניים שיש להן הון התחלתי.

“הכמיהה למקום לו אנו קוראים בית בוערת בכל אחד ואחת מאיתנו, אותו מקום בטוח בו נוכל להיות עצמינו ולא להיחקר על כך”

מיה אנג'לו

מעל מחצית (57.1%) מנתמכי הסיוע מעידים כי ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיוור והמצוקה הכלכלית

האם בשנה האחרונה קרה שישנת ברחוב, מבנה נטוש או בבית מחסה המופעל על ידי עמותת סיוע או שירותי הרווחה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע	
0%	2.5%	כן, קרה לעיתים קרובות
1.2%	5.6%	כן, קרה לפחות פעם אחת
98.8%	91.9%	לא קרה

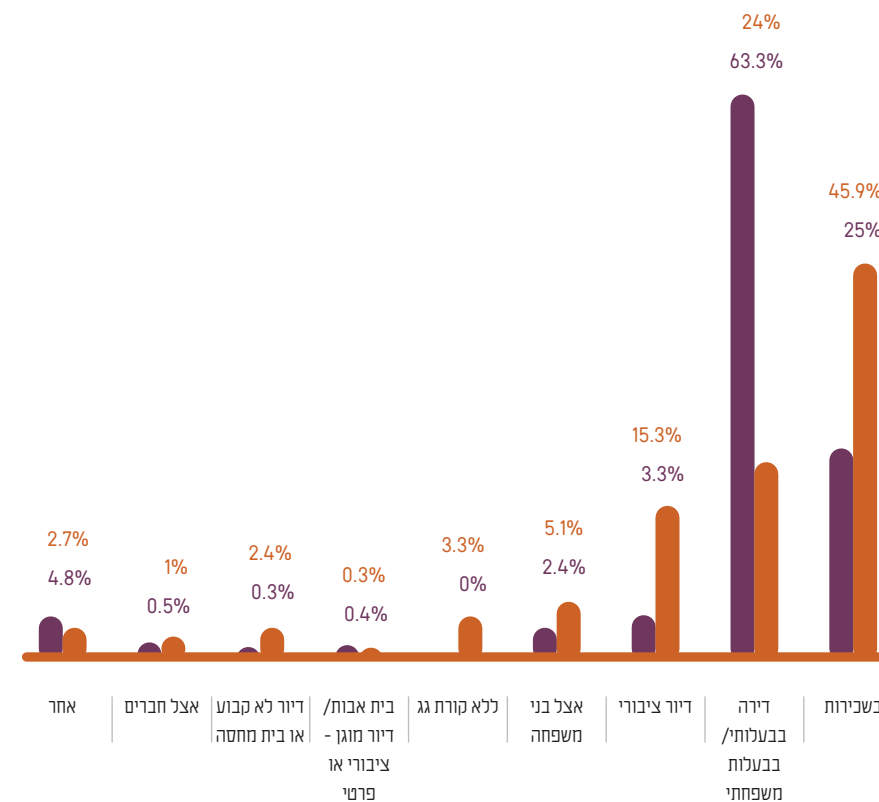
22.8% מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה שבה חדר שינה אחד בלבד, כפול מהשיעור באוכלוסייה הכללית (10.9%)

היכן את/ה מתגורר/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע האוכלוסייה הכללית

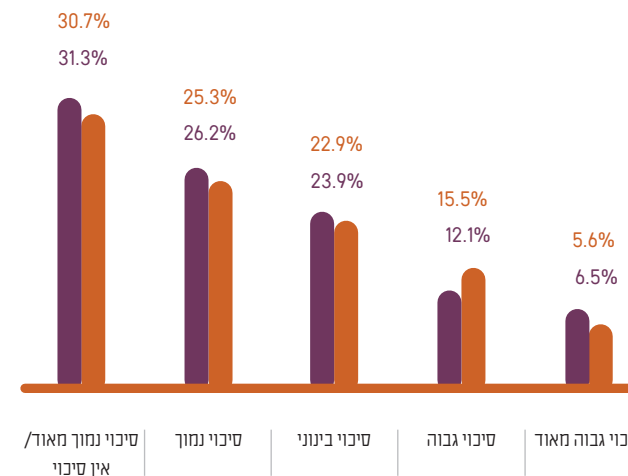
כמחצית (46.7%) מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים כי לא הצליחו לשלם את החשבונות

מה הסיכוי שבשנה הקרובה תאלצו לפנות את מקום מגוריכם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד/ משכנתא?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019
נתמכי הסיוע 2018

צפיפות הדיור

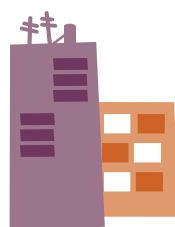
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע האוכלוסייה הכללית

0.86 | 2

ממוצע יחס נפשות לחדר

3.8 | 2.2

ממוצע חדרים

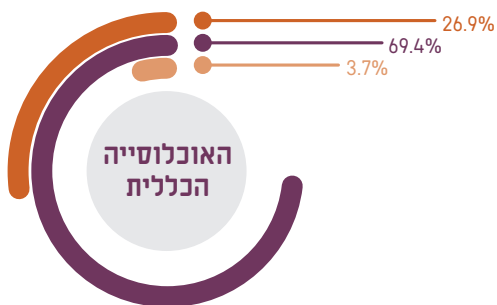
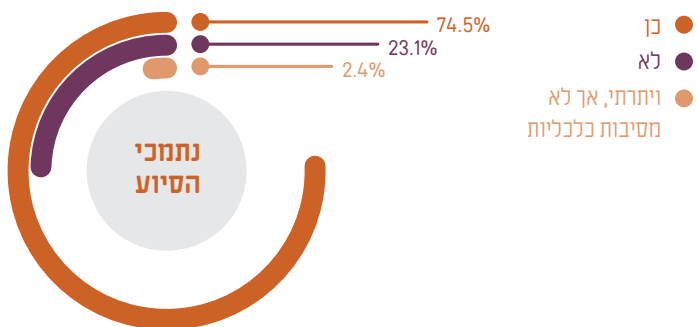

3.3 | 4.4

ממוצע נפשות למשק בית

האם בשנה האחרונה נאלצת לווטר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומרד העוני הרב ממדי

פעמים רבות, חברת החשמל מעבירה משפחות אשר לא מצליחות לעמוד בתשלומים של חשבון החשמל שלהן, למונה תשלום חשמל מראש. על אותן משפחות להטעין את מונה החשמל בסכום שיש ברשותן, ורשות החשמל אף מתירה לגבות מהסכום המוטען עד 35% לכיסוי חובות קודמים של המשפחה. ברגע שניצלו את מלוא הסכום, מנותק החשמל באופן אוטומטי עד שיהיה ברשותן סכום כסף להטעין אותו מחדש. 36.1% מנתמכי הסיוע נאלצו לקנות חשמל באמצעות מונה חשמל, עלייה בשיעור של 16.8% ביחס לשנה שעברה (30.9%).

בעקבות המצוקה הכלכלית נאלצים נתמכי הסיוע להתמודד עם תנאי מגורים ירודים. 74.5% מהנתמכים נאלצו לווטר בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, בהשוואה ל-26.9% מהאוכלוסייה הכללית.

תנאי המגורים הירודים משפיעים גם על הדימוי העצמי של הילדים במשפחה. מעל מחצית (57.1%) מנתמכי הסיוע מעידים כי ילדיהם התביישו להזמין חברים לביתם בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית.

נתמכי הסיוע מתמודדים גם עם ניתוק מחשמל ומים החיוניים לקיום אנושי בכבוד ולשמירה על מצב בריאותי תקין. למרות ניסיונות שונים להסדיר את המצב, כמחצית (46.7%) מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים כי לא הצליחו לשלם את החשבונות, בהשוואה ל-7.1% בלבד מהאוכלוסייה הכללית.

74.5% מהנתמכים נאלצו לווטר בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות

42.8% מנתמכי הסיוע מעידים כי סביבת המגורים שלהם מאופיינת בזבל ולכלוך ברחוב

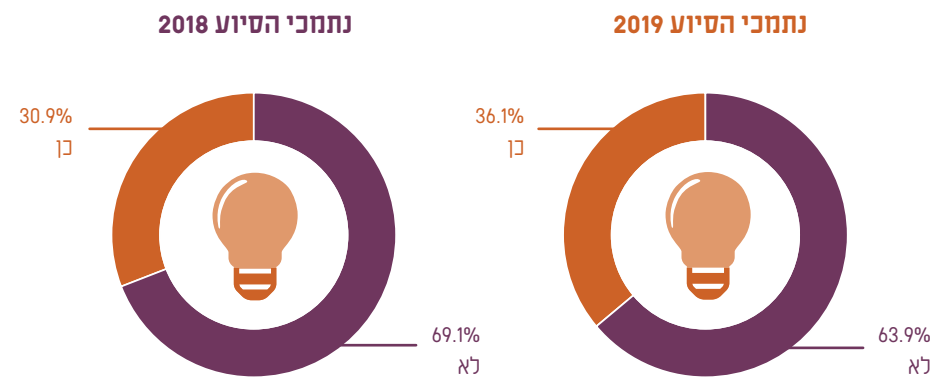
האם חוויתם בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים כי לא הצלחתם לשלם את החשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

האובלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע	
7.1%	46.7%	כן
92.9%	53.3%	לא

האם בשל מצבכם הכלכלי אתם נאלצים לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש?

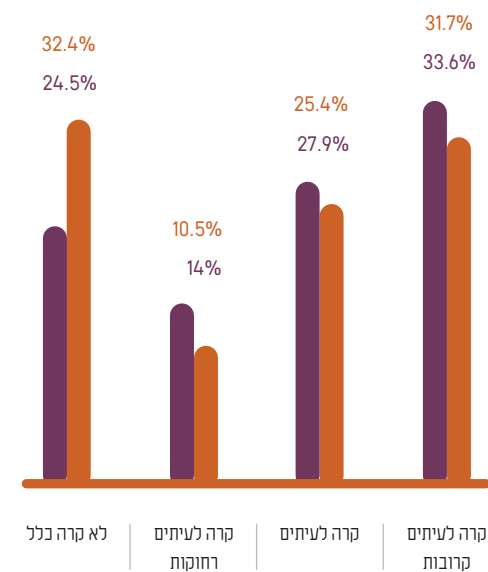
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה קרה שילדיך התביישו להזמין חברים לביתכם בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2019
נתמכי הסיוע 2018

21.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי ישנה אלימות רבה בסביבת המגורים שלהם

42.8% מנתמכי הסיוע מעידים כי סביבת המגורים שלהם מאופיינת בזבל ולכלוך ברחוב, 41.5% מעידים כי תחזוקת הבתים והבניינים רעועה. 21.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי ישנה אלימות רבה בסביבת המגורים שלהם ו-22.7% מעידים כי ישנם אנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי.

דיור הולם אינו מוגבל לקורת גג בלבד, והוא כולל היבטים רחבים יותר של סביבת המגורים. ישובים ושכונות מוחלשים מאופיינים במקרים רבים בתשתיות חסרות, נגישות נמוכה לשירותים ציבוריים שונים, מחסור בשטחים פתוחים, הזנחה ורמת צפיפות גבוהה.

באיזו מידה המאפיינים הבאים קיימים בסביבת המגורים שלך?

מוצג אחוז העונים במידה רבה או במידה רבה מאוד מתוך מחקר נתמכי הסיוע

41.5%

תחזוקת בתים ובניינים רעועה

42.8%

זבל ולכלוך ברחוב

21.5%

אלימות פיזית

22.7%

אנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי

בריאות

”מכל צורות אי השיוויון, חוסר צדק בבריאות הוא הלא אנושי והמזעזע ביותר”
מרטין לותר קינג

ל-1,000 איש הוא 6.2, כשבדרום ובצפון שיעור נמוך משמעותית, 1.3-4.5 בהתאמה (משרד הבריאות, 2019). אחוז הולך וגדל של מימון הבריאות יוצא מהכיס הפרטי של המשפחות, אך משפחות החיות בעוני אינן מסוגלות לעמוד בתשלומים אלו. למשפחות אלו אין ביטוחי בריאות פרטיים ומשלימים והן מסתפקות בביטוח הבריאות הבסיסי שנותנת קופת החולים - ביטוח שאינו מספק ואינו עונה על כל צרכיהן. בנוסף, בישראל בשנת 2018, חל גידול של 4.7% בהוצאות על ביטוחי בריאות פרטיים ומשלימים. התוצאה היא פער גדול בהוצאה על בריאות בין קבוצות אוכלוסייה שונות, כך שהחמישון העליון מוציא בממוצע בחודש על בריאות 1,538 ש, יותר מפי שלושה מהחמישון התחתון, שמוציא בממוצע 467 ש בחודש (הלמ"ס, 2018).

מצב זה יוצר אנומליה, שכן אנשים החיים בעוני נוטים לחלות במחלות המכונות "מחלות עוני", מצבם הבריאותי גרוע מאנשים החיים ברווחה כלכלית - ולכן הם זקוקים יותר לשירותי בריאות. נוצר אפוא "מעגל קסמים" - החיים בעוני פוגעים בבריאותן של משפחות עניות, בעקבות כך נפגעת יכולתן להתפרנס בכבוד, מצבן הכלכלי מידרדר, אין להן יכולת לעמוד בתשלומי הבריאות, הן נאלצות לבצע ויתורים רבים על תרופות וטיפולים רפואיים, אין בידיהן היכולת לרכוש ביטוחים פרטיים ומשלימים, וכך מחריף מצבן הבריאותי, לצד הידרדרות במצבן הכלכלי.

בריאות מהווה בסיס לכל פעולות החיים, בהן השתתפות בשוק התעסוקה, הרחבת ההשכלה, יכולת לדאוג למשק הבית, התמודדות עם יוקר המחיה ויכולת ליהנות מחיים מלאים. מתוך ההבנה שהזכות לבריאות היא הבסיס לשאר זכויות האדם, חוקק ב-1995 חוק ביטוח בריאות ממלכתי במטרה להבטיח שיוויוניות בנגישות, בזמינות ובאיכות של שירותי הבריאות בישראל.

ואולם, תכלית החוק לא מומשה באופן מלא, שכן בישראל קיים אי שיוויון מהותי בתחום הבריאות, הבא לידי ביטוי בכך שאזרחים מרקע חברתי-כלכלי גבוה, זוכים לשירותי בריאות טובים יותר, נגישים יותר וזמינים יותר מאזרחים מרקע חברתי-כלכלי נמוך. ישראל מאופיינת באי השיוויון הגדול ביותר בתחום הבריאות מבין מדינות ה-OECD (Unicef, 2016), והוא מתבטא בעיקר בכך ששיעור ההוצאה הלאומית על בריאות מקורו במימון פרטי (36%), בעוד המימון הציבורי עומד על 64% (40% מתקציב המדינה ו-24% מס בריאות). ב-OECD, לשם השוואה, ממוצע שיעור המימון הציבורי מההוצאה הלאומית על בריאות, עומד על 74% (הלמ"ס, 2019).

הפערים הגבוהים בנגישות לשירותי הבריאות בין המרכז לפריפריה, מאופיינים גם בתוחלת החיים: במרכז תוחלת החיים היא 83.5 שנים, ובצפון ובדרום 81.4 ו-81 שנים בהתאמה. לצד זה, ממוצע תמותת תינוקות במרכז עומד על 2 ל-1,000 לידות, בהשוואה ל-5.4 בדרום. גם בשיעור מיטות האשפוז בבתי החולים בצפון ובדרום מדובר על פחות מ-1.6 מיטות ל-1,000 איש, בהשוואה לממוצע ארצי של 1.8, ולעומת 2 מיטות ל-1,000 איש בתל אביב. בנוסף, התפלגות מספר האחיות אינה שיוויונית, במחוז תל אביב שיעור האחיות

ישראל מאופיינת באי השיוויון הגדול ביותר בתחום הבריאות מבין מדינות ה-OECD (Unicef, 2016).

78.8% מנתמכי הסיוע סובלים ממחלה כרונית כלשהי, בהשוואה לפחות ממחצית (45.5%) מהאוכלוסייה הכללית

נראה כי מדינת ישראל אינה משקיעה מספיק משאבים בבריאות בהשוואה למדינות אחרות. ההוצאה הלאומית השוטפת על בריאות מהווה 7.4% מהתמ"ג בלבד, בהשוואה ל-8.8% בממוצע במדינות ה-OECD (הלמ"ס, 2019). תהליך הפרטת שירותי הבריאות והתייקרותם, פוגעים באופן משמעותי באוכלוסיות מוחלשות ומדיר אותן. משרד הבריאות מכיר באי השיוויון ופרסם תכנית עבודה לצמצום הפערים בבריאות לשנים 2017-2020. תכנית זו כוללת, בין היתר, גיבוש מדיניות מודעת עוני למערכת הבריאות ובחינת מודלים שיפחיתו את נטל

אנו עדים לתחלואה גבוהה בקרב אוכלוסיות החיות בעוני ואף ל"מחלות עוני" השכיחות במיוחד בקרב משפחות החיות בעוני, ובהן סוכרת ויתר לחץ דם. מעל לשלושה רבעים (78.8%) מנתמכי הסיוע סובלים ממחלה כרונית כלשהי, בהשוואה לפחות ממחצית (45.5%) מהאוכלוסייה הכללית. כרבע (23.1%) מנתמכי הסיוע סובלים מסוכרת בהשוואה ל-11.4% מהאוכלוסייה הכללית וכרבע (26.8%) מהנתמכים סובלים מיתר לחץ דם בהשוואה ל-16.4% מהאוכלוסייה הכללית.

מחלות עוני

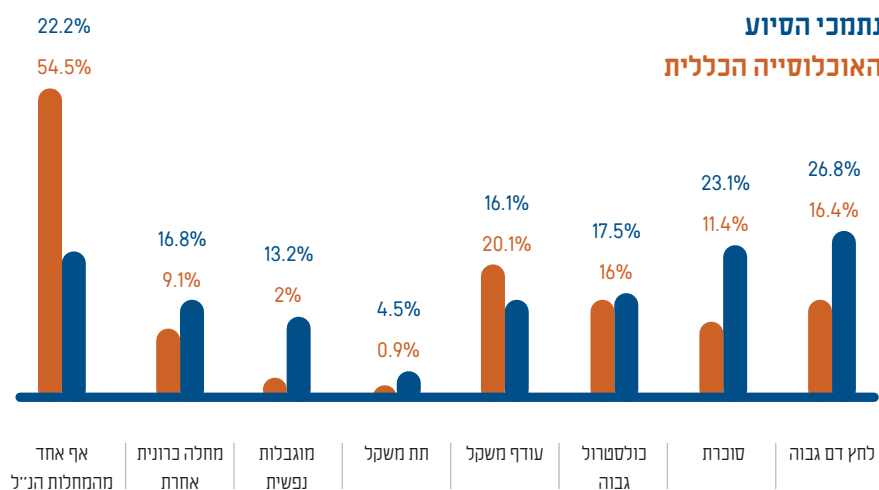
יתר על כן, ישנה שכיחות גבוהה בהרבה של מוגבלות נפשית בקרב נתמכי הסיוע (13.2%), כמעט פי שבעה מהאוכלוסייה הכללית (2%). משפחות החיות בעוני סובלות גם יותר מתת משקל (4.5%), בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (0.9%).

כרבע (23.1%) מנתמכי הסיוע סובלים מסוכרת, בהשוואה ל-11.4% מהאוכלוסייה הכללית

האם את/ה סובל/ת מאחת או יותר מהבעיות הבריאותיות הבאות?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

ביטוח משלים של קופת החולים, בהשוואה ל-77% מהאוכלוסייה הכללית. בנוסף, רק ל-1.2% מנתמכי הסיוע יש ביטוח רפואי פרטי, לעומת כמעט פי שלושים בקרב האוכלוסייה הכללית (35%), להם יש ביטוח רפואי פרטי שלא במסגרת קופת חולים.

ביטוח הבריאות הבסיסי, אינו מאפשר לאוכלוסיות החיות בעוני גישה מלאה לכלל התרופות ושירותי הבריאות שעשויים להיות נחוצים עבורן, ובכך מוביל לויתור על שירותי בריאות שונים, מרחיב את אי השיוויון ומעמיק את הפערים.

כשלושה רבעים (74.7%) מנתמכי הסיוע נאלצים להסתפק בביטוח הבריאות הבסיסי של קופת החולים בלבד. רק לחמישית (20.9%) מנתמכי הסיוע יש

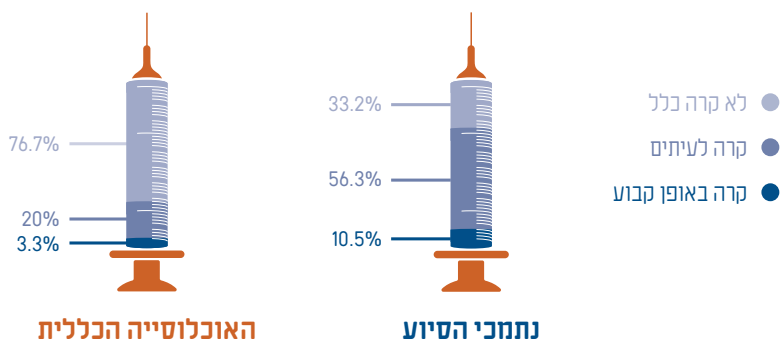
ביטוח בריאות מצומצם

66.8% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ לעיתים או באופן קבוע כי לא יכלו לשלם עבורם

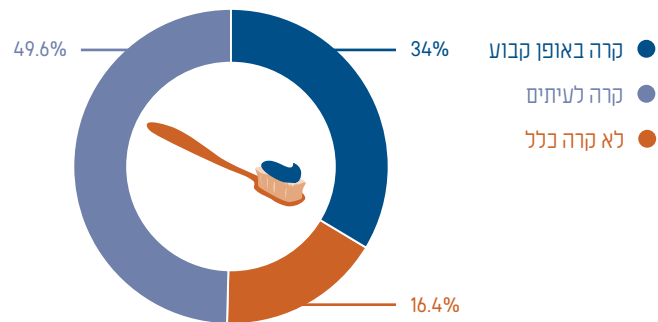
האם בשנה האחרונה קרה שאת/ה או אחד מהמבוגרים האחרים במשפחה שלך ויתרתם על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכולתם לשלם עבורם?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האם בשנה האחרונה קרה שאת/ה או אחד מהמבוגרים האחרים במשפחה שלך ויתרתם על טיפול שיניים כי לא יכולתם לשלם עבורו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

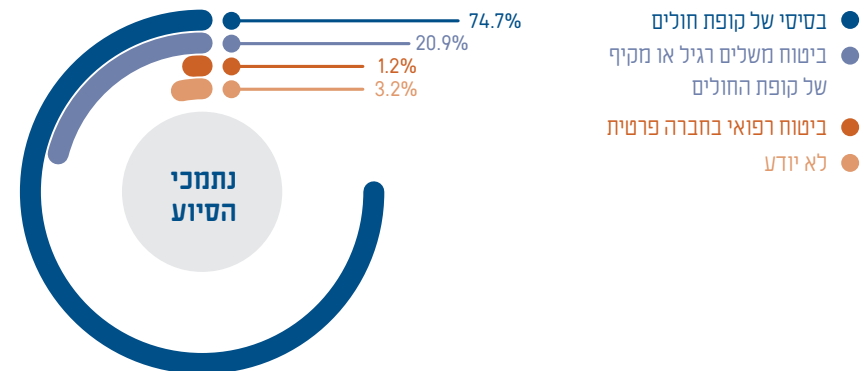

רק לחמישית מנתמכי הסיוע יש ביטוח משלים של קופת החולים, בהשוואה ל-77% מהאוכלוסייה הכללית

איזה סוג ביטוח רפואי בקופת החולים יש לך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

חוסר זמינות ונגישות לשירותי בריאות בסביבת המגורים, לצד מחסור בביטוח בריאות מתאים, מהווים יחד חסמים מרכזיים בפני המשפחות החיות בעוני בישראל, בהשגת שירותי בריאות הולמים. 70% מנתמכי הסיוע העידו כי בשנה האחרונה קרה שלא הצליחו להשיג תור לרופאים מומחים/ ניתוחים/ שירותים רפואיים נחוצים כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריהם או כתוצאה ממחסור בביטוח בריאות מתאים, לעיתים או באופן קבוע, בדומה לשנה שעברה, בה 68% מנתמכי הסיוע העידו כך.

66.8% מנתמכי הסיוע ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכלו לשלם עבורם, לעיתים או באופן קבוע. זאת בהשוואה לפחות מרבע (23.3%) מהאוכלוסייה הכללית שנאלצו לבצע ויתורים אלו. בשל העלויות הגבוהות ומצבם הכלכלי, 83.6% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים לעיתים או באופן קבוע, מתוכם 34% ויתרו באופן קבוע.

בקרוב נתמכים רבים, נפגעת כבר בגיל צעיר הנגישות והאיכות של שירותי הבריאות. 58.2% מהנתמכים ויתרו על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם, באופן קבוע או לעיתים, בעקבות מצבם הכלכלי. הגבלת הנגישות לשירותי בריאות כבר בגיל צעיר עלולה לפגוע משמעותית בבריאותם במוחו הרחוק ולהקשות עליהם להיחלץ מהעוני בעתיד.

ויתורים על שירותי בריאות

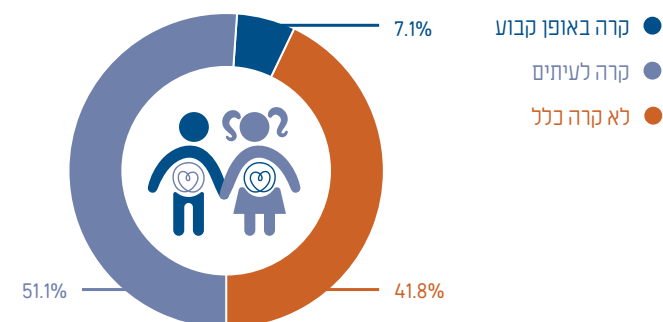

83.6% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים לעיתים או באופן קבוע

האם בשנה האחרונה קרה שוויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיך כי לא יכולת לשלם עבורם?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה קרה שלא הצלחת להשיג תור לרופאים מומחים/ ניתוחים/ שירותים רפואיים נחוצים כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריך או ממחסור בביטוח בריאות מתאים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

קשישים

ביטחון חברתית וכלכלית ולדאוג לשלומם וכבודם של אזרחיה הקשישים.

במהלך שנת 2018 התכנסה הוועדה המשותפת לוועדות העבודה, הרווחה והבריאות וועדת הכלכלה, לדון בנושא בניית תכנית אב לאומית בתחום הזקנה. הוועדה דנה במגוון נושאים הנוגעים לאוכלוסייה זו, ביניהם: מיגור העוני, דיור ציבורי, שירותי בריאות, שירותי רווחה, בדידות, סיעוד, תעסוקה ופרישה. הוועדה הגישה את המלצותיה בנושאים אלה, אך בעקבות אי היציבות הפוליטית הדיון נקטע.

בפועל, כל יום שעובר, מנציח את מצבם העגום של הקשישים בישראל. יש לנו חובה מוסרית להבטיח את הזכות הבסיסית לחיים בכבוד של הקשישים אשר ייסדו ובנו את המדינה.

בשנת 2035 שיעור הקשישים בישראל צפוי לעמוד על כ-13.7% מכלל האוכלוסייה (ברוקדייל, 2017). מאז שנות החמישים, קצב הגידול של אוכלוסיית הקשישים היה כפול מזה של האוכלוסייה הכללית, אולם ממשלות ישראל לא נערכו לטיפול באוכלוסייה המזדקנת בתוכניות ובמענים מותאמים.

העלייה בתוחלת החיים מבורכת, אך עמה מגיע אתגר משמעותי של טיפול באוכלוסייה המזדקנת שהיא פגיעה מאוד, בעיקר עקב התלות במקורות הכנסה חיצוניים, כגון קצבת הזקנה הנמוכה או פנסיה למי שהצליח לחסוך במהלך חייו. הזקנה מאופיינת בגידול בתחלואה, עלייה בתחושת הבדידות, ירידה בתפקוד ועלייה בצורך בטיפול סיעודי. על הממשלה להיערך להזדקנות העתידית של האוכלוסייה, לפרוס רשת

“ חוסנה של מדינה אינה מתבטא רק בעוצמתה הביטחונית והכלכלית, אלא בדאגה לאזרחיה הוותיקים – בני משפחותינו המה, יקירנו הזקוקים לנו. אחריות כבדה מוטלת על החברה המחויבת בכבודם של הקשישים, אנו נדרשים להבטיח שבעורב ימיו יחיה כל אדם את שארית חייו בכבוד. ראוי כי הממשלה כולה תגבש מדיניות לאומית שתבטיח את זכותם של הקשישים לחיים בכבוד אנושי וכלכלי ”

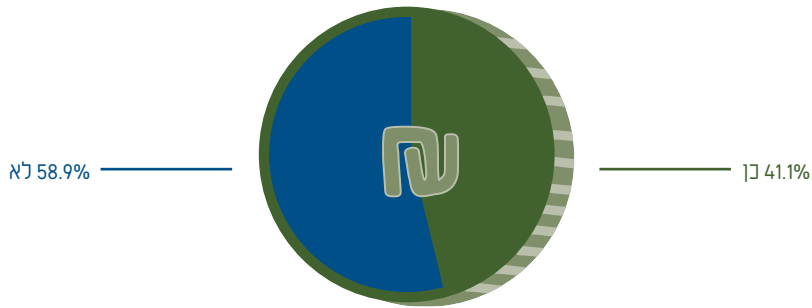
מבקר המדינה, אוקטובר 2017

97% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד

האם את/ה מקבל/ת תשלומי פנסיה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים - מזון, שירותי בריאות ותשלומים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	קשישים נתמכי הסיוע 2018	קשישים נתמכי הסיוע 2019
כן	7.6%	3%
באופן חלקי	51.2%	48.1%
לא	41.2%	48.9%

ניסיונותיה של המדינה לפתור את בעיית העוני בקרב הקשישים אינם אפקטיביים ואוכלוסייה זו נשארת מוזנחת ומתמודדת עם קשיים ואתגרים רבים. כמחצית (50.2%) מהציבור סבור כי הממשלה מזניחה את אוכלוסיית הקשישים וניצולי השואה באופן החמור ביותר (במקום הראשון או השני).

21.8% מהמשפחות שבראשן עומד/ת קשיש/ה חיות בעוני, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (20.8%) (המוסד לביטוח לאומי, 2018). שיעור המשפחות החיות בעוני שבראשן עומד/ת קשיש/ה, הוא כמעט כפול מהמוצא במדינות ה-OECD שעומד על 12.5% (OECD, 2017). קצבת הזקנה הבסיסית עומדת על 1,554 ש"ח ליחיד, ו-2,335 ש"ח לזוג, עלייה של כעשרים שקלים בלבד מהשנה הקודמת! גם תוספת של הבטחת הכנסה לקצבת הזקנה עבור קשישים הזכאים לכך, משאירה אותם מתחת לקו העוני, בתנאים קשים של הישרדות ומצוקה כלכלית בערוב ימיהם.

והטיפול של משרד הרווחה. בין היתר, מותח המבקר ביקורת חריפה בהתייחס לכמות שעות הסיוע בישראל, הנמוכה משמעותית ממדינות ה-OECD. בישראל, מספר שעות הסיוע המקסימלי עומד על 18 שעות שבועיות בלבד, בהשוואה ל-40 שעות מקסימליות במוצא במדינות ה-OECD. בנוסף, מצביע המבקר על שורה של ליקויים בפיקוח ובבקרה על המטפלות הסיעודיות ועל היעדר ההכשרה שלהן.

הקשישים החיים במצוקה כלכלית כורעים תחת עומס יוקר המחיה והקצבאות הנמוכות. מעל מחצית (58.9%) מהקשישים נתמכי הסיוע אינם מקבלים כלל תשלומי פנסיה ונאלצים להישען על קצבאות המוסד לביטוח לאומי בלבד. כלל הקשישים הנתמכים (97%) מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד. זוהי עלייה בהשוואה לשנה שעברה, אז העידו על כך 92.4% מהקשישים הנתמכים.

39.5% מהקשישים נתמכי הסיוע זקוקים לעזרה בפעולות יומיומיות. 88.7% מהקשישים הנתמכים אינם יכולים לעמוד בתשלומים עבור סיוע או עזרה בביתם החיוניים לשמירה על מצבם הבריאותי.

בשנת 2017 פרסם מבקר המדינה דו"ח חמור בנושא הטיפול בקשישים סיעודיים בקהילה, ובו הוא מותח ביקורת נוקבת על התנהלות המוסד לביטוח לאומי

מזדקנים ללא כבוד

72.4% מהקשישים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים מכיוון שלא יכלו לשלם עבורם

מהן ההשפעות היומיומיות על חיך הנובעות מהמצוקה הכלכלית?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת מתוך מחקר נתמכי הסיוע

39.5%

אני זקוק/ה לעזרה בפעולות יומיומיות

41.1%

אין לי מספיק ארוחות מזינות

58.1%

איני יכול/ה לשמור על מצב בריאותי תקין

4%

אחר

20.2%

מקום המגורים שלי אינו יכול להישב למגורים בכבוד

האם יש באפשרותך לעמוד בתשלומים עבור סיעוד ו/או עזרה בבית, הנדרשים לשמירה על מצבך הבריאותי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

תקין בעקבות המצוקה הכלכלית. 72.4% מהקשישים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים מכיוון שלא יכלו לשלם עבורם, בהשוואה ל-17.8% מהקשישים באוכלוסייה הכללית. 84.1% מהקשישים נתמכי הסיוע נאלצים לוותר על טיפולי שיניים בעקבות העלויות הגבוהות. ויתור נוסף שהקשישים נתמכי הסיוע נאלצים לעשות הינו חימום הבית. למעל מחצית (57.7%) מהקשישים נתמכי הסיוע אין חימום בביתם מפני שלא יכולים להרשות לעצמם, או שאינם יכולים להפעילו כמעט בכלל. מציאות זו מתקיימת בקרב 1.9% בלבד מהקשישים באוכלוסייה הכללית.

המצב הכלכלי הקשה של הקשישים נתמכי הסיוע משליך על תחומים רבים בחייהם. 41.1% מעידים כי בשל המצוקה הכלכלית אין להם מספיק ארוחות מזינות. המצב הכלכלי משפיע גם על סביבת המגורים של הקשישים נתמכי הסיוע. מעל מחציתם (59.3%) מעידים כי הם זקוקים לשיפוץ בביתם על מנת להתאימו למצבם הרפואי או הבריאותי. 70.8% מעידים כי ויתרו על תיקון ליקויים חמורים בביתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, בהשוואה ל-16.8% מהקשישים באוכלוסייה הכללית. כחמישית (20.2%) מעידים כי לא ניתן להגדיר את תנאי המחיה שלהם כמגורים בכבוד.

הקשישים החיים בעוני אינם יכולים לממן את הטיפולים הרפואיים הנדרשים לטיפול במצבם הבריאותי, וכתוצאה מכך מצבם הבריאותי מידרדר. 58.1% מעידים כי אינם יכולים לשמור על מצב בריאותי

האם בשנה האחרונה קרה שאת/ה או אחד מהמבוגרים האחרים במשפחה שלך ויתרתם על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכולת לשלם עבורם?

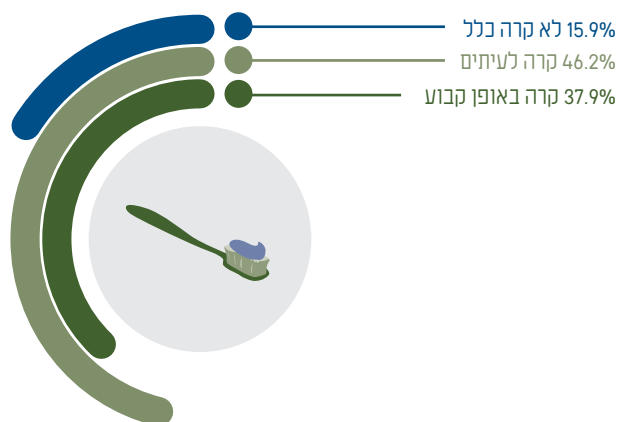
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

קשישים נתמכי הסיוע   קשישים באוכלוסייה הכללית

לא קרה כלל	27.6%	82.2%
קרה לעיתים	61.2%	16.5%
קרה באופן קבוע	11.2%	1.3%

האם בשנה האחרונה קרה שאת/ה או אחד מהמבוגרים האחרים במשפחה שלך ויתרתם על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

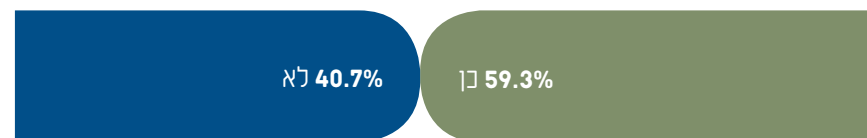

59.3% מהקשישים הנתמכים מעידים כי זקוקים לשיפוץ בביתם על מנת להתאימו למצבם הבריאותי

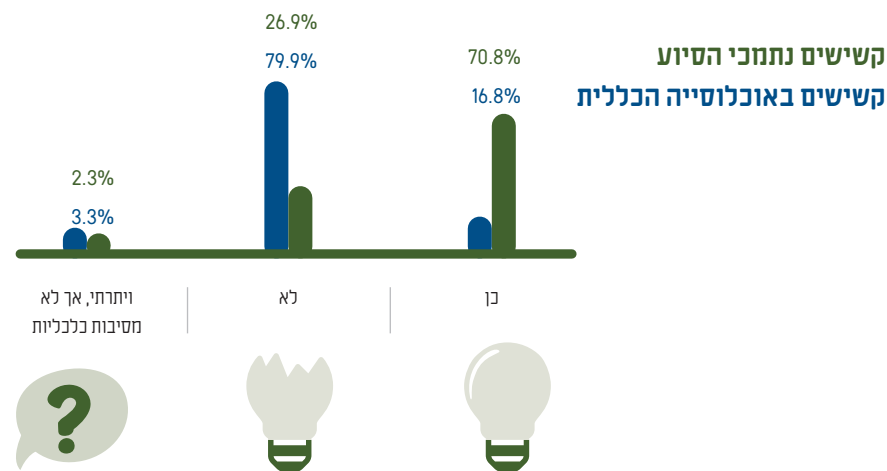
האם את/ה זקוק/ה לשיפוץ בביתך על מנת להתאימו למצבך הרפואי או בריאותי (נגישות, תיקונים, ניקיון וכו')?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה נאלצת לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

בקרב קשישים לתחלואה - יתר לחץ דם, מחלות לב, סוכרת, סרטן, שבץ, דמנציה ואף מהווה גורם סיכון לתמותה בקרב קשישים (הוועדה בנושא בניית תכנית אב לאומית בתחום הזקנה, 2019).

78.2% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה, מעל מחצית (55.5%) חוו בדידות לעיתים קרובות.

למצוקה הכלכלית של הקשישים הנתמכים ישנן גם השלכות פסיכולוגיות רבות. עוני בקרב קשישים נמצא בקורלציה עם מגוון רחב של בעיות במספר תחומים כגון: זיכרון, פתרון בעיות, יכולות ורבליות; לצד מרכיבים אישוריים כגון: חוסר מוטיבציה וחוסר ביטחון. אלה עלולים להוביל לתופעות נפשיות שונות ובעיקר לעלייה בתחושת הבדידות שמאפיינת את כלל אוכלוסיית הקשישים אך קשה במיוחד בקרב אותם קשישים החיים בעוני.

בדידות נחשבת לאחת התופעות החמורות והנפוצות ביותר בקרב קשישים. מחקרים מצאו כי בדידות משפיעה באופן שלילי על המצב הבריאותי, הפיזי והנפשי של האדם. מחקרים מוכיחים קשר בין בדידות

האם בשנה האחרונה חווית תחושת בדידות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

15.9%

לא, אינני מרגיש בודד

5.9%

כן, אני מרגיש בודד לעיתים רחוקות

22.7%

כן, מידי פעם

55.5%

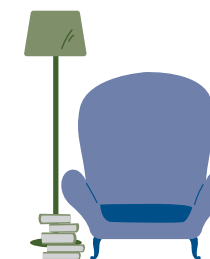
כן, לעיתים קרובות

האם את/ה ובני משק הבית שלך נאלצים לוותר באופן קבוע על חימום הבית (באמצעות תנור גז, מזגן, רדיאטור וכדומה), כי אין לכם יכולת לשלם עבור החימום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

קשישים באוכלוסייה הכללית	קשישים נתמכי הסיוע	
0.6%	24.4%	אין לנו חימום ואנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו לרכוש חימום
1.3%	33.3%	יש לנו חימום אך אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להפעיל אותו בכלל
13.9%	31.7%	יש לנו חימום אך אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להפעיל אותו בכל פעם
80.3%	8.9%	יש לנו חימום ואנחנו יכולים להרשות לעצמנו להפעיל אותו בעת הצורך
3.9%	1.7%	אין לנו רצון או צורך לחמם את הבית

78.2% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה

האחריות לטיפול בעוני

" אנחנו שקופים, מנוצלים. כל החיים שילמנו כדי שבסופו של יום מישהו אחר ייהנה מהפירות. קצבת הזקנה עלובה, משפילה, מינימלית. אף אדם לא מסוגל לחיות ממנה בכבוד. כשהעלו לחברי הכנסת והשרים את המשכורת באלפי שקלים, לקשישים הוסיפו שישה שקלים לקצבה. שישה שקלים! פעם הזקן היה צריך לבחור בין תרופה לפרוסה. היום הקצבאות לא מספיקות לא לפרוסה ולא לתרופה....

פעם הקשישים היו החכמים, זקני השבט, המנבאים בשער. המנהיגים באו לשאול בעצתם. היום נבחרי הציבור מתייחסים לזקנים בבוז. בוחנים אותנו רק מהפריזמה הכלכלית. שולחים אותנו להפוך לדומבי של טלוויזיה. מפקירים אותנו במסדרונות בלי שום פרטיות. מצפים שנחיה בלי חיים, בבדידות ובבושה. כבר היה יותר טוב לעשות כמו האסקימוסים ולשלוח אותנו אל הקרח. כך לפחות היו גומרים עם זה מהר "

פרופסור רות בן ישראל, בלת פרס ישראל למשפט

האחריות לטיפול בעוני

שיעורי העוני והפערים החברתיים בישראל הם מהגבוהים במערב. למרות זאת, הטיפול בעויה אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי, ובפועל המדיניות הממשלתית מובילה להנצחתם.

ארגון לתת פועל למעלה מעשור להובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי ולהפעלת לחץ על הממשלה, וימשיך בכך עד שהממשלה תיקח אחריות כוללת ותיישם מדיניות פרו-חברתית שתביא לצמצום ממדי העוני, אי השוויון והפערים החברתיים.

על מנת להתמודד באופן אפקטיבי עם הטיפול בבעיית העוני, יש לנקוט בצעדים הבאים:

1 גיבוש תכנית ממשלתית רב שנתית לצמצום העוני, חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים.

2 אימוץ מסקנות הועדה למלחמה בעוני (2014) - חקיקתן או אישורן בהחלטת ממשלה.

3 הקמת רשות לאומית למלחמה בעוני, או מינוי משרד ממשלתי אשר יתכלל את הטיפול בעוני.

4 קביעת יעד שנתי ורב שנתי על מנת להגיע לשיעורי העוני הממוצעים במדינות ה-OECD בתוך עשור.

5 הקצאת 1.5% מתקציב המדינה (בבסיס התקציב) לטיפול בבעיית העוני.

“ עוני, בדומה לעבדות וגזענות, איננו תופעת טבע. הוא תולדה של מעשי בני אדם. על כן, מעשי בני אדם בלבד יכולים למגרם ”

נלסון מנדלה

היעדר תכנית ממשלתית סדורה ואי הצבת יעדים לצמצום העוני מובילים לפערים גדולים בחינוך, נגישות נמוכה לשירותי בריאות, דיוור לא ראוי, תעסוקה בשכר מינימום ללא אכיפה של חוקי העבודה, אי ביטחון תזונתי חמור וחוסר יכולת להתמודד עם יוקר המחיה. כל אלה אינם מאפשרים להיחלץ מעוני, משפיעים על החוסן של החברה הישראלית ומובילים להדרה של קבוצות אוכלוסייה גדולות מהחיים החברתיים ומהיכולת לשפר את מצבן.

השנה האחרונה התאפיינה בחוסר יציבות פוליטית, מערכות בחירות תכופות, סמוכות וסוערות, שהתמקדו בעיקר בגושים פוליטיים וספינים תקשורתיים עם התייחסות שולית לבעיות הקשות המאפיינות את החברה הישראלית, כגון צמצום העוני והפערים החברתיים. נראה כי פעם אחר פעם נושא הטיפול בעוני נדחק לשוליים ויורד מסדר היום הציבורי ואת מקומו תופס שיח על נושאים פוליטיים, אישיים, תקשורתיים וביטחוניים. נכון לרגע זה, לאחר חודשים ארוכים של ממשלת מעבר, לא ברור אילו קיצוצים יתבצעו, אילו הבטחות ימומשו ואילו תקציבים יועברו.

עוני אינו גזירת גורל, אלא תוצאה ישירה של מדיניות ממשלתית. המדיניות הנוכחית אינה מוכיחה עצמה כאפקטיבית בחילוף מעוני. לפני ההתערבות הממשלתית, בגביית מיסים וחלוקת קצבאות, שיעורי העוני בישראל קרובים לממוצע במדינות ה-OECD, ואפילו נמוכים ממנו. אולם, לאחר ההתערבות הממשלתית, ישראל ממוקמת במקום האחרון או הלפני אחרון (משתנה בנקודות האחוז בכל שנה), עם שיעורי העוני הגבוהים ביותר מבין מדינות המערב (המוסד לביטוח לאומי, 2018).

הועדה למלחמה בעוני (2014), פרסמה שורה של המלצות אשר עלותן כ-7.6 מיליארד ש"ח בשנה למשך עשור על מנת לצמצם את שיעורי העוני בישראל לממוצע מדינות ה-OECD. כמחצית בלבד מהמלצות הועדה יושמו באופן חלקי או מלא. ריכוז הפעולות הממשלתיות והחוג-ממשלתיות לטיפול בעוני בידי גורם אחד, והצבת יעד מדיד לצמצום העוני - הינן מסקנות חשובות ובסיסיות שלא יושמו.

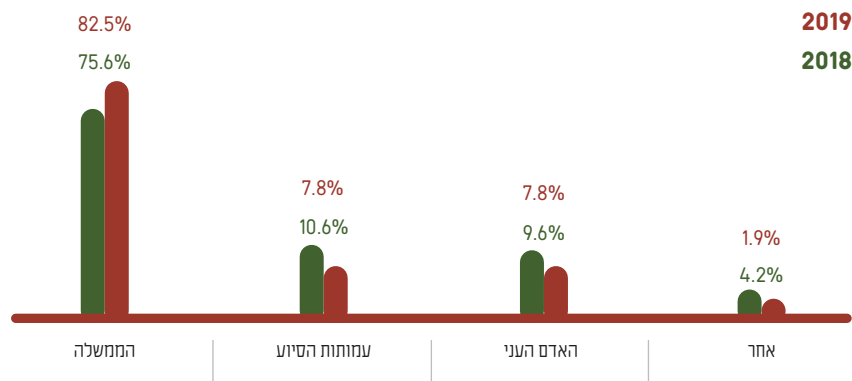
לפי מחקר שערך מכון ERI עבור ארגון לתת בשנת 2015, עלות העוני למשק היא כ-48 מיליארד ש"ח בשנה. התועלת הכלכלית הצפויה למשק מהשקעת אותם 7.6 מיליארד ש"ח לשנה תסתכם בכ-132 מיליארד ש"ח, כלומר רווח של 64 מיליארד ש"ח ותשואה של 93% על ההשקעה.

82.5% מהציבור סבור כי הממשלה היא זו שצריכה לקחת אחריות על צמצום העוני.
עם זאת, רק כרבע (25.9%) מהציבור סבור שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני

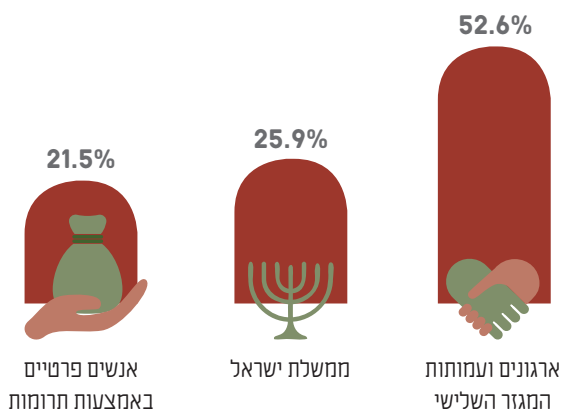
מיהו לדעתך הגורם האחראי לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

מבין הגורמים הבאים, מיהם לדעתך הגורמים שבפועל מטפלים יותר מכולם בבעיית העוני בישראל?

מתוך סקר תפיסות הציבור

מעל מחצית (57.5%) מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים חברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל

אכזבת הציבור ממדיניות הממשלה

82.5% מהציבור סבור כי הממשלה היא זו שצריכה לקחת אחריות על צמצום העוני, יותר מכל גורם אחר, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (75.6%). עם זאת, רק כרבע (25.9%) מהציבור סבור שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני. כמחצית (52.6%) מהציבור מצביע על ארגונים ועמותות המגזר השלישי כגורמים המטפלים בפועל בבעיית העוני.

מעל מחצית (57.5%) מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון או השני). על אף שמדובר בירידה בהשוואה לשנה שעברה (66%), בעיית העוני והפערים החברתיים נמצאת בפער מהנושא השני הנתפס כדחוף ביותר לטיפול, שהוא ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה (50.6%). בעיית הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית נתפסת כנושא השלישי בחשיבותו על ידי 40.8% מהציבור, עלייה בשיעור של 20% בהשוואה לשנה שעברה (34%).

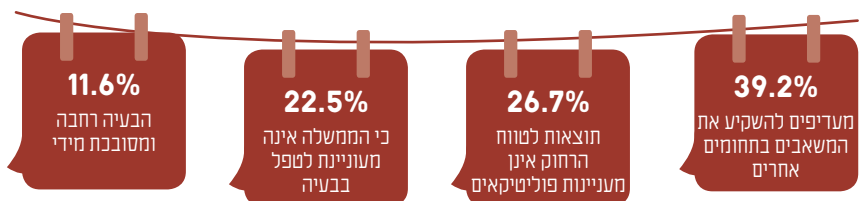
מבין הנושאים הבאים, מהו לדעתך הנושא הדחוף ביותר בו צריכה הממשלה לטפל?

מתוך סקר תפיסות הציבור

נושא	סה"כ 2019	במקום השני	במקום הראשון	סה"כ 2018
עוני ופערים חברתיים	57.5%	26.2%	31.3%	66%
ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה	50.6%	21.7%	28.9%	51.4%
הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית	40.8%	23.3%	17.5%	34%
שקיפות ציבורית ומלחמה בשחיתות	25.3%	15.7%	9.6%	24.2%
הסכסוך הישראלי פלסטיני	20.7%	11.3%	9.4%	21.3%
אחר	5.1%	1.8%	3.3%	3.1%

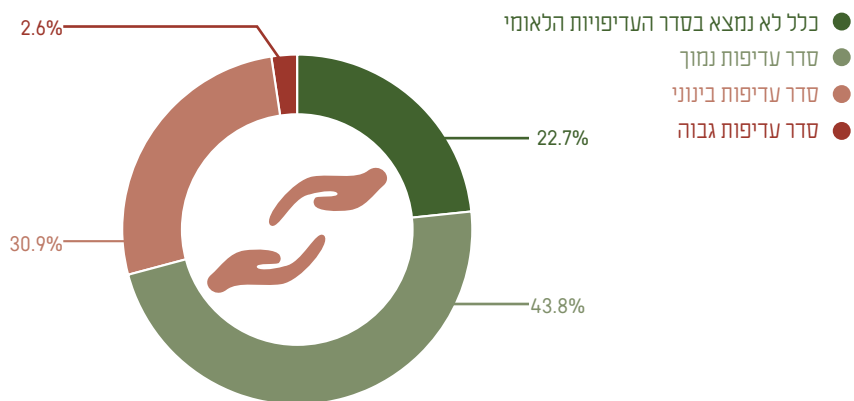
מהי לדעתך הסיבה העיקרית שבגללה אין תכנית ממשלתית לאומית לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

בסדר העדיפויות הלאומי של ממשלת ישראל הנוכחית, היכן ממוקם לדעתך הטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

38% מהציבור חושבים שהשקעה בהורדת יוקר המחיה תוביל להיחלצות מעוני בצורה הטובה ביותר. כרבע (23.5%) מהציבור סבורים כי יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות יובילו להיחלצות מהעוני ו-9.2% סבורים כי העלאת שכר המינימום תסייע בצורה המשמעותית ביותר.

כמחצית (50.3%) מהציבור סבור כי אוכלוסיית הקשישים וניצולי שואה הם האוכלוסייה שהממשלה מזניחה באופן החמור ביותר (במקום הראשון או השני). 40.8% סבורים כי הממשלה הכי מזניחה את הנכים ובעלי המוגבלויות ו-25.3% סבורים שמדובר באוכלוסייה הערבית.

הציבור הישראלי מצביע אי אמוון ביחס לטיפול הממשלתי בעוני. 39.2% מהציבור סבור כי הסיבה לכך שאין תכנית ממשלתית לאומית לצמצום העוני הינה כי מעדיפים להשקיע את המשאבים בתחומים אחרים. כרבע (26.7%) מאמינים שמציאות זו נובעת מכך שתוצאות לטווח הרחוק אינן מעניינות פוליטיקאים ו-22.5% מאמינים כי הממשלה כלל אינה מעוניינת לטפל בבעיה.

על אף החשיבות הגבוהה שמייחס הציבור הרחב לטיפול בבעיית העוני, רוב הציבור (66.5%) סבור כי הנושא נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

על אף החשיבות הגבוהה שמייחס הציבור הרחב לטיפול בבעיית העוני, רוב הציבור (66.5%) סבור כי הנושא נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי

כמחצית מהציבור סבור כי אוכלוסיית הקשישים וניצולי השואה הם האוכלוסייה שהממשלה מזניחה באופן החמור ביותר

איזה מבין האוכלוסיות הבאות הממשלה מזניחה באופן החמור ביותר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

סה"כ	במקום השני	במקום הראשון	
50.3%	18.4%	31.9%	קשישים וניצולי שואה
40.8%	26.5%	14.3%	נכים ובעלי מוגבלויות
25.3%	10.8%	14.5%	האוכלוסייה הערבית
28.2%	19.2%	9%	ילדים ובני נוער בסיכון
8.2%	2%	6.2%	האוכלוסייה החרדית
14.7%	9.7%	5%	אמהות חד הוריות
8.4%	4.2%	4.2%	פליטים
6%	4.4%	1.6%	עולים חדשים
12.4%	2.4%	10%	לא מוכן/ה לענות/ לא יודע/ת
5.7%	2.4%	3.3%	אחר

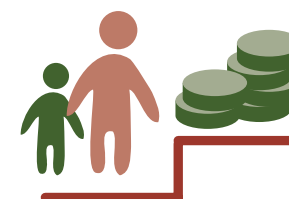
מעל למחצית (55.1%) מעמותות המזון מעניקות סיוע לפחות פעם בשבוע

מהו לדעתך התחום אשר ההשקעה בו תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2018	2019	
35.3%	38%	הורדת יוקר המחיה
20.8%	23.5%	יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות
12.8%	9.2%	העלאת שכר המינימום
9.4%	7.2%	צמצום הפערים בחינוך
9.4%	6.4%	העלאת הקצבאות
5.6%	5.2%	הרחבת היצע הדיור והגדלת מלאי הדיור הציבורי
1.4%	4.2%	הנגשת מערכת הבריאות בצורה שוויונית
3%	5.6%	אחר
2.3%	0.7%	לא יודע/ת

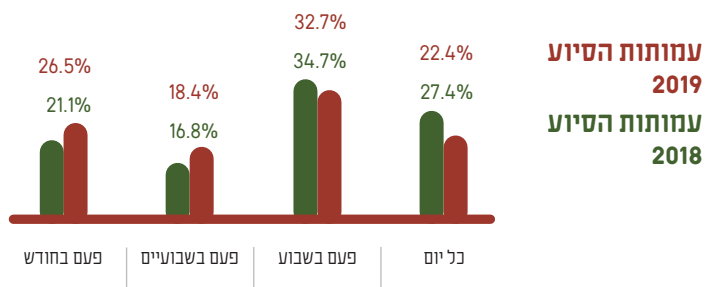

כרבע מהמשפחות המקבלות סיוע על ידי עמותות המזון הן חד הוריות

באיזו תדירות אתם מעניקים סיוע במזון לנזקקים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין/י איזה אחוז הן מהוות מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותה

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שמשפחה יכולה להשתייך ליותר מקבוצה אחת
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

עמותות המזון תומכות בקבוצות האוכלוסייה המוחלשות והפגיעות ביותר בחברה הישראלית, בהן: קשישים וניצולי שואה, נכים, חולים, משפחות חד הוריות ומשפחות ברוכות ילדים. האחרונות מהוות שליש (33.6%) מנתמכי הסיוע, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (38.2%). כרבע (24.8%) מהמשפחות המקבלות סיוע על ידי עמותות המזון הן חד הוריות, בעוד קשישים וניצולי שואה מהווים 22.6% מהמשפחות. 15.5% הן משפחות אשר השתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות, בדומה לשנה שעברה (14.9%).

בשל האתגרים הרבים עמן מתמודדות המשפחות הנתמכות, 85.3% מהעמותות השותפות מעניקות למשפחות הנתמכות סיוע בסיסי נוסף מלבד הסיוע במזון. הסיוע הנפוץ ביותר הינו בתחום הביגוד, אותו מעניקות 77.1% מהעמותות. 48.2% מהעמותות מעניקות ספרים וציוד בסיסי לבית הספר ו-43.4% מעניקות סיוע גם בריהוט וציוד לבית.

עמותות המזון

כתוצאה מאזלת ידה של ממשלת ישראל בטיפול בבעיית העוני ואי הביטחון התזונתי, הוקמו מאות ארגונים בחברה האזרחית הפועלים לצמצום העוני וכן עמותות ובתי תמחוי העוסקים בחלוקת מזון וממלאים את החלל הריק שמוותרת המדינה. ארגון לתת הינו בנק מזון ארצי הפועל מזה 22 שנה ומהווה ארגון גג ל-180 עמותות שותפות המסייעות ב-105 יישובים בכל המגזרים בחברה הישראלית.

מעל למחצית (55.1%) מעמותות המזון מעניקות סיוע לפחות פעם בשבוע, כאשר 22.4% פועלות מדי יום. בהשוואה לשנה שעברה, ישנה ירידה בהענקת הסיוע היומי והשבועי (62.1% אשתקד) ועלייה בתדירות החלוקה החודשית (26.5% השנה לעומת 21.1% אשתקד). נטל הסיוע השבועי מקשה מאוד על עמותות המזון מפאת מחסור הולך וגובר במשאבים ההכרחיים לקיום פעילות תכופה.

85.3% מהעמותות השותפות מעניקות למשפחות הנתמכות סיוע בסיסי נוסף מלבד הסיוע במזון

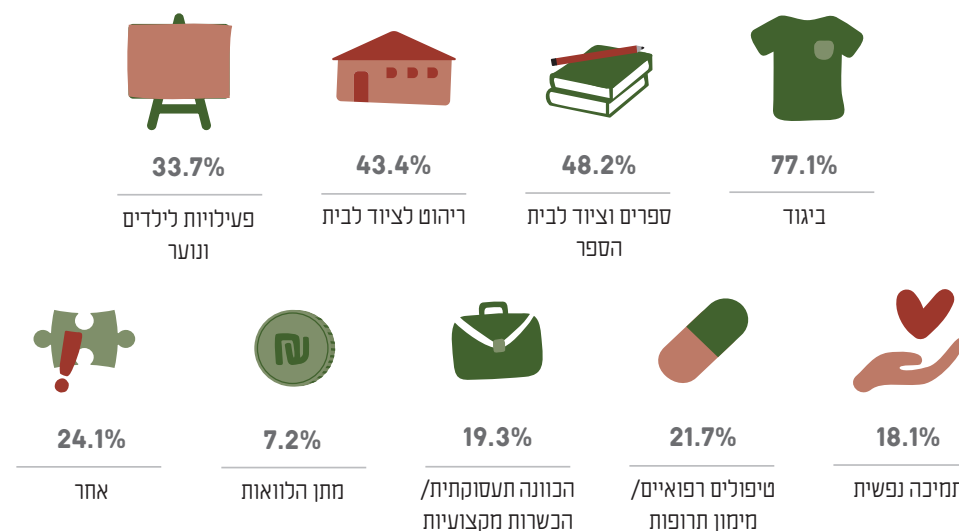
האם, בנוסף למזון, העמותה מספקת לנזקקים מוצרים או שירותים אחרים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מהם השירותים הנוספים שהעמותה מספקת?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מחשובה אחת מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

השפעה חיובית משמעותית גם למתן חופש מסויים בבחירת המוצרים המרכיבים את סל הסיוע על ידי המשפחות הנתמכות. ארגון לתת משקיע מאמצים רבים בהענקת סיוע מותאם ובעידוד העמותות השותפות להטמיע רכיבים אלה בפעילות העמותה.

למרות העלויות הגבוהות של חלבון מן החי (עוף, בשר, דגים וכיוצא בזה), 73.3% מעמותות המזון מחלקות חלבון מן החי לפחות אחת לחודש, עלייה בשיעור של 14.2% בהשוואה לשנה שעברה (64.2%). רבע מהעמותות השותפות מאפשרות למשפחות הנתמכות לבחור לפחות חלק מהמוצרים שהם מקבלים, זוהי עלייה משמעותית מהשנה שעברה אז אפשרו זאת רק בקרב 16.8% מהעמותות.

ארגון לתת והעמותות השותפות מחויבים לקוד אתי, המהווה מצפן מוסרי ומתווה אמות מידה משותפות לנורמות של התנהגות ראויה. ערכי היסוד המובאים בקוד האתי, ממוצבים ברובד העומד מעל דרישות החוק. אחד מערכי היסוד הבולטים המופיעים בקוד האתי, הוא המחויבות לשמירה על כבוד האדם בהענקת הסיוע. 89.7% מעמותות המזון שומרות על חיסיון שמות נתמכי הסיוע והמידע עליהם. כמו כן, מחויבות העמותות לחלוקה מכבדת לנתמכים בין אם בחלוקה ישירה לבתי הנתמכים באמצעות מתנדבים (60.8%), או בחלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה (66%). מעל מחצית (54.6%) מעמותות המזון מתאימות את הרכב הסל לצרכי המשפחה הנתמכת.

המעבדה החברתית של ארגון לתת מצאה כי ישנו קשר חזק בין צריכה קבועה של חלבון מן החי למצב הביטחון התזונתי של המשפחות. כמו כן, נמצאה

73.3% מעמותות המזון מחלקות חלבון מן החי (עוף/ בשר/ דגים) לפחות אחת לחודש

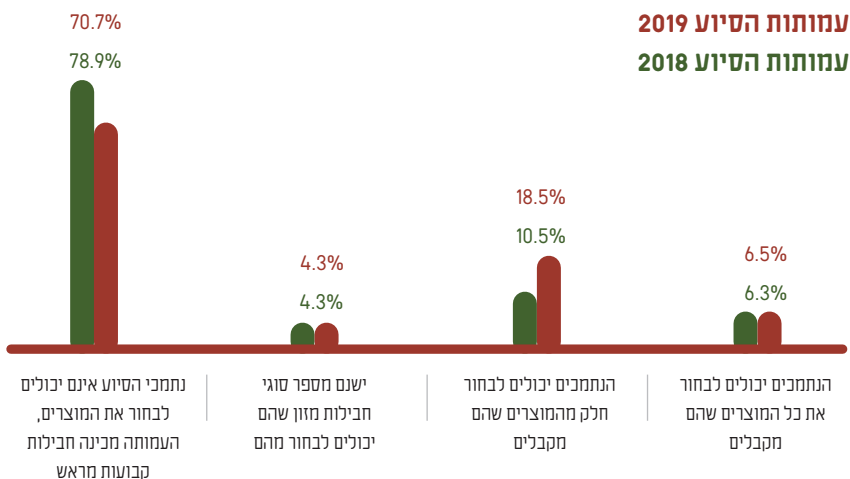

74.5% מהעמותות מעידות כי במהלך שנת 2019 חל גידול של 19.4% בממוצע בדרישות נזקקים למזון בהשוואה לשנת 2018

האם יש לנתמכי הסיוע אפשרות לבחור את המוצרים שהם מקבלים מהעמותה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

25.9% מהנתמכים מצויים במשבר זמני, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (21%).

מנהלי העמותות מדווחים כי 10.4% בממוצע מהנתמכים בלבד חולצו מהעוני בחמש השנים האחרונות ולא נזקקו יותר לסיוע על ידי העמותה. הם מדווחים כי להערכתם, 8.6% בממוצע מהמשפחות הנתמכות היום על ידי העמותה, יפסיקו להזדקק לשירותי העמותה בעתיד בעקבות שיפור במצבם.

74.5% מהעמותות מעידות כי במהלך שנת 2019 חל גידול של 19.4% בממוצע בדרישות נזקקים למזון בהשוואה לשנת 2018. העמותות מעידות כי אינן מצליחות לתת מענה לכחמישית (20.1%) מכלל הנתמכים הפונים בבקשת סיוע מהעמותה.

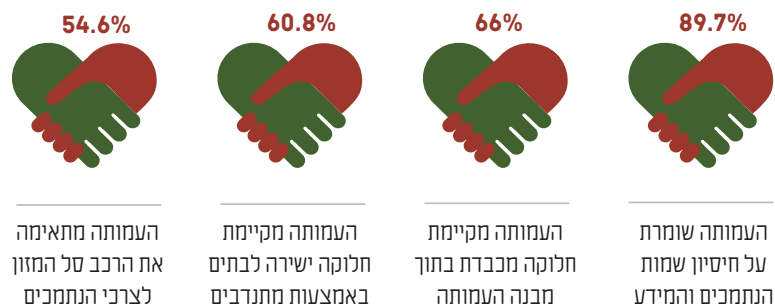
74.2% מהעמותות מעידות כי מצבם של הנתמכים נותר ללא שינוי בהשוואה לשנה שעברה, אך 20.4% מהעמותות מעידות כי מצבם של הנתמכים החמיר.

55.6% מנתמכי הסיוע הינם נתמכים כרוניים המקבלים סיוע מהעמותה מעל לשנה, ירידה בשיעור של 14.5% בהשוואה לשנה שעברה (65%).

נתמכי הסיוע

באילו מהאמצעים הבאים נוקטת העמותה על מנת לשמור על כבוד הנתמכים?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

באיזו תדירות העמותה מחלקת חלבון מן החי (עוף/ בשר/ דגים) לנתמכי הסיוע?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

תדירות	עמותות הסיוע 2018	עמותות הסיוע 2019
אחת לשבוע	28.4%	31.1%
אחת לחודש	35.8%	42.2%
בחגים בלבד	11.6%	7.8%
איננו מחלקים באופן קבוע חלבון מן החי	24.2%	18.9%

בין מקבלי הסיוע מהעמותה, מהו שיעור הנתמכים המצויים במצבים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2018	2019	
65%	55.6%	נתמכים כרוניים (מעל שנה)
21%	25.9%	נתמכים במצב משבר זמני (מקבלים סיוע עד שנה)
14%	18.5%	נתמכים באופן חד פעמי (למשל בחגים)

הצהרת מנהלי עמותות המזון אודות שיעורי היחלצות מעוני בקרב נתמכי הסיוע

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

8.6%

מהו להערכתך שיעור הנתמכים, מכלל נתמכי הסיוע בעמותה כיום, שיפסיקו להזדקק לשירותי העמותה בעתיד בעקבות שיפור במצבם?

10.4%

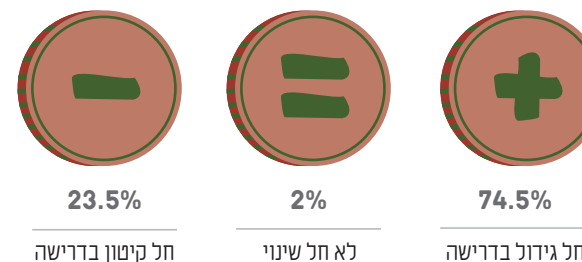
מהו שיעור הנתמכים שהפסיקו להזדקק לשירותי העמותה בעקבות שיפור במצבם בחמש השנים האחרונות?

מנהלי העמותות מדווחים כי 10.4% בממוצע מהנתמכים בלבד הפסיקו להזדקק לשירותי העמותה בחמש השנים האחרונות

האם במהלך שנת 2019 חל שינוי (גידול/ קיטון) בדרישת נזקים לחזון לעומת 2018?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

האם חל שינוי במצבם של מקבלי הסיוע מהעמותה בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

5.4%	מצבם השתפר
74.2%	מצבם נותר ללא שינוי
20.4%	מצבם החמיר

43.6% ממנהלי העמותות מעידים כי כמות התרומות ירדה בהשוואה לשנה שעברה, למרות הגידול בדרישות מצד הנזקקים

האם מחלקת הרווחה של הרשות המקומית מעניקה תמיכה לעמותה?

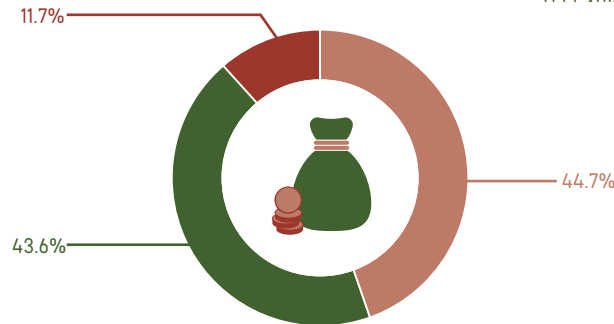
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

האם ב-2019 חל שינוי בכמות התרומות הכספיות שהגיעו לעמותה לעומת 2018?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

- כמות התרומות עלתה
- לא חל שינוי
- כמות התרומות ירדה

ממשלתית בפעילות העמותה. זוהי ירידה משמעותית בכמעט מחצית בהשוואה לשנתיים האחרונות (17.9%-17.8%).

43.6% ממנהלי העמותות מעידים כי כמות התרומות ירדה בהשוואה לשנה שעברה, למרות הגידול בדרישות מצד הנזקקים. 57.2% בממוצע מתקציב המזון של העמותה מגיע מהצלת מזון ו-42.8% מהמזון נרכש על ידי העמותה, בדומה לשנה שעברה (58.5%-41.5% בהתאמה). 44.9% מתוך כלל המזון שמקורו בהצלת מזון מגיע מארגון לתת, 23.3% מגיע מלקט ישראל ו-16.3% מעסקים מקומיים.

מעל מחצית ממנהלי העמותות (54.7%) מעידים כי במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בעמותות המזון, יאלצו לצמצם את כמות המזון בסלי המזון, 49.5% מעידות כי יאלצו להוריד באופן יזום נתמכים מסיוע שוטף ו-17.9% מעידים כי יאלצו להפסיק לחלוטין את פעילות העמותה.

גידול בכמות המשפחות הנזקקות לסיוע, מיעוט המשפחות המצליחות להיחלץ ממצבן ועלייה בתדירות הצורך במזון, מגדילים את הנטל על עמותות המזון מדי שנה, וללא סיוע מגופים ממשלתיים ומהרשויות המקומיות, הן נאלצות למצוא דרכים נוספות לגייס משאבים על מנת לסייע למשפחות אלה.

71.6% מנתמכי הסיוע הופנו לקבל מזון מהעמותה על ידי עובדת סוציאלית ברשויות המקומיות, אך עם זאת, 43.8% בלבד מהעמותות השותפות זוכות לקבל תמיכה כלשהי מהרשות המקומית, בדומה לשנה שעברה (43.2%).

בעקבות אי היציבות הפוליטית שאפיינה את השנה האחרונה, עדיין לא ברור אילו תקציבים יועברו לעמותות המחלקות מזון ומסייעות לעשרות אלפי משפחות נזקקות. מבין כלל ההכנסות הכספיות שהתקבלו בעמותות המזון בשנה האחרונה, מנהלי העמותות מעידים כי 9% בלבד מגיעים מתמיכה

תמיכה בפעילות העמותה

9% בלבד מהכנסות העמותות השותפות, מגיעות מתמיכות ממשלתיות בפעילותן

כיצד תושפע לדעתך פעילות העמותה במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בה ולסייע במוצרי מזון?

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

54.7%	צמצום כמות המזון בסלי המזון
49.5%	הורדה יזומה של הנתמכים מסיוע שוטף
17.9%	העמותה תאלץ להפסיק את פעילותה לחלוטין
6.3%	פעילות העמותה לא תשתנה
6.3%	אחר

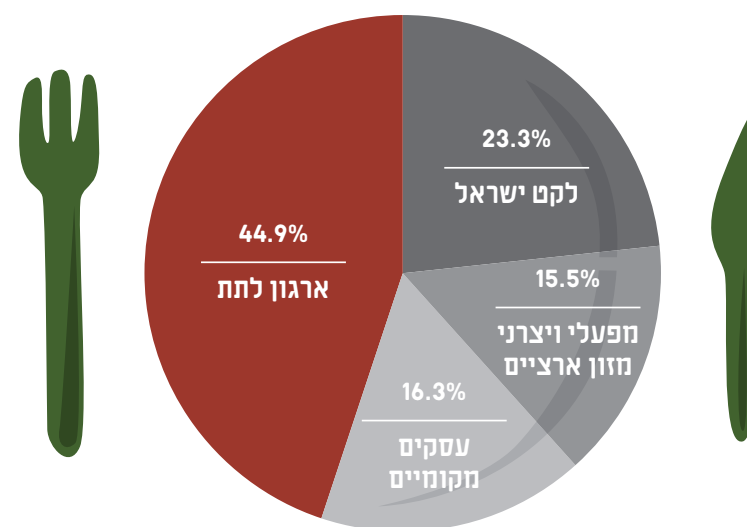
כיצד מתחלק תקציב המזון של העמותה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

עמותות הסיוע 2018	עמותות הסיוע 2019	
58.5%	57.2%	מזון שנתרם מהצלת מזון
41.5%	42.8%	מזון שנרכש ע"י העמותה

מתוך כלל המזון שהעמותה מחלקת שמקורו בהצלת מזון, איזה אחוז מגיע מהגופים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מדד העוני

הרב-ממדי

“ ההגנה על זכויות הפרט אינה פעולה הנעשית מתוך רצון טוב בלבד, אלא היא חובה חוקתית וחוקית הנגזרת ממארג הדינים הפנימי של מדינת ישראל וכן מהדין הבין-לאומי... המבחן האמיתי להגשמתן של זכויות האדם הוא ההגנה על זכויותיהן של האוכלוסיות המוחלשות, אשר קשה להן יותר לעמוד על זכויותיהן, ולעתים אין מי שיהיה להן לפה... עצם קיומן של זכויות חברתיות אינו מבטיח צדק חברתי, שכן חסמים כגון אי-הכרה של הזכויות ושל ההסדרים לקבל אותן, ביורוקרטיה ואי-ידיעת השפה מונעים מאזרחים רבים למצות את זכויותיהם – ובייחוד מבני השכבות המוחלשות, הזקוקים להן במיוחד. חסמים אלה עלולים אפוא להביא לידי הגדלת הפערים בחברה ”

מבקר המדינה, 2015

מדד העוני הרב-ממדי

איך לקרוא את המדד?

מדד העוני הרב-ממדי מציג שני סוגים של נתונים:

- נתונים אודות שיעורי המחסור בכל אחד מ-5 הממדים:
  - נתונים אודות שיעור ומספר הנפשות ומשקי הבית הנמצאים בעוני:
- המדד מעניק לכל משק בית ניקוד המייצג את מידת המחסור של בני משק הבית ביחס לאותו ממד. ניקוד המחסור נע על סקאלה של 1-5 בהתאם לסיווג הבא:
    - 1 = מחסור חמור מאוד
    - 2 = מחסור חמור
    - 3 = מחסור
    - 4 = מחסור קל
    - 5 = היעדר מחסור
  - בממצאים שיוצגו להלן נציג עבור כל ממד את שיעור משקי הבית והנפשות הנמצאים במחסור על פי הסקאלה לעיל - המהווה אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.
  - בממצאים שיוצגו להלן נציג את שיעור ומספר משקי הבית, הילדים והנפשות (בגירים וילדים) הנתונים בעוני - המהווים אומדנים לשיעורים האמיתיים באוכלוסייה.

במילים אחרות, המדד הרב-ממדי מגדיר עוני כמצב של מחסור משמעותי ביחס לצרכים ותנאי החיים החיוניים לקיום בכבוד. בהתאם, אומר המדד את מידת המחסור של משק בית בהקשר של 5 ממדים המרכיבים, לתפיסתנו, את רווחתם של אנשים: דיור, חינוך והשכלה, בריאות, ביטחון תזונתי והיכולת להתמודד עם יוקר המחיה.

באמצעות מדגם מייצג של משקי הבית בישראל, אמדנו השנה את שיעורי העוני הכלליים בחברה הישראלית. כמו בשנים קודמות, גם הפעם שיעורי העוני עליהם מצביע המדד גבוהים משמעותית מאילו של מדד המוסד לביטוח הלאומי.

ממצאי מדד העוני הרב-ממדי, אשר פותח על ידי מכון ERI עבור ארגון לתת, ובוצע השנה על ידי מכון rotem ar, מפורסמים זו השנה השישית ברציפות. להבדיל מקו העוני הרשמי, המגדיר (ובהתאם מודד) עוני אך ורק על בסיס הכנסת משק הבית¹, מדד העוני הרב-ממדי נסמך על תפיסה שונה בתכלית של משמעות מושג העוני.

העיקרון המנחה של המדד הוא, שעל מנת להעריך האם משק בית נתון בעוני, יש להידרש לשלוש שאלות יסוד:

- מהם הצרכים החיוניים הנדרשים למבוגרים וילדים על מנת להתקיים בכבוד במדינת ישראל?
- כיצד יש למדוד את מידת המחסור של בני משק הבית ביחס לצרכים אלו?
- החל מאיזו מידת מחסור בתחומי החיים השונים יש להגדיר משק בית (על כלל הנפשות בו) כנתון בעוני?

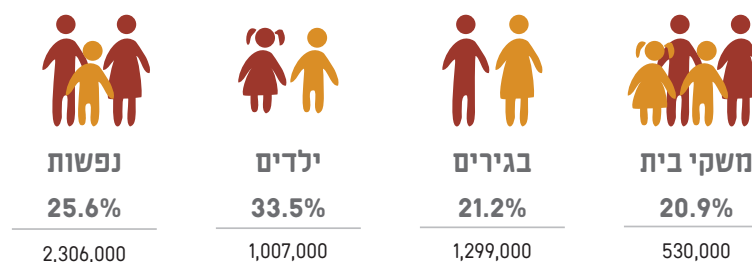
הסבר מלא לגבי המתודולוגיה המדעית של המדד והעדכונים שהוכנסו בו השנה מופיע בדו"ח המלא באתר latet.org.il - לתת

¹ משק בית הוא אדם אחד או מספר אנשים המהווים יחד יחידה כלכלית - בדרך כלל בני משפחה גרעינית אחת

שיעורי העוני הרב-ממדי בישראל 2019:

הפקנו את שיעורי העוני לשנת 2019 באמצעות חישוב שיעורי העוני במדגם והתאמתם לנתונים העדכניים ביותר של הדמוגרפיה הישראלית²:

לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שיעורי העוני הרב-ממדי של 2019 בהשוואה ל-2018. התמונה המצטיירת מניתוח נתוני המדד הרב-ממדי ב-6 השנים האחרונות מצביעה על כך שהיקף בעיית העוני, כשמודדים אותה בשיטה רב-ממדית, גבוה באופן עקבי משיעורי העוני הרשמיים של ביטוח לאומי.

בשנים האחרונות ניכרת מגמה של יציבות בהיקף שיעורי העוני, לצד החמרה של עומק העוני והתגברות החסמים ליציאה ממנו. הקיפאון הממשלתי וחוסר היציבות הפוליטית עקב מערכות הבחירות הסמוכות

² בהתבסס על נתוני הלמ"ס העדכניים ביותר:

1. אוכלוסיית ישראל באפריל 2018 מחוץ ימדינת ישראל במספרים לוגל 70 שנה להקמתה" - למ"ס 2018
 2. חלוקת האוכלוסייה בישראל לפי גילאים (ילדים 0-17, בגירים 18-95+) מתוך לוח 2.3, השנתון הסטטיסטי לישראל - למ"ס 2018
 3. משקי בית בישראל ב-2017 בחלוקה לקבוצות אוכלוסייה מחוץ לוח 5.1, השנתון הסטטיסטי לישראל - למ"ס 2018

דיוור

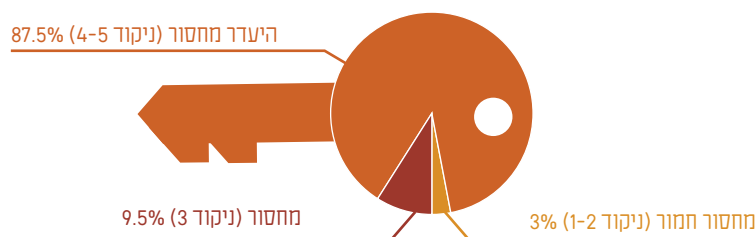
שיעורי המחסור ב-5 הממדים³:

להלן מוצגים שיעורי המחסור ברמת משקי הבית, וכן סך הנפשות במחסור בכל ממד. ברוב הממדים נמצאו שיעורי מחסור כלליים גבוהים יותר ברמת הנפשות מאשר ברמת משקי הבית - מה שמלמד על שיעורי מחסור גבוהים יותר בקרב משקי בית גדולים.

ניקוד הדיור מחושב על סמך חמישה אינדיקטורים:

1. מצב בסיסי: האם יש לבני משק הבית קורת גג קבועה?
2. צפיפות: מספר הנפשות הממוצע לחדר בבית וקיום חדרים נפרדים להורים וילדים (מעל גיל 3).
3. איכות: קיומם של ליקויים חמורים בבית שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות.
4. נגישות: היעדר יכולת כלכלית להנגיש את הבית עבור בן משק בית הזקוק לכך (למשל: היעדר גישה לכיסא גלגלים, היעדר מקלחון מותאם).
5. פגיעות: המידה בהבני משק הבית נמצאים בסיכון לאבד את מקום מגוריהם מסיבות כלכליות.

רמות המחסור של משקי בית בממד הדיור:

סה"כ משקי בית במחסור - 12.5%

סה"כ נפשות במחסור - 18%

³ לא ניתן היה לעשות תיקון לדגימת החסר של משקי בית עם ילדים במגזר הערבי, ולכן אנו מעריכים שהם אומרים בחסר את שיעורי המחסור האמיתיים באוכלוסייה. הרחבה בנושא ניתן למצוא בפרק המתודולוגי

חינוך והשכלה

ממד החינוך וההשכלה נסמך על שקלול שני רכיבים:

1. רכיב השכלת מבוגרים הכולל שני אינדיקטורים (המשוקללים לפי המבוגר בעל המחסור הגדול ביותר בהשכלה במשק הבית):
  - רמת ההשכלה התיכונית הפורמאלית בקרב מבוגרים (מעל גיל 18) במשק הבית ומידת הוויתור שהם עושים כיום על השלמת השכלה עקב סיבות כלכליות.
  - מידת הוויתור שעושים כיום מבוגרים צעירים במשק הבית (גילאי 18-44) על לימודים גבוהים עקב סיבות כלכליות.
2. רכיב חינוך ילדים הכולל שני אינדיקטורים עיקריים:
  - היעדרות ילדים מבית הספר על רקע מצב כלכלי.
  - ויתורים מסיבות כלכליות על צרכים חינוכיים בתחום החינוך, בהתאם לגיל הילדים, כגון: חוגים, טיולים, שיעורים פרטיים וציוד בסיסי לבית הספר.

רמות המחסור של משקי בית בממד חינוך והשכלה:

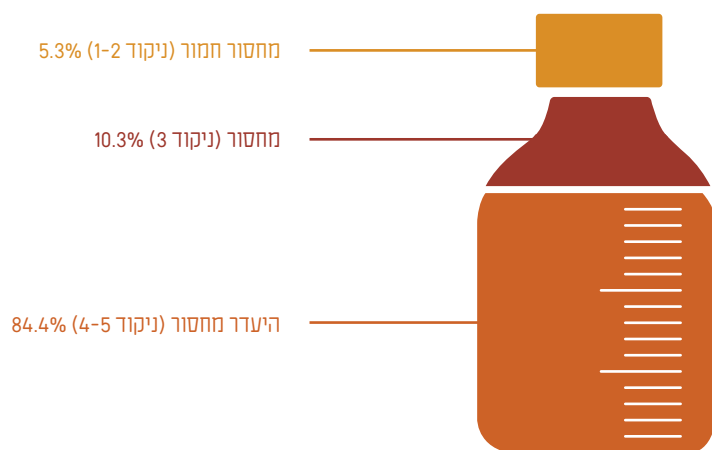
סה"כ משקי בית במחסור: 16.2%
סה"כ נפשות במחסור: 21.4%

בריאות

ממד הבריאות נסמך על ארבעה אינדיקטורים:

1. היכולת הכלכלית לשלם על השירותים הרפואיים הנחוצים לתפקוד בני משק הבית.
2. תדירות הוויתור של בני משק הבית על שירותים רפואיים הנחוצים לתפקודם עקב היעדר נגישות הטיפול (זמן ההמתנה/ המרחק גדולים מדי).
3. היכולת הכלכלית לרכוש ביטוח משלים או פרטי עבור בני משק הבית הזקוקים לכך.
4. פגיעה בתפקוד של בני משק הבית עקב חוסר יכולת לממן עזרה סיעודית או מכשור רפואי נחוץ.

רמות המחסור של משקי בית בממד הבריאות:

סה"כ משקי בית במחסור: 15.6%
סה"כ נפשות במחסור: 16.1%

ביטחון תזונתי

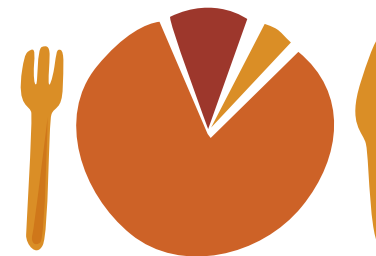
שיעורי המחסור בממד זה נקבעו על פי שאלון שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי⁴ ואומץ על ידי המוסד לביטוח לאומי בישראל⁵. השאלון בוחן את מידת הביטחון התזונתי של משקי בית באמצעות 18 שאלות, הבודקות נגישות לכמות ואיכות נאותה של מזון. השאלון מעניק לכל משק בית ניקוד המתחלק לארבעה טווחים, המציינים ארבע קטגוריות של ביטחון תזונתי:

עבור משקי בית ללא ילדים מתחת לגיל 18 (10 שאלות) - ביטחון תזונתי (0-2), אי ביטחון תזונתי ללא רעב (3-5), אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (6-8) ואי ביטחון תזונתי עם רעב (9-10).

עבור משקי בית עם ילדים מתחת לגיל 18 (18 שאלות) - ביטחון תזונתי (0-2), אי ביטחון תזונתי ללא רעב (3-7), אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (8-12) ואי ביטחון תזונתי עם רעב (13-18).

תרגמנו את הקטגוריות של השאלון למונחים של המדר הרב ממדי באופן הבא: ביטחון תזונתי=היעדר מחסור, אי ביטחון תזונתי ללא רעב=מחסור, אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון=מחסור חמור, אי ביטחון תזונתי עם רעב=מחסור חמור מאוד.

רמות המחסור של משקי בית בממד הביטחון התזונתי:

סה"כ משקי בית במחסור: 18.4%
סה"כ נפשות במחסור: 18.5%

יוקר המחיה

על מנת לאמוד מחסור בממד זה התייחסנו לאינדיקטורים משני סוגים, על פי חומרת הפגיעה ביכולת לעמוד ביוקר המחיה ובתנאי מחיה בסיסיים:

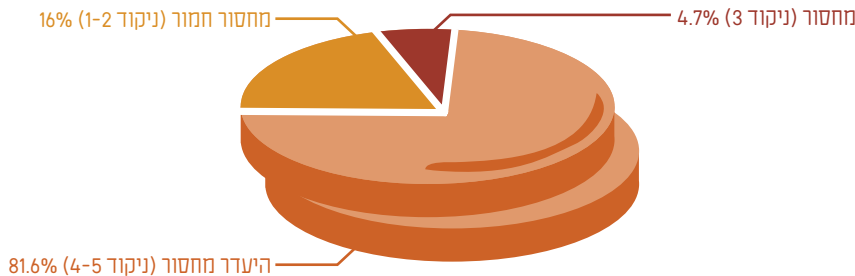
1. אינדיקטורים "קשים":

- היעדר יכולת כלכלית לחמם את הבית.
- פיגורים בתשלומי חשבונות.
- ניתוק חשמל/ מים בגלל אי עמידה בתשלומים.
- פיגורים בתשלומי חובות.
- פיני מדירה, עיקולים או קיום תביעות משפטיות עקב חובות.
- מחסור בבגדים ונעליים במידה ובמצב טוב.

2. אינדיקטורים "רכים":

- היעדר יכולת כלכלית לקירור הבית באמצעות מזגן.
- היעדר יכולת כלכלית לצאת לבילוי מחוץ לבית (סרט, מסעדה וכדומה) פעם בשלושה חודשים לפחות.

רמות המחסור של משקי בית בממד יוקר המחיה:

סה"כ משקי בית במחסור: 19.7%
סה"כ נפשות במחסור: 25.1%

⁴ Guide to Measuring Household Food Security - Revised 2000 - Bickel et al, USDA
⁵ לדוגמא: סקר ביטחון תזונתי 2016 - אנדבלר ושות', המוסד לביטוח לאומי

עמותות שותפות

ארגון לתת פועל בשיתוף פעולה עם רשת של כ-180 עמותות וארגונים שונים (בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות), ב-105 יישובים בפריסה ארצית ובכלל המגזרים בחברה הישראלית.

עיר	עמותה	טלפון בעמותה/ מחלקה	כתובת משרדי העמותה
אום אל פאחם	אמנינא	04-6715498	ת.ד. 8718, אום אל פחם
אופקים	בית התבשיל	08-9926034	המלאכה 3848, אופקים
אילת	יד רוז'ה	08-6367867	רחוב אילות 56, אילת
אלעד	עורו משנתכם	03-5040720	אבטליון 10, אלעד
אריאל	חסד לחיים	050-6226902	גליל 34, אלעד
ארצי	נכי ישראל	03-9415540	סחרוב 17, ראש"צ
אשדוד	חסדי איילה	077-4450308	החיד"א 16, אשדוד
אשדוד	עמותת חמ"ד	077-7001356	הציוניות 3/29, אשדוד
אשקלון	מתן בסתר	08-6845935	ת.ד. 5163, אשקלון
באקה אל גרביה	אלופא ואל אמל	04-6382723	ת.ד. 1065, באקה אל גרביה
באר שבע	אלג'מאהיר	08-6288831	ת.ד. 15061, באר שבע
באר שבע	באר שובע	08-6412544	בני אור 68, באר שבע
באר שבע	בית מוריה	08-6288812	מנדל מוכר הספרים 1, באר שבע
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	08-6276252	רחוב ההסתדרות 2, באר שבע
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	052-6423050	רחוב החבצלת 4, בית שאן
בית שמש	ארגון ובנה	02-9999830	יצחק רבין 2, בית שמש
בית שמש	גרעין יחד	055-9998315	אהבת ישראל 6, בית שמש
בני ברק	אהבת חסד	02-5001348	אוהל יהושע 5, ירושלים
בני ברק	חסדי נעמי	03-6777777	בר יוחאי 10, בני ברק
בת ים	אוהבים	03-6591220	הלפר 27, בת ים
בת ים	ברכת הכהן	03-5065389	חלמית 7, בת ים

עיר	עמותה	טלפון בעמותה/ מחלקה	כתובת משרדי העמותה
בת ים	עזר מציון	03-6595070	חביבה רייק 3, בת ים
גוליס	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד. 6, גוליס
דימונה	מפעל חיים	02-5011400	מעגל הגפן 40, ירוחם
דלית אל כרמל	נד"א - נכי דלית אל כרמל	04-8395659	אלבסטין 1, דאלית אל כרמל
הוד השרון	רעים	09-7411447	שיקמים 37, הוד השרון
הרצליה	מתנדבי הרצליה	09-9542734	הנדיב 49, הרצליה
חדרה	חכמה ודעת לב חם	04-6222132	רוטשילד 38, חדרה
חדרה	מרכז החסד-חדרה	04-6342619	הגיבורים 68, חדרה
חולון	תנו יד לחבר	03-6517520	ארבע ארצות 24, חולון
חולון	עורו משנתכם	03-5040720	בצלאל 3, חולון
חיפה	החסד ע"ש כמיל שחאדה	04-8627695	פל ים 10, חיפה
חיפה	לב ח"ש	04-8672999	יל"ג 7, חיפה
חיפה	נותנים באהבה-גמ"ח נוה שאנן	04-8321585	הגליל 58 א, חיפה
חצור הגלילית	עת רחמים	04-6930687	שלמה בן יוסף 531, חצור הגלילית
טבריה	שכן טוב	054-6432299	הכנלית 5, טבריה
טייבה	עמאא	09-8344124	ת.ד. 3757, טייבה
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	09-7937028	ת.ד. 3106, טירה
טירת הכרמל	צדקת אבות	04-8574770	הרצל 39, טירת הכרמל
יבנה	בית חב"ד	08-9421665	זמיר וא, יבנה
יבנה	בני ברית	08-9422785	יסוד המעלה 8, אשדוד
יהוד	בית חבד-בית חם	03-5361479	חנה שנס 20, יהוד
ירוחם	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6580697	השקד 47, ירוחם
ירושלים	יד אליעזר	02-5912222	פולנסקי 12, ירושלים
ירושלים	יד עזרא ושולמית	02-5323211	יואל 20, ירושלים
ירושלים	ניצב רפאל	02-6796690	הסדנא 9, ירושלים
ירושלים	עזרת אבות	02-5829984	כיסופין 15, ירושלים
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	02-5861456	שכמתן פינת לואי לפסקי, ירושלים
ירושלים	תכלית האדם	02-6516325	מרכז ספיר 6, ירושלים
כסיפה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6591338	ת.ד. 6421, באר שבע

עיר	עמותה	טלפון בעמותה/ מחלקה	כתובת משרדי העמותה
קצרין	מתן -סיוע בצדקה ברמת הגולן	04-6918426	מושב יונתן
קרית אונו	אפשרות	03-5349746	יצחק רבין 28, קרית אונו
קרית ארבע	חסדי אבות	02-9966166	דוד המלך 25, קרית ארבע
קרית אתא	ארוחה חמה	04-8446324	אינשטיין 12, קרית אתא
קרית ביאליק	חסד מציון	04-8704285	דבורה 10, קרית מוצקין
קרית גת	סח"י (נכ"ח)	054-7991395	מושב יד נתן, משק 222
קרית טבעון	מעומק הלב	04-9539252	כיכר בן גוריון 1, מועצה מקומית קרית טבעון
קרית מלאכי	מיתרים	052-4253430	סנדייגו 4\526, קרית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	04-6943770	הלבנון 19, קרית שמונה
ראש העין	ק.ס.מ.	03-9383750	ברקן 26, ראש העין
ראשון לציון	בית חב"ד שיכון המזרח	03-9508884	חבד 7, ראשון לציון
ראשון לציון	גשרי-יה	050-2211201	נחמיה 107, ראשון לציון
רהט	קפא	08-9910102	ת.ד. 212, רהט
רחובות	הוד ישראל	08-9368886	בר שאול 1, רחובות
רחובות	הבית החם למען הקהילה	08-9390625	בילו 2, רחובות
רחובות	לחיות בכבוד	08-9459558	חב"ד 2, רחובות
רמלה	חסדי אשר וחיה	08-9249055	בר לב 3, רמלה
רעננה	משנה לחם	054-4752104	עקיבא 37 ג', רעננה
שרדות	מרכז החסד שדרות	053-9187474	בר לב 17, שדרות
שהם	יד משהם	03-9795444	קדם 96, שהם
תל אביב	א.ס.ף	072-2513838	גולומב 52, תל אביב
תל אביב	אוכל לנוקמים	03-6024444	נמל תל אביב 4, תל אביב
תל אביב	בית השנטי	03-5103339	נחום גולדמן 5, תל אביב
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	03-6832626	תל גיבורים 5, תל אביב
תל אביב	יד ביד, אוזן קשבת ועזרה לזולת	03-6203141	נביאים 36, תל אביב
תל אביב	לשובע	03-3731661	צלנוב 18, תל אביב
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	03-6837483	הכינור 2, תל אביב
תל שבע	בארכה	054-808884	מרכז התרבות והמורשת הבדואית, תל שבע

עיר	עמותה	טלפון בעמותה/ מחלקה	כתובת משרדי העמותה
כפר מנדא	המחלקה לשירותים חברתיים	04-9863003	ת.ד. 1661, כפר מנדא
כפר סבא	הזן את הכל- קרן גמ"ח ע"ש פינקרף יעקב ז"ל	09-7652418	הרצל 56/6, כפר סבא
כפר סבא	מלוא הטנא	09-7463079	גלר 21, כפר סבא
כפר קרע	אלבלד	054-4231562	ת.ד. 807, כפר קרע
כרמיאל	עם ישראל מתחברים לנשמה	04-8881050	משעול מורן 28, כרמיאל
כרמיאל	צלחת חמה	04-9582355	המגל 1, כרמיאל
לוד	מפעל החסד - יד ביד	08-9209000	בית הדין 10, לוד
מגדל העמק	בית התבשיל	04-6443533	שלום עליכם 2, מגדל העמק
מודיעין עילית	שמחת יצחק	050-4133472	רשב"י 21, מודיעין עילית
מעלה אדומים	בית חב"ד	073-7692432	נחלים 770, מעלה אדומים
מצפה רמון	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6596257	שדרות בן גוריון 1, מצפה רמון
מצפה רמון	שנטי במדבר	03-5103339	סימטת שלוש 17, מצפה רמון
נהריה	בית - נריה	04-9513389	הגעתון 2, נהריה
נצרת	אלבסמה	04-6456422	הגליל 54, נצרת
נצרת עילית	קרן ישמח משה	052-2695875	עמל 10, נצרת עילית
נתיבות	ברית שלום וחסד	08-6839405	קרית שלום, נתיבות
נתיבות	גלגל חוזר	08-9942682	הארזים 82, נתיבות
נתניה	נתניה	09-8624442	הרכב 12, נתניה
נתניה	קופת הצדקה המרכזית	09-7749412	לילנבלום 5, נתניה
עכו	גרעין אומץ עכו	04-9550127	בורלא 42, עכו
עמנואל	חסדי שמואל הנביא	09-9509919	הנדיב 49, הרצליה
עפולה	יד לקהילה	04-8223055	חנה סנש 23, עפולה
ערד	הקרן לפיתוח ערד-יד לערד	08-9102430	פלדה 34, ערד
ערערה בנגב	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9971504	ת.ד. 6192, באר שבע
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	077-9300667	יוסף נקר 39, פתח תקווה
פתח תקוה	טל חיים	03-9333494	ברנדה 45, פתח תקווה
פתח תקוה	מתנדבים למען הזולת	03-9092002	בן אליעזר 21, פתח תקווה
צפת	יד עזרא ושלמית	04-8481127	צה"ל 1, צפת
צפת	פעילי החסד	052-7982220	נווה אורנים 89, צפת

תודה!

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2019

לאביגיל קפרוף ושניר שדו, על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות והתמיכה הנדרשת.

ללטם עטייה, על ריכוז עבודת העיצוב והמיתוג.

תודה למנהלי העמותות ברחבי הארץ, על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכל, תודה לאנשים ולמשפחות האמיצות, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2019 ובכך להיות שותפות במאמץ האזרחי להשפיע ולשנות את המציאות החברתית בישראל.

ברצוננו להביע את תודתנו לארגון MAZON, על השותפות, הסיוע המתמשך ותמיכתו בארגון לתת ובדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2019.

We would like to thank MAZON: A Jewish Response to Hunger, for supporting our advocacy efforts and the publication of the alternative poverty report.

לנעמה ירדני ואפרת שנהב על כתיבה והפקת הדו"ח.

לעינת גבע, על ההנחיה בכתיבת הדו"ח.

לגיירף תקשורת חזותית, על עיצוב הדו"ח.

תודה למכוני המחקר ERI ו-rotem ar על הליווי, הייעוץ המקצועי, איסוף וניתוח הממצאים.

